Q. HORATIUS FLACCUS

PARINKTI EILĖRAŠČIAI

Įvadą ir paaiškinimus paruošė
M. RAČKAUSKAS
V. D. Universiteto Privatdocentas

Antras pataisytas leidimas

I-as leid. Šv. Min-jos Kn. T. Kom. leistas
vartoti aukštesnėse mokyklose
(prot. Nr. 441).

A. PTAŠEKO KNYGYNO LEIDINYS
KAUNAS 1939

Marijonų spaustuvė Marijampolėje, Telef. 238.

1. Maecenas atavis I, 1.
2. Iam satis terris I, 2.
3. Sic te diva potens Cypri I, 3.
4. Lydia dic per omnis I, 8.
5. Mercuri facunde nepos I, 10.
6. Tu ne quaesieris I, 11.
7. O navis referent in mare I, 14.
8. Dianam tenerae I, 21.
9. Integer vitae I, 22.
10. Quis desiderio sit pudor I, 24.
11. Quid dedicatum poscit I, 31.
12. Parcus deorum cultor I, 34.
13. O diva gratum quae regis I, 35.
14. Nunc est bibendum I, 37.
15. Nullus argento color II, 2.
16. Aequam memento II, 3.
17. O saepe mecum II, 7.
18. Rectius vives Licini II, 10.
19. Eheu fugaces II, 14.
20. Odi profanum volgus III, 1.
21. Angustam amice pauperiem III, 2.
22. Donec gratus eram tibi III, 9.
23. Miserarum est neque amori III, 12.
24. Exegi monumentum III, 30.
25. Quem tu Melpomene semel IV, 3.
26. Diffugere nives IV, 7.
27. Beatus ille qui procul ep. 2.
28. Quo quo scelesti ruitis ep. 7.

Prakalba.

Horacijaus skaitymas mūsų mokykloje nėra dar tinkamai pastatytas: į poeto eilėraščius dažnai žiūrima, kaip į medžiagą, tinkančią gramatikos nagrinėjimams; šia kryptimi teikiami ir paaiškinimai. Nenoriu pasakyti, kad gramatikos dalykai būtų nesvarbūs, kad skaitant Horacijų jie galėtų būti palikti be dėmesio. Anaiptol: visa tai, kas šito poeto kūriniuose gramatikos ir leksikologijos atžvilgiais yra įdomu, kas, pav., kiek nukrypsta nuo Cezario ir Cicerono kalbos normų, kas sudaro savitą poeto kalbos stilių, — visa tai turi būti pabrėžta ir įsąmoninta.

Aš čia turiu galvoj kitą dalyką: negalima skaityti Horacijaus su tokiais mokiniais, kuriems tenka komentaruose nurodinėti, kad *cives acuisse* yra *acc. c. inf*, o *cadis siccatis* — *abl. abs.* Jei ir reikia tikrinti, ar Horacijų skaitą mokiniai nėra pamiršę gramatikos pagrindų, tatai turėtų būti daroma kiek kitokiu būdu. Šiaip ar taip, šitokių pradmeninių paaiškinimų buvimas vadovėly žemina skaitomąjį poetą ir gali klaidinti mokinius: susidaro įspūdis, kad ir *profanum volgus*, nemokąs gramatikos elementų, turi teisę sklaidyti originalo lapus vieno iš didžiausių poetų. Horacijus skaitytinas tik gerai tam pasiruošusių mokinių, βεβήλοισι δ' οὐ θέμις, πρὶν τελευθέωσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης, tariant Demokrito žodžiais.

Horacijaus kūrinių skaitymas vainikuoja visą lotynų kalbos dėstymą gimnazijoje. Iš šito poeto arčiau ir betarpiškai susipažįstame su antikiniu

pasauliu, su jo mitologija, tikybiniais įsitikinimais, meno ir mokslo dalykais, su valstybinio, visuomeninio ir privataus gyvenimo santvarka. Be to, Horacijus, kaip ir kiekvienas klasikas, savo kūriniuose paliečia tokias žmogaus sielos stygas, kelia ir nagrinėja tokius klausimus, kurie, būdami bendri visiems žmonėms ir visiems amžiams, nematomais ryšiais jungia mus su atgyvenusiu pasauliu. Čia yra neuneigiama auklėjamoji poeto reikšmė.

Horacijus nėra lengvas skaityti: tik gerai ir beveik atmintinai išmokus eilėraštį ir dažnai jį kartojant, galima ilgainiui pajusti ir suprasti nepaprastą kūrinio grožį. Horacijaus poezija, tariant jo paties žodžiais, tik *decies repetita placebit.* Kam Horacijus nepatinka, tas, aišku, nėra jo skaitęs kaip reikiant atsidėjęs, ir kas sakoma dėl Homero, tas pat gali būti pakartota dėl Horacijaus: iš šito šaltinio kiekvienas gali pasisemti tiek, kiek tik pajėgia semti.

Dėl šito leidinio turiu pasakyti, kad paaiškinimuose beveik nieko naujo nėra įdėta; yra kiek lotyniškų ir graikiškų *) citatų bei parafrazių, kurios sustiprina einamosios kalbos mokėjimą ir tinka savarankiškam tekstų nagrinėjimui; be to, į galą duota kiek pavyzdžių ir iš žodžių etimologijos. Bet, tiesą pasakius, ne tiek man rūpėjo paaiškinimai, kiek pats *kelias,* kuriuo turi būti einamas Horacijaus skaitymas mokykloje: eilėraštį turi lydėti trumpas įvadas ir, svarbiausia, bendra eilėraščio *apžvalga*, kuri daroma tik visą eilėraštį išnagrinėjus, išvertus ir išmokus. Šitokia kūrinio apžvalga apibūdina jo pagrindinę mintį, turinį ir planą. Šioje knygoje tik bendriausiais bruožais užbrėžtas kalbamas kelias: nepretenduodamas į įdėtųjų ap-

*) turime ir 3 klasikines gimnazijas, kurių auklėtiniams graikiškos citatos bus suprantamos.

žvalgų tobulumą (jos, galimas daiktas, yra kiek subjektyvios), norėčiau tik sudominti mokytojus reikalu *pirmoj eilėj* kelti Horacijaus kūrinių reikšmę, jų turinį, humanistinį jų elementą ir auklėjamąjį pradą, o apžvalgų kryptis ir detalės yra mokytojų nusistatymo, jų iniciatyvos ir savarankiškumo dalykas.

Paaiškinimams pasirinkti naudojaus šiais leidiniais: 1) *Q. Horatius Flaccus, Oden u. Epoden, erklärt von Adolf Kiessling, 7 Aufl. besorgt von R. Heinze, Berlin 1930.* — 2) *Q. Horatius Flaccus. Oden u. Epoden für den Schugebrauch, erklärt von Carl Nauk, 19 Aufl. von Paul Hoppe, Leipzig 1926.* — 3) *Horaz, Auswahl für den Schulgebrauch von Prof. dr. K. P. Schulze, 4 Aufl., Berlin 1920.* — 4) *Goracij, izbrannyja stichotvorenija, objasnil O. A. Šebor, izd. 6, S. Peterburg 1912.* — 5) *Q. Horatius Flaccus, recensuit atque interpretatus est Gaspar Orelli, ed. minor quinta, Turici 1868.*

M. R.

Įvadas.

I. Horacijaus gyvenimas.

Q. Horatius Flaccus gimė 65 m prieš Kr. gruodžio mėn. 8 d. (nuo Romos įkūrimo — 689-ais metais, tų metų konsulai: *L. Aurelius Cotta* ir *L. Manlius Torquatus*) Jo gimtinė—Venusija (*Venosa*, vidurinėje Apulijos daly, prie pat Lukanijos sienos). Horacijus buvo kilęs iš neturtingų žmonių luomo. Jo tėvas, *libertinus* (taip vadinosi išsilaisvinę vergai), buvo žmogus apsišvietęs, doras ir labai mylėjo savo vienintelį, tur būt, sūnų. Venusijos apylinkėje, prie kalno *Voltur* (dabartin. *monte Vulture*), jis turėjo nedidelį ūkį (*macer agellus* sat. 1, 6, 71), kuriame jaunutis Kvintas leido savo kūdikystės dienas. Šis Italijos kampelis pasižymi turtinga gamta, kuri, be abejonės, turėjo didelę įtaką vaiko sielai: iki senatvės nenustojo Horacijus gamtos grožio pajautimo; tatai pasireiškia daugely jo kūrinių.

Kvintui kiek paūgterėjus, jo tėvas, nepasitikėdamas Venusijos mokytojais, kėlėsi su sūnum į Romą. Sostinėje Horacijaus tėvas gavo žemesniojo valdininko vietą (*auctionum coactor*) ir iš gaunamos algos nesigailėjo mokėti už sūnaus mokslą: pelno iš Venusijos ūkio tik tiek užtekdavo, kad jie galėjo prasimaitinti sostinėje. Šį kilnų tėvo pasiryžimą Horacijus tinkamai įvertino ir paminėjo vienoje savo satirų:

sed puerum est ausus Romam portare docendum
artis, quas doceat quivis eques atque senator
semet prognatos sat. I, 6, 76.

Romoje Horacijus lankė mokyklą, laikomą *L. Orbilius Pupillus*'o, kurį poetas mini paskui viename savo veikale, vadindamas jį *Orbilius plagosus* („mušeika" *epist.* II, I, 71). Šioje mokykloje H racijus gerai pramoko lotynų kalbos gramatikos kurios žinovu buvo palaikomas Orbilijus, ir nuodugniai susipažino su Homero Odisėja, išversta Livijaus Androniko į lotynų kalbą dar III šimtmety. Kas mokė Horacijų graikų kalbos, žinių neturime, bet mokytojo būta neblogo, nes sugebėta sudominti vaiką graikų autorių kūriniais.

Auklėti vaiką tėvas pasiėmė pats. Prisimindamas gyvenimą Romoje, Horacius pabrėžia tėvo rūpestingumą ir geru žodžiu mini jo vardą, kaip gero auklėtojo ir jo doros saugotojo (*non patre praeclaro, sed vita et pectore puro* sat. I, 6, 64). Šiais laikais romėnų papročiai jau buvo žymiai pagedę, bendras doros nuosmūkis visur buvo aiškiai pastebimas, ir tėvui teko akylai žiūrėti, kad apsaugotų sūnų nuo patvirkimo, nurodant jam blogus kai kurių piliečių pasielgimo pavyzdžius ir žalingus tokio elgesio padarinius. Tėvo padedamas, Horacijus išmoko kritingai vertinti gyvenimo reiškinius, ir tas jo palinkimas kritikuoti atspindi paskui jo veikaluose, ypač satirose.

45-ais metais, būdamas maždaug dviejų dešimčių metų amžiaus, Horacijus keliauja į Atėnus, šitą anų laikų m kslo ir kultūros židinį, norėdamas tenai užbaigti aukštąjį mokslą ir apsišviesti filosofija ir retorika. Be to, jam rūpėjo susipažinti Atėnuose ir su graikų poetais. Nepraslinko ir metų po jo apsigyvenimo Atėnuose, kai svarbūs politiniai įvykiai Romoje privertė Horacijų nutraukti ramų mokslo darbą. 44-ais metais kovo mėn. 15 d., romėnų sąmokslininkų buvo nužudytas Cezaris. Tų pačių metų rudenį sąmokslininkų vadas, *M. Iunius Brutus*, atvyko į Atėnus, tikėdamasis jau-

nuomenės tarpe rasti reikalingų žmonių savo planams vykdyti. Bruto neapsirikta: daug entuzijastingų jaunuolių, sužavėtų karštomis perversmininko kalbomis, metė mokslą ir įsirašė į Bruto kariuomenę. Atėnuose nebuvo Horacijaus tėvo, kuris vienas tegalėjo perspėti sūnų nesikišti į politiką ir nesidėti su Brutu, juoba kad Horacijus ir neišmanė politikos, ir nebuvo į ją linkęs. Politinės aplinkybės buvo tada tokios, kad sveikai galvojančiam žmogui visiškai buvo aišku, kas šioje imperijalistų ir respublikininkų kovoje nugalės: senosios respublikos tvarka jau buvo atgyvenusi savo amžių, beliko tik jos formos, kurioms palaikyti dalis romėnų ir sudarė sąmokslą. Bet Horacijus su savo draugais, ištroškusiais kilnių žygių, dar tada nesivadovavo sveiku politiškai subrendusio žmogaus protu ir Bruto asmeny matė žlungančios laisvės gynėją ir vieną uoliausių respublikos tradicijų nešėją. Todėl nenuostabu, kad ir Horacijus stojo į Bruto kariuomenę, kaip *tribunus militum*. Šioje kariuomenėje jis atliko žygiuotes į Tesaliją, Makedoniją ir Aziją.

42-ais metais įvyko Bruto susirėmimas su priešais, Marku Antonijum ir Oktavianu. Šioje kovoje (ties *Philippi*, pačiuose Makedonijos rytuose) žuvo Bruto draugas Kasijus. Tas smūgis tiek paveikė Brutą, kad jis, nors buvo kiek laimėjęs susirėmęs su Oktavianu, po kelių dienų, per antrą susirėmimą nugalėtas, pasidarė galą. Bruto kariuomenės likučiai iš dalies pateko į nelaisvę, iš dalies išbėgiojo. Jei Horacijus patektų į priešų rankas, jis, kaip karininkas, būtų nubaustas mirtimi. Numatydamas nelinksmą likimą, Horacijus tuoj po kovos ties *Philippi* paspruko ir grįžo į tėvynę tik susilaukęs Oktaviano paskelbtos amnestijos.

Dėl tokio Horacijaus pasielgimo būtų, rodos' galima apkaltinti jį bailumu, nes jis, galėdamas

dėtis su Sekstu Pompėjum, kurs mobilizavo respublikininkų-karių likučius, pasislėpė ir grįžo į tėvynę. Tačiau ne iš bailumo taip pasielgta Horacijaus: smūgis ties *Philippi* buvo tas akstinas, kuris privertė Horacijų rimčiau pažvelgti į politinę Romos valstybės būklę. Sveikas Horacijaus protas nurodė jam kelią, kuriuo dabar turėjo eiti kiekvienas politiškai subrendęs pilietis: vienintelis valstybės išganymas nuo tarpusavio karo nelaimių buvo Oktaviano diktatūra, ir Horacijus virsta monarchijos šalininku. Dabar jis vadins Oktavianą *pacificator orbis terrarum*.

Nelemtą dalyvavimą politiniame valstybės gyvenime Horacijus paskui aprašė vienam eilėrašty, kuriame jis pašiepia savo *celerem fugam relicta non bene parmula* carm. II, 7. Grįžo jis į tėvynę 41-ais metais. Tėvas jau buvo miręs, o jo nedidelis Venusijos ūkis buvo konfiskuotas pagal Oktaviano įsakymą: Venusijos apskritis buvo viena iš 18 apskričių, skirtų Oktaviano kariuomenės veteranams.

Romoje Horacijus pasijuto vienui vienas: buvusieji draugai respublikininkai žiūrėjo į jį skersomis, kaip į jų idėjos išdaviką, Oktaviano šalininkai taip pat juo nepasitikėjo. Lėšų pertrauktam mokslui toliau beeiti nebuvo, nebuvo jų net gyventi. Reikėjo imtis kokio nors darbo, kad netektų mirti badu. Pasitaikė raštininko darbas, ir Horacijus virto *scriba quaestorius*.

Atspėjamomis nuo tiesioginių pareigų valandomis Horacijus griebdavosi savo užmestų studijų ir net bandydavo savarankiškai rašinėti eiles. Apie šiuos bandymus jis pats taip sako:

unde simul primum me demisere Philippi,
decisis humilem pennis inopemque paterni
et laris et fundi paupertas impulit audax,
ut versus facerem epist. II, 2, 49.

Šių jo žodžių nereikia suprasti taip, kad jis griebėsi eilių rašymo, kaip įrankio pinigams užsidirbti. Iš tikrųjų, darbas literatūros srity anais laikais neduodavo jokio pelno, išskyrus draminius veikalus, kuriuos buvo galima parduoti teatrų direktoriams ar kitiems asmenims, turintiems ką bendro su vaidinimu. Bet Horacijus nerašė dramų; be to, jis savo pirmųjų bandymų ir neskyrė platesnei publikai, pasitenkindamas jų skaitymu savo neseniai įsigytiems draugams ir įstaigos bendradarbiams. Galimas daiktas, kad Horacijus savo eilėmis norėjo atkreipti į save dėmesį kurio nors pasiturinčio žmogaus, dailiosios literatūros mėgėjo, kurs paskui gal kiek ir būtų prisidėjęs prie materijalinės poeto būklės pagerinimo; tokia prasme dar būtų galima suprasti jo žodžius *paupertas impulit, ut versus facerem*; tačiau čia tik spėjinys.

Horacijus ėmė rašyti eiles, iš pradžių sekdamas graikų pavyzdžiais, ypač Archilocho jambais. Keli Horacijaus šios rūšies bandymai buvo, matyti, vykę ir iš siauro artimųjų pažįstamų ir draugų ratelio pasklydo į platesnį pasaulį. Keli eilėraščiai pateko į jau tada pagarsėjusio Vergilijaus rankas. Vergilijus su savo draugu Varijum Rufu tinkamai įvertino šiuos pirmuosius Horacijaus bandymus ir nutarė pasikviesti jį į savo literatinį ratelį, kurio pirmininku ir globėju buvo *C. Cilnius Maecenas*.

Mecenatas buvo kilęs iš labai senos karališkos Etrurijos Cilnijų giminės, kurios atstovai dar IV-me amžiuje pr. Kr. viešpatavo *Arretium'e* (dabart. *Arrezzo*), kiek į žiemos rytus nuo dabartinės Florencijos. Todėl ne be reikalo Horacijus I-os knygos pirmoje odėje vadina Mecenatą *editus atavis regibus*. Nors Mecenatas buvo artimiausias Oktaviano bičiulis, tačiau niekuomet nedalyvavo valstybiniame šalies gyvenime, nėjo jokių valstybinių pareigų ir, kiek galėdamas, šalinosi nuo politikos.

Aukščiausiu gyvenimo turtu jis laikė asmens nepriklausomybę. Šitokiam savo idealui vykdyti jis turėjo visą galimumą: jis buvo labai turtingas, turėjo puikiausius rūmus ant Eskvilino kalno ir visokių gėrybių išteklių. Tiesioginiai nedalyvaudamas nei politiniam nei visuomeniniam krašto gyvenime, Mecenatas tačiau turėjo nemaža netiesioginės įtakos valstybiniams dalykams: su juo, kaip su aukštos inteligencijos žmogum, svarbesniais valstybės klausimais tardavosi Romos viešpats Oktavianas. Tokiu būdu netiesioginiai, per Oktavianą, teigiamoji krašto gyvenimui Mecenato įtaka galėjo pasireikšti. Mecenatas buvo griežtai nusistatęs monarchijos dėsnių naudai, matydamas monarchijoje vienintelį būdą apsaugoti pasaulinę valstybę nuo gresiančių jai tarpusavio ir laukuojų karų pavojų.

Visą savo laiką Mecenatas pašvęsdavo kilniems darbams mokslo ir meno srityse. Yra žinių, kad jis ir pats mėgindavęs rašyti, bet jo kūrinių nė vienas neišliko: ne kokių jų tebūta. Daugiausia jis pasižymėjo, kaip literatų, poetų, menininkų ir mokslininkų globėjas. Šiuo atžvilgiu jis tiek užsipelnė žmonijai, kad jo vardas virto bendriniu vardu visiems turtingiems ir dosniems meno bei literatūros globėjams pavadinti.

Vergilijus su Varijum perskaitė pirmuosius Horacijaus kūrinius Mecenatui, kuris pareiškė noro susipažinti su jaunuoju poetu. Pats Horacijus taip apie tai pasakoja:

optimus olim
Vergilius post hunc Varius dixere quid essem
sat. I, 6, 54.

38-ų metų pavasarį įvyko pirmas Mecenato pasimatymas su Horacijum. Nors iš pasikalbėjimo su poetu Mecenatas gavo gerą įspūdį, tačiau šiuo kartu pasielgė gan atsargiai ir nekvietė jo antrą

kartą atsilankyti. Tik beveik po devynių mėnesių Mecenatas, susipažinęs, matyti, su naujais Horacijaus kūriniais, pasikvietė jį į savo ratelį, kuriame poetas pasiliko iki pat Mecenato mirties.

Horacijaus stojimas į Mecenato ratelį turėjo didelę reikšmę tolimesniam poeto gyvenimui: jis metė valdininkavęs ir savo globėjo medžiagiškai remiamas visiškai atsidavė poetinei kūrybai. Santykiuose su Mecenatu Horacijus išlaikė savo asmens ir dvasios savarankiškumą: būdamas dėkingas savo geradariui, dažnai minėdamas jį savo raštuose, Horacijus tačiau niekuomet nenusižemina prieš jį, nepasirodo palugnus ir nenaudoja savo asmens reikalams geros Mecenato širdies. Globėjo namuose poetui tenka susipažinti su žymiausiais anų laikų Romos žmonėmis. Su visais jais mokėjo Horacijus užmegsti draugiškus ryšius, visų buvo mylimas ir gerbiamas. Neseniai visų apleistas, dabar įgijo daug bičiulių. Apie jo naujų draugų skaičių galima šiek tiek spręsti jau iš to, kad atskiri jo eilėraščiai buvo adresuoti beveik keturioms dešimtims asmenų (neskaitant slapyvardžių).

Mecenatas niekuomet neapleisdavo gerų draugų, ypač tų, kuriuos buvo priėmęs į savo ratelį. Panašiai jis pasielgė ir su Horacijum: matydamas jo skurdą, Mecenatas padovanojo jam nedidelį ūkį *Sabinum*. Įvyko Horacijaus svajonė — turėti nuosavų žemės sklypą ir namą, kuriame jis galėtų laisvai jaustis ir ramiai dirbti. Šis ūkis buvo netoli miesto *Tibur* (dabar *Tivoli*), į vasaros rytus nuo jo, prie Digencijos upelio, Anieno intako (*Anienus* — kairysis Tiberio intakas) [Pažvelgę į žemėlapį, lengvai galime to ūkio padėjimą surastį: reikia tik nuo Romos miesto keltis kiek (labai mažai) į šiaurę Tiberio upe, iki tos vietos, kur Tiberis gauna Anieno intaką; nuo čia Anienu e name prie Tiburo miesto, iš kur keliaudami į vasaros rytus, po trijų

valandų kelionės, pasieksime Lukretilijaus kalną (dabar *Gennaro)*; paliai šį kalną ir buvo kalbamasis ūkis]. Savo dėkingumą Mecenatui poetas išreiškė vienoje geriausių satirų (*sat.* II, 6).

Mecenatui labai sugyvenant su Oktavianu, Horacijui teko susipažinti ir su Romos valdovu. Galimas daiktas, kad pirmas pasimatymas su Oktavianu įvyko tuoj poetui išleidus į pasaulį savo pirmąją satirų knygą (*sat,* II, 1). Jau buvo minėta, kad po patirtos nelaimės ties *Philippi* Horacijus pakeitė savo respublikininkišką nusistatymą ir virto monarchijos šalininku. Dabar, arčiau susipažinus su Oktavianu, tas jo nusistatymas sustiprėjo. Vis dėlto Horacijus ne tiek jau staiga pasirodė esąs monarchistas: pirmoje satirų knygoje, viešai pasirodžiusioje apie 34 metus, Oktaviano vardas minimas tik vieną kartą (I, 3, 4 *Caesar*). Bet kai 31-ais metais (rugs. *2* d.) Oktavianas kartu su ištikimiausiu draugu ir šauniu karžygiu Marku Vipsanijum Agrippa prie Akcijaus kyšulio (Akarnanijoje, Graikijos vakarų pakraščiuose) nuveikė savo didžiausį priešą, Marką Antonijų, o Roma nustojo bijojusi pavojaus iš sukilėlių pusės,—Horacijus vis dažniau ir širdingiau ima minėti savo veikaluose *pacificatoris orbis terrarum* vardą. Tiesiog Oktavianui Horacijus skiria kai kurias ketvirtosios knygos odes, paleistas į pasaulį pagal aiškų imperatoriaus norą. Oktavianui pagerbti pavestas taip pat antros laiškų rinkinio knygos pirmasis laiškas. Šį laišką, sulig vaizdingu Svetonijaus pasakymu, Oktavianas „išspaudęs“ (*expressit*) iš Horacijaus savo nusiskundimu, kad poetas mažai tekalbąs apie jį savo veikaluose *(irasci me tibi scito, quod non in plerisque eius modi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris, ne apud posteros infame tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse?)*.

Kartą aiškiai pasisakęs Oktaviano šalininku, Horacijus nuo tos savo pozicijos nepasitraukia ir savo pažiūrų šiuo atžvilgiu nebekeičia. Gal kartais, mūsų laikų kritiko akimis žiūrint, Horacijus kiek ir perdeda, girdamas Oktavianą ir skirdamas jam vietą nemirtingųjų dievų tarpe, tačiau reikia nepamiršti, kad hiperboliško pobūdžio pagyrimai buvo kaip tik anais laikais madoje, ir tų pagyrimų nereikia suprasti tiesiogine prasme: čia tenka dažnai matyti vien mandagaus kreipimosi formą. O kad Horacijus garbino Oktavianą be kokių nors asmeniškų apskaičiavimų, bet tiesiog gryna širdimi, liudija mums ta aplinkybė, kad jis atsisakė nuo Oktaviano pasiūlytos jam asmens sekretoriaus vietos. Horacijus atsisakė nuo šios garbės, norėdamas išlaikyti savo asmens nepriklausomybę ir elgdamasis pagal savo nusistatymą, skelbtą eilėraščiuose — vengti užimti aukštą ir atsakingą vietą (plg., *carm.* II, 10, 5:

auream quisquis mediocritatem
diligit tutus caret obsoleti
sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula.

Tokioj *aula* jam tektų gyventi, jei jis sutiktų būti Augusto sekretorium). Galimas daiktas, kad šis Horacijaus atsakymas kiek ir užgavo Oktavianą, bet vis dėlto pastarasis nepakeitė savo gero nusistatymo ir 17-ais metais pavedė Horacijui, o ne kam kitam, parašyti vad. *carmen saeculare* (*ludi saeculares* šimtmečio sukaktuvių himną).

Toks nepaprastas iškilimas neseniai dar niekam nežinomo raštininko, kuris prieš kelerius metus nė svajoti negalėjo, kad į jį atkreiptų dėmesį pasaulio viešpats, sudarė poetui daug pavyduolių ir priešų, ypačiai iš nevykusių draugų-poetų tarpo. Daugelis užsigavo ir už tai, kad Horacijus pašiepdavo juos savo satirose: nors vardai ne visados buvo minimi,

tačiau kai kas tuoj pažindavo save satiroje ir didindavo poeto priešų skaičių. Reikia dar pažymėti, kad Horacijus, būdamas naujosios poezijoje srovės šalininkas, turėjo pakelti nelengvą kova su senosios srovės atstovais. Toje kovoje Horacijų palaikė Mecenatas ir Oktavianas, kurie vieni iš pirmųjų suprato, kad senosios formos poezijoje atgyveno savo amžių. Pamažėli, palaipsniui, Horacijaus taktingumo dėka, naujoji srovė be didelio triukšmo paėmė viršų. Jei neskaitysim šitų nemàlonumų šiaip jau Horacijaus gyventa ramiai, nesikišant į politinį bei visuomeninį gyvenimą ir visiškai atsidavus kūrybai.

Iš senovės neišliko nė vieno Horacijaus paveikslo, o tie jo atvaizdai, kuriuos kartais galima rasti senose knygose, yra prasimanyti laisvos fantazijos kūriniai. Pats Horacijus vienam kitam eilėrašty užmena savo paviršių; jis buvęs nekoks: poetas buvo mažo ūgio, drūtas, žlibas (*lippus*), veikiai pražilo ir nupliko. Dėl jo būdo tik tiek teturime žinių, kiek jis pats apie tatai kalba; pav. *epist.* I, 20, 25: *irasci celer... tamen placabilis* (greitai supykdavo, bet greit ir atsileisdavo). Privatiniam savo gyvenime Horacijus elgdavosi, dėvėdavo ir valgydavo paprastai, bet suėjęs su draugais neatsisakydavo ir papuotauti. Horacijus buvo nevedęs. Kaip *scribă quaestorius*, buvo įrašytas į raitininkų (*equites*) luomą.

Tas glaudus literatų ratelis, kurio priešaky buvo Mecenatas, ir kuriame Horacijus antroj savo gyvenimo pusėj vaidino žymų vaidmenį, ėmė irti ir nykti nuo 24-ų metų pr. Kr., kada pasimirė veiklus to ratelio dalyvis *Quintilius Varus*; 19-ais metais mirė *P. Vergilius Maro* ir *Albius Tibullus*; 14-ais metais užgeso *L. Varius Rufus*; 12-ais metais išsiskyrė iš gyvųjų tarpo Oktaviano bičiulis ir bendradarbis *M. Vipsanius Agrippa*, o 8-tais me-

tais (rugs. m.) mirė pats Mecenatas. Prieš mirdamas, Mecenatas pavedė Horacijų Oktaviano globai (*Horati Flacci uti mei memor esto*). Dvidešimt metų prieš Mecenato mirtį Horacijus vienoje odėje išpranašavo ir savo mirties laiką, taip sakydamas: *ille dies* (būtent, Mecenato mirties diena) *utramque ducet ruinam* carm. II, 17, 8. Iš tikrųjų, tais pačiais metais, tik vienu beveik mėnesiu vėliau, mirė ir Horacijus (lapkr. 27 d.). Palaidotas buvo ant Eskvilino kalno, toje pat vietoje, kur ilsėjosi jau ir Mecenatas.

II. Horacijaus kūryba.

Horacijui pradėjus rašyti, romėnų literatūra jau buvo nusistovėjusi. Tiesa, graikų literatūros įtaka buvo dar gan žymi, tačiau tais laikais jau buvo galima lengvai pastebėti poezijoje ir kitose literatūros šakose daug grynai tautinių bruožų.

Žymiai savaimingai ir nepriklausomai romėnų literatūra, ypač poezija, ėmė vystytis tik nuo antros pirmojo prieš Kr. šimtmečio pusės. Čia šiuo atžvilgiu dideliu nuopelnu pasižymėjo Vergilijus, Horacijus ir Ovidijus, kurie, drauge su Albijum Tibulu ir Sekstu Propercijum, pasiekė šioje literatūros srity aukščiausias viršūnes. Šis romėnų poezijos klestėjimo laikotarpis tikrai nusipelnė to pavadinimo, kuris paskui buvo jam duotas, būtent — auksinio laikotarpio.

Jau minėta, kad Horacijus buvo vienas iš naujosios poezijoje krypties atstovų. Šį pasakymą reikėtų suprasti taip, kad asmeniškai pats Horacijus jokios naujos poezijos formos nebuvo sugalvojęs: jis tik tinkamai ir net talentingai naudojo lotynų kalbos galimumus, vystydamas juos jau anksčiau nustatytose poezijos formų ribose. Šiuo atžvilgiu Horacijui pavyko pasiekti didelį tobulumą: niekas

prieš jį ir po jo nesugebėjo lotyniškai parašyti eilių tokios užbaigtos formos grakštumo ir sklandumo atžvilgiu. O juk Horacijus turėjo žymių pirmtakūnų, kaip *C. Lucilius* (180—103) satiroje ir *C. Valerius Catullus* (87—54) lyrikoje.

Horacijus daugiausia pasižymėjo savo lyrika; tačiau pirmus bandymus pradėjo daryti ne šios rūšies poezijoje: pirmiausia jis parašė dvi satirų knygas ir vieną epodų knygą; tik paskui — tris odžių knygas, laiškų dvi knygas, ketvirtą odžių knygą ir *carmen saeculare*. Išleisdavo Horacijus savo eilėraščius tokia tvarka: su atskirais poeto kūriniais pirmiausia susipažindavo nariai to literatinio ratelio, kurio priešaky buvo Mecenatas ir kuriame dalyvavo Horacijus; paskui, kada tų kūrinių susirinkdavo gerokas pluokštas, Horacijus sudarydavo iš jų rinkinį ir paleisdavo į pasaulį.

Horacijaus eilėraščių trumpas nagrinėjimas darytinas tokia tvarka, kokia jie pasirodydavo chronologiškai. Taigi dėl s a t i r ų reikia pasakyti, kad šis pavadinimas — *satura* — pirmą kartą romėnų literatūroje buvo pavartotas dar poeto Kvinto Enijaus (239—169), kuris, parašęs žiupsnį į v a i r a u s turinio ir į v a i r i o s formos poetinių veikalų, pavadino šitokį rinkinį *saturarum libri*, imdamas terminą *satura* nuo vadinamojo *lanx satura* (romėnuose buvo toks paprotys, kad pačius p i r m u o s i u s vaisius, vad. *primitiae*, aukodavo dievams: atsiradus pavasarį pirmiesiems į v a i r i ų rūšių vaisiams, romėnai dėdavo juos ant tam tikro padėklo, ir visas tas aukojamas dievams valgis vadinosi *lanx satura*).

Antras poetas, davęs savo kūriniams satiros pavadinimą, buvo minėto Enijaus giminaitis. *M. Pacuvius* (220—132).

C. Lucilius buvo trečias šios rūšies veikalų rašytojas, kuris taip pat įvairiausio turinio veikalų

rinkinį pavadino *saturae*. Lucilijus jau kiek patobulino satiros formą: pirmiausia, jis griežčiau vartoja heksametrą, tuo tarpu kai Enijus ir Pakuvijus metrikos atžvilgiu yra labiau laisvi. Paskui, Lucilijus beveik visur savo satirose kritikuoja jam nemalonias ir jo nusistatymui priešingas politinio bei visuomeninio gyvenimo apraiškas ir atskirus asmenis; taigi galima sakyti, kad satiros turinys tokia žodžio prasme, kokia mes jį dabar vartojame, yra Lucilijaus nustatytas. Tokiu būdu šio poezijos žanro išradimo garbė tenka išimtinai romėnams [graikuose satirą kiek atstoja komedija; tatai jau pastebėjo pats Horacijus, kurs sako (*sat. I, 4, 6*), kad Lucilijaus satira turi sąryšio su senąja atikine komedija, tuo kaip ir įtardamas kiek Lucilijų, kad jo satira skolina turinio bruožus iš minėtos komedijos]. Pats Horacijus prisipažįsta, kad jis tik pamėgdžioja Lucilijų, o satiros išradimo garbę teikia jam.

Jei ketvirtuoju satirų rašytoju palaikysime Horacijų, tai penktas žymesnis satirikas bus *A. Persius Flaccus* (34—62 po Kr.) ir šeštas — *D. Iunius Iuvenalis* (60—140), kurių veikalai išliko iki mūsų laikų.

Horacijaus satiros kiek skiriasi nuo Lucilijaus: tuo tarpu kai satirose Lucilijaus, gyvenusio audringoje Grakchų laikmečio atmosferoje, pasireiškia daug paties autoriaus temperamento, ir jis, kaip sako Horacijus, *primores populi arripuit populumque tributim* (sat. II, I, 69), Horacijus, atvirkščiai, yra daug švelnesnis ir pasitenkina paprastu pašiepimu, ramiai, be ypatingo pykčio ir nesikarščiuodamas įvertina šiuos ar tuos atskirų žmonių ir žmonių grupių pasielgimus. Poetas pats sako, kad jam patinka *ridentem dicere verum* (sat. I, I, 24). Taigi satirose Horacijus yra pasiryžęs ne „pulti" ir „plakti žodžiais" Romos piliečius, kaip tai daro

Lucilijus, bet vien pašiepti kai kurių asmenų tas ydas, dėl kurių jie nustoja gyvenimo pusiausvyros ir moralinės laisvės. Kartais poetas nesigaili ir pats savęs, pajuokdamas neigiamuosius savo būdo bruožus.

Horacijaus satirose dažniausiai pasikartoja ši tema: p r i e š t a r a v i m a s tarp įgimto kiekvienam žmogui troškimo pasiekti laimę ir priemonių, kurių atskiri asmens griebiasi tam įgimtam savo troškimui patenkinti. Antra tema: n e t i k s l u m a s, kuris gaunamas per griežtai taikant stojikų reikalavimus kasdieniniam gyvenime.

Tačiau poetas ne visuomet pasitenkina vien pajuoka; dašimtoje pirmosios knygos satiroje jis sako: *non satis est risu diducere rictum auditoris*, ir į savo jumoristines pastabas įpina rimtesnio pobūdžio protavimų bei įspėjimų, kurie verste verčia skaitytoją susimąstyti dėl savo pasielgimų.

Tarp Horacijaus satirų yra tokių, kurios liečia l i t e r a t ū r o s klausimus (I, 4; 10; II, I), yra f i l o s o f i n i o ir pamokomo pobūdžio (I, I; 2; 3; 6; II, 2; 3; 5; 6; 7); yra tokių, kurių temą sudaro grynas p a s a k o j i m a s apie įvykius, kurių juokingose situacijose dalyvauja pats autorius (I, 5; 9; II, 4) arba kiti asmens (I. 7; 8; II, 8). Pažymėtina, kad beveik visoms šioms satiroms poetas imdavo siužetus iš Lucilijaus, nebūdamas šiuo atžvilgiu originalus. Be to, daug medžiagos jam suteikė Biono*) iš Smirnos *sermones*.

Šiems savo veikalams pavadinti Horacijus vartoja du terminus: pirmiau juos pavadina *saturae*, bet paskui yra daugiau linkęs vadinti juos *sermones*, šiuo pavadinimu kaip ir skirdamas tos rūšies veikalus nuo *carmina*, grynai poetinių kūrinių.

---

*) βίων, graikų filosofo-stojiko Teokrito mokinys, gyvenęs III-me šimtmety prieš Kr. ir parašęs διατριβαί (pašnekesiai).

Turinys 17-kos epodų, sudarančių vieną knygą, beveik tokio pat polemizuojančio pobūdžio, kaip ir satirų. tiktai šios rūšies kūriniuose Horacijus aiškiai puola atskirus asmenis, šiokiu ar tokiu būdu užgavusius poeto etinį nusistatymą. Prieš Horacijų tokios rūšies veikalus jau rašė *C. Valerius Catullus*, kuris savo eilėse drįso užkabinti net Cezarį Horacijaus epodai yra kiek švelnesni ir ne tiek storžieviškai energingi, kaip Katulo, o forma daug tobulesnė. Retkarčiais ir pas Horacijų pasitaiko kiek palaidesnių vietų, neleistinų pagal mūsų estetinį supratimą. Kai kurie vėlesnieji epodai savo formos švelnumu ir turinio kilnumu ne taip jau nutolsta net nuo odžių. Taigi ir šitą savo eilėraščių žanrą Horacijus ne pats bus sugalvojęs, bet jau turėjo šioje srity tokį rimtą pirmtakūną, kaip Katulas. Eidami kiek į praeitį, galime pastebėti, kad ir Katulas nebuvo originalus: gerokai anksčiau už jį šioje poezijos srity pagarsėjo žinomas graikų poetas Archilochas iš Paro salos, kurį galima laikyti jambų poezijos tėvu. Pats Horacijus savo pirmoje laiškų knygoje mini Archilochą šiais žodžiais:

Parios ego primus iambos
ostendi Latio, numeros animosque secutus
Archilochi epist. I, 19.

Šis Archilochas, gimęs apie 660 m. prieš Kr., labai kiršaus ūpo žmogus, širdgėlos ir paniekos kupinas, būdamas pats savo gyvenime nelaimingas, daug nemalonumų ir tiesiog nelaimių suteikė žmonėms, kuriems teko su juo susidurti. Apie jį tad pasakojoma, kad pamilęs kažkokio Likambo dukterį Neobulę ir paskui negavęs žadėtos merginos, taip išniekinęs savo eilėse visą Likambo giminę, kad pats Likambas ir jo dukterys, nebegalėdami pakelti gėdos ir negarbės, pasikorę. Jei ši pasaka būtų ir vėlesnių laikų prasimanymas, vis dėlto pats panašios pasakos atsiradimo faktas rodo, kad Ar-

chilocho būta talentingo poeto, o jo jambų—nepaprastos jėgos ir energijos eilėraščių.

35-ais savo amžiaus metais Horacijus ėmė rašyti kitokios rūšies eiles, vadinamąsias o d e s, sekdamas taip pat garsių graikų poetų pavyzdžiais. Šios rūšies veikalų iki šiol romėnų literatūroje nebuvo buvę; tai mini ir pats Horacijus, vadindamas šitokius savo eilėraščius *non prius audita carmina*. Horacijaus originalumas šioje poezijos srity pasireiškė beveik tik tuo, kad jis, turėdamas prieš akis graikų poetų Alkajo, Sapfo, Anakreonto*) ir kitų pavyzdžius, ėmė šia kryptimi rašyti l o t y n i š k a i, o to prieš jį nė vienas romėnų poetų nebuvo daręs. Pats Horacijus šios rūšies eilėraščius vadina *carmina*, nevartodamas graikiško termino ᾠδή. Pirmiausia jis parašė šių *carmina* 88, padalijęs juos į tris knygas (I—38 eilėraščiai, II—20 ir III—30) ir trečiųjų knygų gale įdėjęs *carmen epilogus*, paskutinį, žinomą eilėraštį *Exegi monumentum*.

Parašęs šių kūrinių tris knygas, Horacijus buvo pasiryžęs daugiau tokių eilėraščių neberašyti; apie tai pats sako pirmame pirmosios knygos laiške (eil. 10);

nunc itaque et versus et cetera ludicra pono.

Vis dėlto po kiek laiko, savo draugų ir ypač Oktaviano raginamas, poetas grįžo prie *carmina*, parašęs anksčiau minėtą *carmen saeculare* (17 m. prieš Kr.) ir dar 15 eilėraščių, sudariusių ketvirtąją odžių knygą (13 m.). Tokiu būdu iš viso Horacijus parašė 104 odes (I—38, II—20, III—30, IV—15 ir *carmen saeculare*).

Šių 104 eilėraščių turinys gan įvairus: kartais Horacijus pasitenkina graikų poetų perdirbinėjimu, bet taip pat neretai, naudodamas graikų poetų for-

---

*) Ἀλκαῖος *Alcaeus* ir Σαπφώ *Sappho* veikė apie 600 m. prieš Kr., o Ἀνακρέων *Anacreon*—VI-me šimtmety.

mą, rašo savito turinio eiles, imdamas siužetus iš savo laikų įvykių, kurie šiuo ar kitu būdu jį sudomino. Horacijaus lyrikos siužetais eina daugiausia: meilė, saikingos puotos, širdingo bičiuliavimo ryšiai, svarbesnieji tautos gyvenimo įvykiai, mirusiųjų bei žuvusiųjų draugų ir žymių valstybės veikėjų paminėjimas. Tokį pat maždaug turinį randame ir pas graikus-lyrikus, Alkają ir Sapfo. Perkėlęs graikų eolinės lyrikos formas į romėnų literatūrą, Horacijus šiose formose pasiekė aukščiausį tobulumo laipsnį. Šitą savo nuopelną pats Horacijus tinkamai įvertina, sakydamas apie save:

princeps Aeolium carmen ad Italos
deduxisse modos (III, 30, 13).

Tiesą sakant, ir šioje srity Horacijus turėjo pirmtakūną minėto Katulo asmeny, kuris, tarp kitko išvertė žinomą poetės Sapfo's eilėraštį:

Ille mi par esse deo videtur,
ille si fas est superare divos,
qui sedens adversus identidem te
spectat et audit
dulce ridentem...)*

Jei pas Horaciją pastebime kiek mažiau, kaip pas graikus, turtingos vaizduotės apraiškų ir jausmų gilumo, vis dėlto Horacijus stebina mus savo sielos pusiausvyra, subrendusio žmogaus protavimo logingumu ir dideliu žmonių psichologijos pažinimu.

Ir pats Horacijus ir skaitytojai bei kritikai buvo tos nuomonės, kad poetui didžiausią garbę suteikė

---

*) Tas, man rodos, dievui pačiam prilygsta,
tas, manau, pačius net dievus prašoksta,
kurs greta tavęs sėdėdamas daugkart
žiūri ir klauso
juokiantis saldžiai...

jo nuopelnai romėnų lyrikai; apie tai suglaustai pasakė žymus romėnų kritikas *M. Fabius Quintilianus* (35—95) šiais žodžiais: *lyricorum Horatius fere solus legi dignus*. Tačiau Horacijaus, kaip poeto, talentas, skaidriai pasireiškęs jau satirose, puikiausių vaisių davė jo laiškuose (*epistulae*), parašytuose pačiam paskutiniam poeto darbavimosi laikotarpy.

Laiškų turinys, kurių Horacijus parašė dvi knygas, gana įvairus. Kai kur šios rūšies raštai visai panašūs į laiškus tiesiogine to žodžio prasme, kiti vėl liečia klausimus iš filisofijos ir literatūros sričių Daugelis tų laiškų palaiko tokį pat didaktinį pobūdį, kokį randame satirose, tik su tuo skirtumu, kad laiškuose pasireiškia mintys ir pažiūros jau visai subrendusio žmogaus. Nors laiškai, kaip ir satiros, parašyti išimtinai heksametru, tačiau laiškų forma žymiai tobulesnė. Ypatingos reikšmės pasaulinės literatūros istorijai turi tie Horacijaus laiškai, kurie liečia poezijos klausimus, pav. II, I, 2 ir ypač II, 3, vad. *liber de arte poetica*. Pirmoji šio paskutinio laiško dalis (I—307) apima technikinius nurodymus, kuriais turi naudotis poetai-epikai ir ypač dramų rašytojai, o antroj daly (nuo 308 eil.) gvildenamos poetinės kūrybos sąlygos. Čia Horacijus nurodo, kad pagrindiniai kūrybos veiksniai yra talentas ir menas. Talentas (*ingenium* iš *in-gigno*) yra įgimta savybė; menas įsigyjamas darbu ir pratybomis. Pratybų išdava yra formos tobulumas, pasiekiamas ilgu ir nuolatiniu jau parašyto veikalo taisymu. Tie du pagrindiniai veiksniai turi pasireikšti aukščiausiu laipsniu, nes tik tada jie gali sudaryti tikrai didį poetą. Nevykėliams Parnase nėra vietos. Tad be reikalo veržiasi tenai svetimavardžiai—genijai, nepasiekę aukščiausiojo meno laipsnio; taip pat be reikalo gaišina laiką ir rašomąją medžiagą talento

eturį diletantai. Tik tas, kuris turi įgimtus poeto gabumus, privalo mokslu ir pratybomis lavinti savo talentą. O pratybų medžiagą sudaro garsių graikų filosofų studijos ir graikų literatūros nagrinėjimas:

vos exemplaria Graeca
nocturna versate manu, versate diurna
(268 e.)

Graikų šaltinyje ras poetas sektinus pavyzdžius, sektinas temas. Suteikti tiems pavyzdžiams ir temoms naują tobulą formą—svarbiausias poeto uždavinys. Parašęs veikalą, poetas tuoj neleidžia jo į pasaulį, bet pirma skaito jį savo nusimanantiems draugams, taiso pagal jų nurodymus, tartum brūžekliu (*lima*) lygina jį, kantriai siekia aukščiausio tobulumo, nors tatai truktų ir „devynerius metus" (*siquid tamen olim scripseris... nonumque prematur in annum*). Be formos tobulumo poetui turi rūpėti dar du dalykai: jo veikalas turi būti malonus skaityti ir naudingas (*aut prodesse volunt aut delectare poetae*). Malonus kūrinys bus tada, jei jis leis skaitytojui atgaminti ir tartum pergyventi poeto sukurtus vaizdus ir iškeltus jausmus; naudingas veikalas bus tada, jei iš jo skaitytojas galės ko nors pasimokyti arba pajusti reikalą tobulėti. Tikrai tobulu kūriniu gerėsis ir iš jo mokysis tik apsišvietę žmonės, ne minia. Šviesuolių pritarimo ir tinkamo įvertinimo sulaukęs, poetas gali tikėtis pasiekti nemirtingąją garbę:

principibus placuisse viris non ultima laus est.

Horacijaus reikšmė romėnų poezijos vystimuisi buvo labai didelė. Šitą savo reikšmę suprato ir pats poetas, bet jis perdaug nesididžiuoja, sakydamas, kad viską turi iš muzos malonės. Į poezijos deivę-muzą jis kreipiasi šitokiais žodžiais:

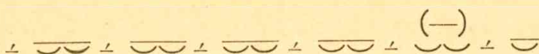
totum muneris hoc tui est,
quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae;
quod spiro et placeo, si placeo, tuum est
carm. IV, 3, 21.

Šio aukštos sielos žmogaus ir garsaus poeto veikalai vis to tartum vadovais visų amžių ir kraštų aukštesniosiose mokyklose. Jo eilėraščiai buvo uoliai perrašinėjami ir pasklido po visas šalis, kur tik siekė Romos galia ir apšvietimas. Įvairiausi gramatikai bei kritikai amžiais sąžiningai studijavo Horacijaus kūrinius; dar seniaus ais laikais prirašė jie eibę komentarų, kurių žymi dalis išliko iki mūsų dienų. Viduriniais amžiais, įsigalėjus Europoje laukinėms tautoms, vienuolynuose užsidarę vienuoliai išgelbėjo Horacijaus raštus. Tie vienuoliai ne tik patys studijavo ir gėrėjosi poeto kūriniais, bet ir stengėsi, kad jo veikalai pasiektų tolimiausius Europos ir Azijos užkampius. Tam tikslui vienuoliai atsidėję perrašinėjo Horacijaus eilėraščius, ir tokiu būdu atsirado daugybė rankraščių - nuorašų, apie kurių milžinišką skaičių pasako mums jau tatai, kad iki mūsų laikų išliko jų beveik visiškoj tvarkoj apie pustrečio šimto. Šiuo atžvilgiu Horacijus laimėjo pasaulinį rekordą: jokio kito senovės autoriaus neišliko tiek rankraščių - nuorašų. Nuo knygų spausdinimo išradimo, vadinas, nuo XV-jo amžiaus vidurio, iki mūsų laikų Horacijaus veikalai susilaukė tiek leidimų, apie Horacijų buvo prirašyta tiek knygų, tiek buvo padaryta jo veikalų vertimų, kad vienas tik tų visų knygų ir leidinių sąrašas sudaro knygą, žymiai prašokstančią savo didumu visus poeto veikalus.

III. Horacijaus eilėraščių metrika.

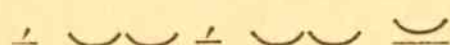
I. Daktiliškas metras:

1. Hexameter dactylicus catalecticus: [1])

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis

2. Trimeter dectylicus catalecticus (eina pakaitomis su heksametru):

arboribusque comae

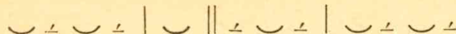
3. Dimeter dactylicus catalecticus *(versus Adonius* [2])*)*:

terruit urbem

II. Jambiškas metras:

4. Trimeter iambicus:

Beatus ille qui procul negotiis

---

[1]) Satiros ir laiškai parašyti daktiliškuoju heksametru; retkarčiais pasitaiko jis ir odėse bei epoduose. Horacijaus heksametras nėra toks tobulas, kaip Vergilijaus ar Ovidijaus; jo netobulumai ir laisvė aiškinami tuo, kad satirų ir laiškų turinys yra paprastas, kasdieninis, o koks turinys—tokia ir forma.

[2]) buvo vartojamas liūdnose giesmėse dievaičio Adonio mirtį minint: ὦ τὸν Ἄδωνιν.

5. Dimeter iambicus hypercatalectus (*Alcaicus*[1]) *enneasyllabus*):

⏓ ´ ⏑ — | — ´ ⏑ — | ⏓

mortale corpus vel superbos

6. Dimeter iambicus:

⏒ ´ ⏑ — | ⏒ ´ ⏑ ⏓

ut prisca gens mortalium

III. Logaediškas[2]) metras:

7. Versus Pherecrateus[3]):

´ — ´ ⏑ ⏑ ´ ⏒

vix durare carinae

8. V. Aristophaneus[4]):

´ ⏑ ⏑ ´ ⏑ ´ ⏑

Lydia, dic per omnis

9. V. Alcaicus decasyllabus:

´ ⏑ ⏑ ´ ⏑ ⏑ ´ ⏑ ´ ⏑

vertere funeribus triumphos

---

[1]) pavadinimas nuo poeto Alkajaus, gyv. apie 600 m. prieš Kr.

[2]) iš λόγος ir ἀοιδή (prozos ir poezijos elementų junginys, trochėjai ir daktiliai).

[3]) Ferekratas - Atikos komedijų rašytojas (V amž. pr. Kr.).

[4]) Aristofanas (452—388), garsus Atikos komedijų rašytojas.

10. V. Glyconeus[1]):

–́ – –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏓́

vocem cum cithara dedit

11. V. Sapphicus[2]) hendecasyllabus:

–́ ⏑ –́ – –́ || ⏑ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒

Iam satis terris nivis atque dirae

12. V. Sapphicus maior:

–́ ⏑ –́ ⏑ –́ || ⏑ ⏑ –́ || –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒

te deos oro Sybarin cur properes amando

13. V. Alcaicus hendecasyllabus:

⏒ | –́ ⏑ –́ – || –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏓́

Odi profanum volgus et arceo

IV. Chorijambiškas[3]) metras:

14. V. Asclepiadeus minor [pirmieji du skiemens *(basis)* sudaro spondėjų]:

–́ – | –́ ⏑ ⏑ –́ || –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏓́

Maecenas atavis edite regibus

---

[1]) Glikonas, mažai žinomas helenistiškojo laikotarpio poetas

[2]) Sapfo, poetė (gyv. apie 600 m. pr. Kr.).

[3]) chorijambas—chorėjo ir jambo junginys:

15. V. Asclepiadeus maior:

´ — | ´ ◡ ◡ ´ || ´ ◡ ◡ ´ || ´ ◡ ◡ ´ ◡ ◡́

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi quem tibi

V. Joniškas metras

(pėda — *ionicus a minore:*

◡ ◡ ´ ´).

Šitą metrą randame pas Horacijų tik vieną kartą: trečiosios knygos 12-as eilėraštis parašytas vadinamuoju *decameter ionicum:*

◡ ◡ ´ ´ | ◡ ◡ ´ ´ (5 kartus pakartotas).

Horacijaus vartojamų strofų[1]) apžvalga.

1. Stropha Alcaica (sudaryta iš pakartoto *v.* NN 11. 12. 13. 14. 16. *Alcaicus hendecasyllabus, v.* 17. 19. 20. 21. *Alcaicus enneasyllabus ir v. Alcaicus decasyllabus, žiūr.* 13. 5, 9).

2. Stropha Sapphica prima (triskart pakarto-
NN 2. 5. 9. 15. 18. tas *v. Sapphicus hendecasyllalabus* ir *v. Adonius,* žiūr. 11, 3).

---

[1]) στροφή — tam tikras didesnis metrikos vienetas, eilučių junginys, slukšnė (posmas). Čia duodama apžvalga tik tų strofų, kurios reikalingos šio rinkinio eilėraščiams skaityti; NN nurodo rinkinio eilėraščius.

3. **Stropha Sapphica secunda** (*v. Aristophaneus* nelyginėse eilutėse ir *v. Sapphicus maior* — lyginėse; žiūr. 8, 12).
N 4.

4. **Stropha Asclepiadea prima** (*v. Asclepiadeus minor*; žiūr. 14).
NN 1. 24.

5. **Stropha Asclepiadea secunda** (*v. Glyconeus* nelyginėse eilutėse ir *v. Asclepiadeus minor* lyginėse; žiūr. 10, 14).
NN 3. 22. 25

6. **S. Asclepiadea tertia** (pakartotas *v. Asclepiadeus minor*, *v. Pherecrateus* ir *v. Glyconeus*; žiūr. 14, 7, 10).
NN 7. 8.

7. **S. Asclepiadea quarta** (triskart *v. Asclepiadeus minor* ir *v. Glyconeus*; žiūr. 14. 10).
N 10.

8. **S. Asclepiadea quinta** (*v. Asclepiadeus maior*; žiūr. 15).
N 6.

9. **S. Archilochia prima** (*hexameter dactylicus* nelyginėse eilutėse ir *trimeter dactylicus catalecticus* lyginėse; žiūr. 1, 2).
N 26.

10. **Systema ionicum a minore** (dešimt *ionici a minore*; žiūr. 16).
N 23.

11. **Stropha iambica** (*trimeter iambicus* pakaitomis su *dimeter iambicus*; žiūr. 4, 6).
NN 27. 28.

1 (I, 1).

Maecenas atavis edite regibus,
o et praesidium et dulce decus meum:
sunt quos curriculo pulverem Olympicum
collegisse iuvat, metaque fervidis
evitata rotis palmaque nobilis
terrarum dominos evehit ad deos;
hunc, si mobilium turba Quiritium
certat tergeminis tollere honoribus;
illum, si proprio condidit horreo
quidquid de Libycis verritur areis.
gaudentem patrios findere sarculo
agros Attalicis condicionibus
numquam demoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare;
luctantem Icariis fluctibus Africum
mercator metuens otium et oppidi
laudat rura sui: mox reficit ratis
quassas, indocilis pauperiem pati.
est qui nec veteris pocula Massici
nec partem solido demere de die
spernit, nunc viridi membra sub arbuto
stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae;
multos castra iuvant et lituo tubae
permixtus sonitus bellaque matribus
detestata; manet sub Iove frigido
venator tenerae coniugis immemor,
seu visa est catulis cerva fidelibus,
seu rupit teretes Marsus aper plagas.
me doctarum hederae praemia frontium
dis miscent superis, me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris chori
secernunt populo, si neque tibias
Euterpe cohibet nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.

quodsi me lyricis vatibus inseres,
sublimi feriam sidera vertice.

2 (I, 2).

Iam satis terris nivis atque dirae
grandinis misit pater et rubente
dextera sacras iaculatus arcis
terruit urbem,

terruit gentis, grave ne rediret
saeculum Pyrrhae nova monstra questae,
omne cum Proteus pecus egit altos
visere montis,

piscium et summa genus haesit ulmo,
nota quae sedes fuerat columbis,
et superiecto pavidae natarunt
aequore dammae.

vidimus flavum Tiberim retortis
litore Etrusco violenter undis
ire deiectum monumenta regis
templaque Vestae,

Iliae dum se nimium querenti
iactat ultorem, vagus et sinistra
labitur ripa Iove non probante u-
xorius amnis.

audiet civis acuisse ferrum,
quo graves Persae melius perirent,
audiet pugnas vitio parentum
rara iuventus.

quem vocet divum populus ruentis
imperi rebus? prece qua fatigent

virgines sanctae minus audientem
carmina Vestam?

cui dabit partis scelus expiandi
Iuppiter? tandem venias precamur
nube candentis umeros amictus,
augur Apollo;

sive tu mavis, Erycina ridens,
quam Iocus circum volat et Cupido;
sive neglectum genus et nepotes
respicis auctor,

heu nimis longo satiate ludo,
quem iuvat clamor galeaeque leves
acer et Marsi peditis cruentum
voltus in hostem;

sive mutata iuvenem figura
ales in terris imitaris, almae
filius Maiae patiens vocari
Caesaris ultor,

serus in caelum redeas diuque
laetus intersis populo Quirini,
neve te nostris vitiis iniquum
ocior aura

tollat: hic magnos potius triumphos,
hic ames dici pater atque princeps,
neu sinas Medos equitare inultos
te duce Caesar.

3 (I, 3).

Sic te diva potens Cypri,
sic fratres Helenae, lucida sidera,

ventorumque regat pater
obstrictis aliis praeter Iapyga,

navis, quae tibi creditum
debes Vergilium finibus Atticis:
reddas incolumem precor
et serves animae dimidium meae.

illi robur et aes triplex
circa pectus erat, qui fragilem truci
conmisit pelago ratem
primus, nec timuit praecipitem Africum

decertantem Aquilonibus,
nec tristis Hyadas, nec rabiem Noti,
quo non arbiter Hadriae
maior, tollere seu ponere volt freta.

quem Mortis timuit gradum
qui siccis oculis monstra natantia,
qui vidit mare turgidum et
infamis scopulos Acroceraunia?

nequiquam deus abscidit
prudens Oceano dissociabili
terras, si tamen inpiae
non tangenda rates transiliunt vada.

audax omnia perpeti
gens humana ruit per vetitum nefas.
audax Iapeti genus
ignem fraude mala gentibus intulit:

post ignem aetheria domo
subductum Macies et nova Febrium
terris incubuit cohors,
semotique prius tarda Necessitas

leti corripuit gradum;
expertus vacuum Daedalus aera
pennis non homini datis;
perrupit Acheronta Herculeus labor.

nil mortalibus ardui est:
caelum ipsum petimus stultitia, neque
per nostrum patimur scelus
iracunda Iovem ponere fulmina.

4 (I, 8).

Lydia, dic per omnis
te deos oro, Sybarin cur properes amando
perdere, cur apricum
oderit campum, patiens pulveris atque solis?
cur neque militaris
inter aequalis equitat, Gallica nec lupatis
temperat ora frenis?
cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum
sanguine viperino
cautius vitat neque iam livida gestat armis
bracchia, saepe disco,
saepe trans finem iaculo nobilis expedito?
quid latet ut marinae
filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae
funera, ne virilis
cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

5 (I, 10).

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
qui feros cultus hominum recentum
voce formasti catus et decorae
more palaestrae,

te canam, magni Iovis et deorum
nuntium curvaeque lyrae parentem,
callidum quidquid placuit iocoso
condere furto.

te, boves olim nisi reddidisses
per dolum amotas, puerum minaci
voce dum terret, viduus pharetra
risit Apollo.

quin et Atridas duce te superbos
Ilio dives Priamus relicto
Thessalosque ignis et iniqua Troiae
castra fefellit.

tu pias laetis animas reponis
sedibus virgaque levem coerces
aurea turbam, superis deorum
gratus et imis.

6 (I, 11).

Tu ne quaesieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi
finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
temptaris numeros. ut melius, quidquid erit, pati!
seu pluris hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam
quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: sapias, vina liques, et spatio brevi
spem longam reseces. dum loquimur, fugerit invida
aetas: carpe diem, quam minimum credula postero.

7 (I, 14).

O navis, referent in mare te novi
fluctus! o quid agis? fortiter occupa
portum. nonne vides ut
nudum remigio latus,

et malus celeri saucius Africo
antemnaeque gemant, ac sine funibus
vix durare carinae
possint imperiosius

aequor? non tibi sunt integra lintea,
non di quos iterum pressa voces malo.
quamvis Pontica pinus,
silvae filia nobilis,

iactes et genus et nomen inutile,
nil pictis timidus navita puppibus
fidit. tu nisi ventis
debes ludibrium, cave:

nuper sollicitum quae mihi taedium,
nunc desiderium curaque non levis,
interfusa nitentis
vites aequora Cycladas.

8 (I, 21).

Dianam tenerae dicite virgines,
intonsum pueri dicite Cynthium,
Latonamque supremo
dilectam penitus Iovi.

vos laetam fluviis et nemorum coma,
quaecumque aut gelido prominet Algido,
nigris aut Erymanthi
silvis aut viridis Cragi:

vos Tempe totidem tollite laudibus,
natalemque mares Delon Apollinis,
insignemque pharetra
fraternaque umerum lyra.

hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
pestemque a populo et principe Caesare in
Persas atque Britannos
vestra motus aget prece.

9 (I, 22).

Integer vitae scelerisque purus
non eget Mauris iaculis neque arcu
nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra,

sive per Syrtis iter aestuosas
sive facturus per inhospitalem
Caucasum vel quae loca fabulosus
lambit Hydaspes.

namque me silva lupus in Sabina,
dum meam canto Lalagen et ultra
terminum curis vagor expeditis,
fugit inermem,

quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis
nec Iubae tellus generat, leonum
arida nutrix.

pone me pigris ubi nulla campis
arbor aestiva recreatur aura,
quod latus mundi nebulae malusque
Iuppiter urguet;

pone sub curru nimium propinqui
solis, in terra domibus negata:
dulce ridentem Lalagen amabo,
dulce loquentem.

10 (I, 24).

Quis desiderio sit pudor aut modus
tam cari capitis? praecipe lugubris
cantus, Melpomene, cui liquidam pater
vocem cum cithara dedit.

ergo Quintilium perpetuus sopor
urguet, cui Pudor et Iustitiae soror
incorrupta Fides nudaque Veritas
quando ullum inveniet parem!

multis ille bonis flebilis occidit,
nulli flebilior quam tibi, Vergili.
tu frustra pius heu non ita creditum
poscis Quintilium deos.

quid? si Threicio blandius Orpheo
auditam moderere arboribus fidem,
num vanae redeat sanguis imagini
quam virga semel horrida,

non lenis precibus fata recludere,
nigro conpulerit Mercurius gregi?
durum: sed levius fit patientia
quidquid corrigere est nefas.

11 (I, 31).

Ouid dedicatum poscit Apollinem
vates? quid orat de patera novum
fundens liquorem? non opimae
Sardiniae segetes feracis,

non aestuosae grata Calabriae
armenta, non aurum aut ebur Indicum,

non rura quae Liris quieta
mordet aqua taciturnus amnis.

premant Calenam falce quibus dedit
Fortuna vitem, dives et aureis
mercator exsiccet culillis
vina Syra reparata merce,

dis carus ipsis, quippe ter et quater
anno revisens aequor Atlanticum
inpune: me pascunt olivae,
me cichorea levesque malvae.

frui paratis et valido mihi,
Latoe, dones et, precor, integra
cum mente, nec turpem senectam
degere nec cithara carentem.

12 (I, 34).

Parcus deorum cultor et infrequens
insanientis dum sapientiae
consultus erro, nunc retrorsum
vela dare atque iterare cursus

cogor relictos: namque Diespiter
igni corusco nubila dividens
plerumque, per purum tonantis
egit equos volucremque currum,

quo bruta tellus et vaga flumina,
quo Styx et invisi horrida Taenari
sedes Atlanteusque finis
concutitur: valet ima summis

mutare, et insignem attenuat deus
obscura promens: hinc apicem rapax

Fortuna cum stridore acuto
sustulit, hic posuisse gaudet.

13 (I, 35).

O diva gratum quae regis Antium,
praesens vel imo tollere de gradu
mortale corpus vel superbos
vertere funeribus triumphos:

te pauper ambit sollicita prece
ruris colonus, te dominam aequoris
quicumque Bithyna lecessit
Carpathium pelagus carina;

te Dacus asper, te profugi Scythae
urbesque gentesque et Latium ferox
regumque matres barbarorum et
purpurei mtuunt tyranni,

iniurioso ne pede proruas
stantem columnam neu populus frequens
ad arma cessantis ad arma
concitet imperiumque frangat;

te semper anteit saeva Necessitas
clavos trabal s et cuneos manu
gestans aena nec severus
uncus abest liquidumque plumbum;

te Spes et albo rara Fides colit
velata panno nec comitem abnegat
utcumque mutata potentis
veste domos inimica linquis,

at volgus infidum et meretrix retro
periura cedit, diffugiunt cadis

cum faece siccatis amici
ferre iugum pariter dolosi:

serves iturum Caesarem in ultimos
orbis Britannos et iuvenum recens
examen Eois timendum
partibus Oceanoque rubro,

eheu cicatricum et sceleris pudet
fratrumque. quid nos dura refugimus
aetas? quid intactum nefasti
liquimus? unde manum iuventus

metu deorum continuit, quibus
pepercit aris? o utinam nova
incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum.

14 (I, 37).

Nunc est bibendum, nunc pede libero
pulsanda tellus, nunc Saliaribus
ornare pulvinar deorum
tempus erat dapibus, sodales:

antehac nefas depromere Caecubum
cellis avitis, dum Capitolio
regina dementis ruinas,
funus et imperio parabat

contaminato cum grege turpium
morbo virorum, quidlibet inpotens
sperare fortunaque dulci
ebria: sed minuit furorem

vix una sospes navis ab ignibus,
mentemque lymphatam Mareotico

redegit in veros timores
Caesar ab Italia volantem

remis adurgens, accipiter velut
mollis columbas aut leporem citus
venator in campis nivalis
Haemoniae, daret ut catenis

fatale monstrum: quae generosius
perire quaerens nec muliebriter
expavit ensem nec latentis
classe cita reparavit oras,

ausa et iacentem visere regiam
voltu sereno, fortis et asperas
tractare serpentes, ut atrum
corpore conbiberet venenum,

deliberata morte ferocior:
saevis Liburnis scilicet invidens
privata deduci superbo
non humilis mulier triumpho.

15 (II, 2).

Nullus argento color est avaris
abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti nisi temperato
splendeat usu.

vivet extento Proculeius aevo
notus in fratres animi paterni;
illum aget penna metuente solvi
fama superstes.

latius regnes avidum domando
spiritum quam si Libyam remotis

Gadibus iungas et uterque Poenus
serviat uni:

crescit indulgens sibi dirus hydrops,
nec sitim pellit, nisi causa morbi
fugerit venis et aquosus albo
corpore languor.

redditum Cyri solio Phrahaten
dissidens plebi numero beatorum
eximit virtus, populumque falsis
dedocet uti

vocibus, regnum et diadema tutum
deferens uni propriamque laurum,
quisquis ingentis oculo inretorto
spectat acervos.

16 (II, 3).

Aequam memento rebus in arduis
servare mentem, non secus in bonis
ab insolenti temperatam
laetitia, moriture Delli

seu maestus omni tempore vixeris,
seu te in remoto gramine per dies
festos reclinatum bearis
interiore nota Falerni.

quo pinus ingens albaque populus
umbram hospitalem consociare amant
ramis? quid obliquo laborat
lympha fugax trepidare rivo?

huc vina et unguenta et nimium brevis
flores amoenae ferre iube rosae,

dum res et aetas et sororum
fila trium patiuntur atra.

cedes coemptis saltibus et domo
villaque flavus quam Tiberis lavit,
cedes et exstructis in altum
divitiis potietur heres;

divesne prisco natus ab Inacho
nil interest an pauper et infima
de gente sub divo moreris
victima nil miserantis Orci:

omnes eodem cogimur, omnium
versatur urna serius ocius
sors exitura et nos in aeternum
exilium inpositura cumbae.

17 (II, 7).

O saepe mecum tempus in ultimum
deducte Bruto militiae duce,
quis te redonavit Quiritem
dis patriis Italoque caelo,

Pompei, meorum prime sodalium,
cum quo morantem saepe diem mero
fregi coronatus nitentis
malobathro Syrio capillos?

tecum Philippos et celerem fugam
sensi relicta non bene parmula,
cum fracta virtus, et minaces
turpe solum tetigere mento:

sed me per hostis Mercurius celer
denso paventem sustulit aere,

te rursus in bellum resorbens
unda fretis tulit aestuosis.

ergo obligatam redde Iovi dapem,
longaque fessum militia latus
depone sub lauru mea, nec
parce cadis tibi destinatis.

oblivioso levia Massico
ciboria exple, funde capacibus
unguenta de conchis. quis udo
deproperare apio coronas

curatve myrto? quem Venus arbitrum
dicet bibendi? non ego sanius
bacchabor Edonis: recepto
dulce mihi furere est amico.

18 (II, 10).

Rectius vives, Licini, neque altum
semper urguendo neque, dum procellas
cautus horrescis, nimium premendo
litus iniquum.

auream quisquis mediocritatem
diligit, tutus caret obsoleti
sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula.

saepius ventis agitatur ingens
pinus et celsae graviore casu
decidunt turres feriuntque summos
fulgura montis.

sperat infestis, metuit secundis
alteram sortem bene praeparatum

pectus: informis hiemes reducit
Iuppiter, idem

submovet; non si male nunc, et olim
sic erit: quondam cithara tecentem
suscitat musam neque semper arcum
tendit Apollo.

rebus angustis animosus atque
fortis adpare, sapienter idem
contrahes vento nimium secundo
turgida vela.

19 (II, 14).

Eheu fugaces Postume Postume
labuntur anni, nec pietas moram
rugis et instanti senectae
adferet indomitaeque morti,

non si trecenis quotquot eunt dies,
amice, places inlacrimabilem
Plutona tauris, qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi

conpescit unda, scilicet omnibus,
quicumque terrae munere vescimur,
enaviganda, sive reges
sive inopes erimus coloni,

frustra cruento Marte carebimus
fractisque rauci fluctibus Hadriae,
frustra per autumnos nocentem
corporibus metuemus austrum:

visendus ater flumine languido
Cocytos errans et Danai genus

infame damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris,

linquenda tellus et domus et placens
uxor, neque harum quas colis arborum
te praeter invisas cupressos
ulla brevem dominum sequetur.

absumet heres Caecuba dignior
servata centum clavibus et mero
tinguet pavimentum superbo,
pontificum potiore cenis.

20 (III, 1).

Odi profanum volgus et arceo.
favete linguis: carmina non prius
audita Musarum sacerdos
virginibus puerisque canto.

regum timendorum in proprios greges,
reges in ipsos imperium est Iovis,
clari Giganteo triumpho,
cuncta supercilio moventis.

est ut viro vir latius ordinet
arbusta sulcis, hic generosior
descendat in campum petitor,
moribus hic meliorque fama

contendat, illi turba clientium
sit maior: aequa lege Necessitas
sortitur insignis et imos,
omne capax movet urna nomen.

destrictus ensis cui super inpia
cervice pendet, non Siculae dapes

dulcem elaborabunt saporem,
non avium citharaeque cantus

somnum reducent: somnus agrestium
lenis virorum non humilis domos
fastidit umbrosamque ripam,
non zephyris agitata tempe.

desiderantem quod satis est neque
tumultuosum sollicitat mare
nec saevus Arcturi cadentis
impetus aut orientis haedi,

non verberatae grandine vineae
fundusque mendax, arbore nunc aquas
culpante nunc torrentia agros
sidera, nunc hiemes iniquas.

contracta pisces aequora sentiunt
iactis in altum molibus: huc frequens
caementa demittit redemptor
cum famulis dominusque terrae

fastidiosus; sed Timor et Minae
scandunt eodem quo dominus, neque
decedit aerata triremi et
post equitem sedet atra Cura.

quodsi dolentem nec Phrygius lapis
nec purpurarum sidere clarior
delenit usus nec Falerna
vitis Achaemeniumque costum,

cur invidendis postibus et novo
sublime ritu moliar atrium?
cur valle permutem Sabina
divitias operosiores?

21 (III, 2).

Angustam amice pauperiem pati
robustus acri militia puer
condiscat, et Parthos ferocis
vexet eques metuendus hasta,

vitamque sub divo et trepidis agat
in rebus. illum ex moenibus hosticis
matrona bellantis tyranni
prospiciens et adulta virgo

suspiret, eheu, ne rudis agminum
sponsus lacessat regius asperum
tactu leonem, quem cruenta
per medias rapit ira caedis.

dulce et decorum est pro patria mori:
mors et fugacem persequitur virum
nec parcit inbellis iuventae
poplitibus timidoque tergo.

virtus repulsae nescia sordidae
intaminatis fulget honoribus
nec sumit aut ponit securis
arbitrio popularis aurae:

virtus recludens inmeritis mori
caelum negata temptat iter via
coetusque volgaris et udam
spernit humum fugiente penna.

est et fideli tuta silentio
merces: vetabo, qui Cereris sacrum
volgarit arcanae, sub isdem
sit trabibus fragilemque mecum

solvat phaselon: saepe Diespiter
neglectus incesto addidit integrum;
  raro antecedentem scelestum
    deseruit pede Poena claudo.

22 (III, 9).

Donec gratus eram tibi,
  nec quisquam potior bracchia candidae
cervici iuvenis dabat,
  Persarum vigui rege beatior.

'donec non alia magis
  arsisti neque erat Lydia post Chloen,
multi Lydia nominis,
  Romana vigui clarior Ilia.'

me nunc Thressa Chloe regit,
  dulcis docta modos et citharae sciens,
pro qua non metuam mori,
  si percent animae fata superstiti.

'me torret face mutua
  Thurini Calais filius Ornyti,
pro quo bis patiar mori,
  si parcent puero fata superstiti.'

quid si prisca redit Venus
  diductosque iugo cogit aeneo,
si flava excutitur Chloe
  reiectaeque patet ianua Lydiae?

'quamquam sidere pulchrior
  ille est, tu levior cortice et inprobo
iracundior Hadria,
  tecum vivere amem, tecum obeam libens.'

23 (III, 12).

Miserarum est neque amori dare ludum neque dulci
mala vino lavere, aut exanimari metuentis
patruae verbera linguae.

tibi qualum Cythereae puer ales, tibi telas
operosaeque Minervae studium aufert, Neobule,
Liparaei nitor Hebri,

simul unctos Tiberinis umeros lavit in undis,
eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
neque segni pede victus,

catus idem per apertum fugientis agitato
grege cervos iaculari et celer arto latitantem
fruticeto excipere aprum.

24 (III, 30).

Exegi monumentum aere perennius
regalique situ pyramidum altius
quod non imber edax, non aquilo inpotens
possit diruere aut innumerabilis
annorum series et fuga temporum.
non omnis moriar, multaque pars mei
vitabit Libitinam: usque ego postera
crescam laude recens, dum Capitolium
scandet cum tacita virgine pontifex:
dicar, qua violens obstrepit Aufidus
et qua pauper aquae Daunus agrestium
regnavit populorum ex humili potens
princeps Aeolium carmen ad Italos
deduxisse modos. sume superbiam
quaesitam meritis et mihi Delphica
lauro cinge volens, Melpomene, comam.

25 (IV, 3).

Quem tu, Melpomene, semel
nascentem placido lumine videris,
illum non labor Isthmius
clarabit pugilem, non equus inpiger

curru ducet Achaico
victorem, neque res bellica Deliis
ornatum foliis ducem,
quod regum tumidas contuderit minas,

ostendet Capitolio:
sed quae Tibur aquae fertile praefluunt
et spissae nemorum comae
fingent Aeolio carmine nobilem.

Romae principis urbium
dignatur suboles inter amabilis
vatem ponere me choros,
et iam dente minus mordeor invido.

o testudinis aureae
dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,
o multis quoque piscibus
donatura cycni, si libeat, sonum,

totum muneris hoc tuist,
quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae;
quod spiro et placeo, si placeo, tuumst.

26 (IV, 7).

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
arboribusque comae;
mutat terra vices, et decrescentia ripas
flumina praetereunt;

Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
ducere nuda choros.
inmortalia ne speres monet annus et almum
quae rapit hora diem:

frigora mitescunt zephyris, ver proterit aestas,
interitura simul
pomifer autumnus fruges effuderit, et mox
bruma recurrit iners.

damna tamen celeres reparant caelestia lunae.
nos ubi decidimus
quo pater Aeneas, quo dives Tullus et Ancus,
pulvis et umbra sumus.

quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
tempora di superi?
cuncta manus avidas fugient heredis, amico
quae dederis animo.

cum semel occideris et de te splendida Minos
fecerit arbitria,
non, Torquate, genus, non te facundia, non te
restituet pietas.

infernis neque enim tenebris Diana pudicum
liberat Hippolytum,
nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
vincula Pirithoo.

27 (ep. 2).

Beatus ille qui procul negotiis,
ut prisca gens mortalium,
paterna rura bobus exercet suis
solutus omni fenore,

neque excitatur classico miles truci,
    neque horret iratum mare,
forumque vitat et superba civium
    potentiorum limina.
ergo aut adulta vitium propagine
    altas maritat populos,
aut in reducta valle mugientium
    prospectat errantis greges,
inutilisve falce ramos amputans
    feliciores inserit,
aut pressa puris mella condit amphoris
    aut tondet infirmas ovis:
vel cum decorum mitibus pomis caput
    Autumnus agris extulit,
ut gaudet insitiva decerpens pira,
    certantem et uvam purpurae,
qua muneretur te Priape, et te pater
    Silvane, tutor finium.
libet iacere modo sub antiqua ilice,
    modo in tenaci gramine:
labuntur altis interim ripis aquae,
    queruntur in silvis aves,
fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
    somnos quod invitet levis.
at cum tonantis annus hibernus Iovis
    imbris nivisque conparat,
aut trudit acris hinc et hinc multa cane
    apros in obstantis plagas,
aut amite levi rara tendit retia
    turdis edacibus dolos,
pavidumque leporem et advenam laqueo gruem
    iucunda captat praemia.
quis non malarum quas amor curas habet
    haec inter obliviscitur?
quodsi pudica mulier in partem iuvet
    domum atque dulcis liberos,
Sabina qualis aut perusta solibus

pernicis uxor Appuli,
sacrum vetustis exstruat lignis focum
lassi sub adventum viri,
claudensque textis cratibus laetum pecus
distenta siccet ubera,
et horna dulci vina promens dolio
dapes inemptas adparet:
non me Lucrina iuverint conchylia
magisve rhombus aut scari,
si quos Eois intonata fluctibus
hiems ad hoc vertat mare,
non Afra avis descendat in ventrem meum,
non attagen Ionicus
iucundior, quam lecta de pinguissimis
oliva ramis arborum,
aut herba lapathi prata amantis et gravi
malvae salubres corpori,
vel agna festis caesa Terminalibus,
vel haedus ereptus lupo.
has inter epulas ut iuvat pastas ovis
videre properantis domum,
videre fessos vomerem inversum boves
collo trahentis languido,
positosque vernas, ditis examen domus,
circum renidentis laris. —
haec ubi locutus fenerator Alfius,
iam iam futurus rusticus,
omnem redegit idibus pecuniam,
quaerit calendis ponere.

28 (ep. 7).

Quo, quo scelesti ruitis aut cur dexteris
aptantur enses conditi?
parumne campis atque Neptuno super
fusum est Latini sanguinis,

non ut superbas invidae Carthaginis
Romanus arcis ureret,
intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via,
sed ut secundum vota Parthorum sua
urbs haec periret dextera?
neque hic lupis mos nec fuit leonibus,
nunquam nisi in dispar feris.
furorne caecus ant rapit vis acrior
an culpa? responsum date.
tacent, et albus ora pallor inficit
mentesque perculsae stupent.
sic est: acerba fata Romanos agunt
scelusque fraternae necis,
ut inmerentis fluxit in terram Remi
sacer nepotibus cruor.

Paaiškinimai.

I. Maecenas atavis (I, 1).

„Įvairūs žmonių palinkimai: vieni gyvenimo tikslą ir galimąją laimę mato vienur, kiti — kitur. Mane patraukia poezija, mano idealas—poeto garbė".

1. **Maecenas**, apie Mecenatą žiūr. įvadą, psl. 13. — **atavis regibus:** žodis *atavus* yra paskutinis šioje gradacijoje: *avus*—senelis, *proavus, abavus* ir *atavus* —prosenis; *plur. atavi=maiores* (sentėviai). Daiktav. *regibus*, atstodamas pažyminį, eina čia priedeliu žodžiui *atavis*. — **edite** poetiškai vietoje *orte;* Mecenatas buvo kilęs iš etruskų lukumonų (karalių) ir kitoje odėje iškilmingai vadinamas *Tyrrhena regum progenies* III, 29. | 2. **praesidium** ir **dulce decus** vadina Hor. savo globėją, vaizdžiai pabrėždamas šiais žodžiais, kad Mecenatas yra jo „apsauga" gyvenimo kovoje ir jo, kaip poeto, garbės „malonus papuošimas": Horacijui teikė nemaža garbės ir viduojaus pasitenkinimo apšviesto Mecenato palankumas. Sugretinime *dulce decus* nesunku pastebėti tokią pat aliteraciją, kokią matome III kn. 2-je odėje (13 eil.): *dulce et decorum.* Pasakymą *dulce decus* patogu versti taip, kaip jei čia būtų du daiktav.: *dulcedo et decus.* (Čia baigiasi šitos odės prologas su visa eile vocativų: *Maecenas, edite, praesidium, dulce decus meum*). | 3. **curriculo** = *curru* (plg. *curru ducet Achaico* 25, 5); šiaip *curriculum* reiškia „bėgimą", *trop.* „varžytynes, kelią, veiklą" (plg. *curriculum vitae, gloriae*). — **pulverem Olympicum:** šitie žodžiai kelia skaitytojo vaizduotę į Olimpijos (Elidoje) lygumą, kur kas ketveri metai būdavo ruošiami garsūs seno-

vėje žaidimai ir lenktynės (*Olympia*, *orum*; *vincere Olympia, coronari Olympia*). Kiek graikai teikė svarbos šiems žaidimams, matyti jau ir iš to, kad net savo chronologiją tvarkė olimpijadėmis — ketverių metų protarpiais nuo vieno tokio žaidimo iki antro; pirmoji olimpijadė prasidėjo 776 m. pr. Kr. Čia *pulvis Olympicus* versti „arenos dulkės". | 4. **collegisse** (= *colligere*) **pulverem**: šiuose poeto žodžiuose negalima nepastebėti tam tikros ironijos: „surinkti dulkes" ne toks jau garbingas darbas; artimiausias ir betarpiškas šitokio darbo vaisius — čiaudėjimas ir kosėjimas. — **iuvat**: Hor. dažnai vartoja *indic* (vietoje *coni.*) po *est qui, sunt qui;* be to, *iuvat* su *infin.* (kaip ir toliau *certare, gaudere, spernere, refugere,* būdv. *indocili etc.* su infinitivu) — poetiškas pasakymas. — **meta**: norint nugalėti važiuotojų lenktynėse, reikėjo užsisukimą padaryti prie pat ženklo — stulpo (*meta*), kad važiavimo ratas būtų kuo trumpiausias; tačiau, aišku, negalima buvo užkliudyti stulpo, reikėjo „išvengti", nepaliesti jo (*evitare metam*); tokiu būdu, *evitata meta* buvo svarbi sąlyga nugalėti. — **fervidis rotis** vaizdžiai nusako labai greitą važiavimą, kada net ratai įkaista. | 5. **palmaque nobilis**: palmės (kaip ir alyvos) medžio vainiku būdavo vainikuojami nugalėtojai, kurie šiuo atveju pasidarydavo *nobiles*; taigi šioje vietoje būdv. *nobilis*, derinamas su daiktav. *palma*, turi transitivinės reikšmės: ne pati palmė *nobilis*, tiktai padaro tokiu nugalėtoją (*nobilem reddit*). | 6. **terrarum dominos deos** — „pasaulio viešpačiai dievai". — **evehit ad deos** = *ad caelum, ad astra tollit.* Tokiu būdu, *meta* ir *palma* (tarinio *evehit* veiksniai) nepaprastai išaukština lenktynių nugalėtojus, beveik sulygina juos su dievais; žodis *meta* užmena atliktą darbą (*evitare*), o žodžiu *palma* nusakomas užsitarnautas darbo vaisius — *nobilitas.* | 7. **Hunc** (*iuvat*).

— *turba mobilium Quiritium* (*Quirites = cives Romani*) — „nepastovių piliečių minia"; šitam pasakyme reikšmingas žodis *turba*; šiaip piliečiai, kaip žmonės, negali būti bendrai pavadinti *mobiles*; jie pasidaro tokiais, kai susiburia į krūvą, kai sudaro minią; o minios charakteringa ypatybė — jos nepastovumas: kas šiandien jos gerbiama, rytoj smerkiama, ir aivirkščiai; minios malonė, Horacijaus nuomone, yra tiek pat nepastovi, kaip ir „vėjelis" (*aura popularis*, 21, 20). | 8. **tergeminis honoribus** (*abl. instr.*); vaizdžiai pasakoma apie minios pastangas (*certat*) aukštyn kelti (*tollere*) savo išrinktuosius, suteikiant jiems 1) *aedilitas*, 2) *praetura* ir 3) *consulatus* (*honores*). | 9. **Illum** (*iuvat*). Turtingas žemininkas džiaugiasi surinkęs (*condidit*) savam aruode (*horreo*) javus, iškultus ir „sušluotus" (*verritur*) Afrikos kluonuose (*areis*). Kaip anksčiau minėta *palma* džiugina sportininką, *tergemini honores* — politikos veikėją, taip čia prikrautas *horreum* tenkina žemininką. | 10. **Libycis** (=*Africanis*); Afrikos sritis tarp Utikos, Kartaginos ir Hadrumeto buvo nepaprastai derlinga (*fertilis Africa*); Romos turtuoliai turėjo čia savo *latifundia* — didžiulius dirbamos žemės plotus. — **verritur** beveik ironiškai: nors derlius būdavo čia visuomet geras, vis dėlto kluonai būdavo „iššluojami iki paskutinio grūdo". | 11. Turtingam žemininkui statomas priešais visiškai mažo ūkio savininkas, kuris pats kastuvu (*sarculo*) purena nedidelę dirvą, paliktą jam tėvo (*patrios*). | 12. **Attalicis condicionibus**: smulkaus ūkininko kuklios gyvenimo sąlygos lyginamos su ištaigingu gyvenimu Pergamo (M. Azijos šiaurėje) karaliaus Atalo III-jo, kuris, norėdamas, kad ir po jo mirties dideli jo turtai būtų apsaugoti, uvrašė tuos turtus romėnų tautai (133 m. pr. Kr.). Šios vietos mintis: „net pasiūlius Atalo gyvenimo sąlygas". | 13. **Nun-**

quam demoveas, ut... secet mare = *nunquam efficias, ut agro relicto secet mare.* — **trabe**=*navi* (metonimija). — **Cypria:** Kipro saloje buvo dideli miškai, kurių medžiaga tiko laivams statyti. Horacijus, kaip ir kiti senovės poetai, dažnai pažymi kurio nors daikto ypatybę gerai žinomu tikriniu vardu, sukeliančiu tam tikrą vaizdą; pav., *trabs Cypria* = tvirtas laivas, *Af icus ventus* — smarkus vėjas, *Myrtoum mare* — pavojinga jūra, *Icarii fluctus* — audringa jūra, *Massicum vinum* — geras vynas ir t.t. | 14. **Myrtoum mare:** taip vadinosi Egėjo jūros dalis (į pietus nuo Eubojos salos); pavadinimas paimtas nuo *Myrto* (Μυρτώ) salos; plaukiojimas ta jūra anuomet buvęs labai pavojingas. — **pavidus nauta:** linksmai *(gaudens)* dirbąs žemę ūkininkas virstų bailiu *(pavidus)*, jei jam reikėtų plaukti pavojinga jūra. | 15—18 audros pagautas pirklys ima girti ramų gyvenimą (*otium*) gimtajam mieste, apsuptam laukais (*rura oppidi*), bet nemokėdamas kukliai gyventi (*pauperiem pati*), pamiršta savo svajones ir vėl rengiasi į tolimą kelionę. — **Icariis fluctibus** *dat.* vietoje *cum* (graikizmas: μάχεσθαί τινι). *Mare Icarum* — tarp Samo, Ikarijos ir Mikono salų; šita jūra taip pavadinta neva todėl, kad joje buvęs paskendęs Daidalo sūnus Ikaras *(Ovid. metamorph.* VIII, 230). — **Africum:** *Africus* — pietų vakarų vėjas (žiūr. 13 e. paaišk.). | 16. **metuens** santykiuoja su *laudat* taip, kaip toliau *indocilis* su *reficit*, | 17. **ratis;** *ratis* — sieliai, plaustas; čia (poet.)=*navis.* | 18. **quassas** = *quassatas*, *lacerās* — sužalotą. — **indocilis pati:** *indocilis* su *inf.* — žiūr. 4 e. paaišk. — **pauperiem:** čia kalbama ne apie *inopia* arba *egestas* (visiškas neturtas, ubagystė), tik apie *parvi possessio*, apie kuklų, neištaigingą gyvenimą. | 19. **veteris Massici** (*vini*): Kampanijos apylinkės, ypač *mons Massicus*, buvo garsios savo vynuogynais; be

vinum Massicum; Hor. savo veikaluose mini dar šias Kampanijos vyno rūšis: *Caecubum*, *Calenum*, *Falernum*. — **pocula** pareina nuo *spernit* (kaip ir tolimesnis *demere*); lietuviškai reikėtų abi konstrukcijas sulyginti, verčiant dviem bendratim: „neatsisako išgerti taurę... ir atimti..." | 20. **solido... de die:** *solidus dies* — ištisa diena, darbo diena, kurios dalį (*partem*) kai kas neatsisako „atimti" poilsiui arba svajonėms. | 21. **viridi... sub arbuto:** gervuogės (*arbutus*) spalva — ryškiai žalia (*viridis*). — **membra** *acc. limit.* (graikizmas), pareina nuo *stratus*. | 22. **aquae... caput** (=*fons*); *caput*, kaip šaltinio arba upės pradžia. — **lene... sacrae:** kadangi ir *lenis* ir *sacer* iš prasmės pažymi tą p čią sąvoką (*fons*), poetas, metro verčiamas, užuot jungęs *lenis* su *aquae*, o *sacrum* su *caput* (*aquae lenis sacrum caput*), jungia taip: *lene caput sacrae aquae*. — **sacrae:** upių ir šaltinių ištakai (versmės) buvo rišami su deivių (nimfų) garbinimu ir jų vardais ir buvo palaikomi šventais. | 23. **castra** = stovyklos gyvenimas, kareiviavimas. — **lituo** vietoje *litui sonitui* (brachilogija); *lituus* — sulenktas varinis instrumentas (čia = *cornu*), **tuba** — tiesus varinis instrumentas. | 24. **matribus** *dat.* (=*abl.* su *a*), o *detestata* — *passivi* reikšme. | 25. **manet** = *pernoctat* (leidžia naktį). — **sub Iove** = *sub divo* (*dio*); Jupiteris įasmenindavo dangų ir atmosferos reiškinius; pasakymas *Iuppiter frigidus* vaizdžiai nurodo šaltą nakties orą. | 26. **tenerae:** čia *tener* prasme „jaunas". | 27. **catulis** *dat.* (= *abl.* su *a*) vietoje *canibus*. | 28. **rupit** = *perrupit*. — **teretes... plagas:** būdvardžio *teres* (tekintas, dailus) reikšmė čia ne visai aiški; gal būti, *plagae* pavadintos *teretes* todėl, kad jos supintos iš tvirtų, kaip ir „ištekintų" virvučių. — **Marsus aper:** Lacijumo šiaurės vakaruose (ten gyveno *Marsii*) būta daug šernų. Daiktav. *Marsus* (tos

šalies gyventojų vardas) eina čia būdvardžiu (vietoje *Marsicus*); poetai dažnai vartoja *Italus* vietoje *Italicus*, *Poenus* v. *Punicus etc.* | **29. doctarum... frontium** = *poetarum;* epitetas *doctus* (prie žodžio *poeta*) paprastai pažymi, kad poetas nusimano graikų poezijoje ir mitologijoje; bet šitas epitetas gali reikšti (kaip šioje vietoje) ir poeto mokėjimą pavartoti dailią formą savo mintims reikšti. — **hederae**: vijoklės (kaip ir lauro) vainikas buvo simbolis ir dovana (*praemium*) poetui už jo talentą ir pasisekimą. | **30. dis miscent superis** plg. su 6-os eil. pasakymu *evehit ad terrarum dominos deos.* — **gelidum nemus**, kaip vieta, kur poetas tikriausiai gali būti pagautas įkvėpimo. | **31. Nympharumque leves cum Satyris chori** yra tai poezijos pasaulis, į kurį savo vaizduote keliasi poetas: gamtos žavingumą vaizduoja *leves* (=*graciles*) *Nymphae*, o *Satyri* (su ožio ausimis, uodega ir kartais kojomis) — gyvenimo džiaugsmą. | **32. secernunt populo** „skiria nuo minios“. Mintis: gyvenimas su gamta ir pasitenkinimas tokiu gyvenimu stato poetą aukščiau už tuščius garbėtroškas, išvardytus šiame eilėrašty. — **si neque... barbiton**: poeto kūryba yra reikalinga vienos sąlygos: muzų palankumo (įkvėpimo). — **tibias**; muzikos instrumentas *tibiae* — buvo tai du vamzdeliai, kuriuos vienu metu pūtė tas pats asmuo. | **33. Euterpe** — linksmos lyriškos poezijos muza. — **cohibet**: *tibias cohibere* — laikyti tibijas suglaustas, vadinas, jomis nesinaudoti; todėl *non cohibere tibias* = nesuglausti tibijų, kiekviena ranka paimti po vieną tibiją, ruošiantis jas pūsti. — **Polyhymnia** — himnų (čia — iškilmingo turinio lyrikos) muza. Reikia pastebėti, kad Hor. nesivaržo atskirų muzų vardais ir jų vaidmeniu poezijoje, rišdamas tai zienos, tai kitos muzos vardą su lyriškąja poevija. | **34. Lesboum** = *Lesbium.* — **tendere** —

„ištempti" stygas, suderinti. — **barbiton**: *barbitos* — tam tikras muzikos instrumentas (styginis), išrastas Lesbo salos dainiaus Terpandro; pasakymu *Lesboum barbiton* Hor. užmena lyriką Lesbo dainių Alkajo ir Sapfo, kurie turėjo didelės įtakos jo poezijai. | **35. Quodsi**: *quod* riša toliau reškiamą mintį su tuo, kas jau pasakyta (= taigi). — **lyricis vatibus** = *lyricorum poetarum ordini.* Hor. kalba čia apie lyriškus poetus, nes ir pats daugiau vertino savo lyriškus kūrinius, negu satiras. Čia jis turi galvoje graikų lyrikus: su romėnų lyrikais, savo pirmtakūnais (Katulu, Kalvu), jis ne labai tesiskaitė. — **vatibus**: žodis *vates* (pranašas, dainius) Hor. laikais buvo žymiai rečiau vartojamas, negu iš graikų atkeliavęs ž. *poeta*, | **36. sublimi feriam sidera vertice** = *usque ad caelum caput efferam;* šiuo vaizdžiu pasakymu (plg. τῇ κεφαλῇ ψαύειν τοῦ οὐρανοῦ) Hor. reiškia pasididžiavimą savo, kaip poeto, reikšme. — **sublimi.... vertice** — aukštai iškelta galva. — **feriam** = *tangam*.

Eilėraščio lengvai pastebimos 3 dalys: tarp dviejų eilučių (1—2 e.) įvado, kuriame Hor. kreipiasi į Macenatą, ir tiekos eilučių (35—36 e.) pabaigos, kurioje aukštai vertinama to paties Mecenato nuomonė, įpinta pagrindinės minties dėstymo 32 eilutės.

Šita pagrindinė mintis (žmonių palinkimai) iliustruojama 9-iais pavyzdžiais: 1) *meta*, *palma* teikia kai kam džiaugsmo; 2) *tergemini honores* — svajonė kiekvieno politikos veikėjo; 3) *proprium* ir, be abėjo,, *plenum horreum* — turtingo žemininko gyvenimo tikslas; 4) *patrius ager* visiškai patenkina žemdirbį; 5) *indocilis pauperiem pati mercator* greitai pamiršta visus plaukiojimo pavojus; 6) gamtos ir nerūpestingo gyvenimo mėgėją patenkina *viride arbutum*, *leniter murmurantis aquae sacrum caput* ir *poculavetersi Massici;* 7) *castra* ir

tubae sonitus gaivina linkusį į kareiviavimą; 8) *cerva* ir *Marsus aper* verčia medžioklį pamiršti *teneram coniugem;* 9) *gelidum nemus*, *Nympharum chori* — poeto veikimo aplinkuma, o *hederae* — jo atpildas.

Pažymėtinas Horacijaus kuklumas, su kuriuo jis kalba apie save: jis — poetas iš deivių malonės, kurios neatsisako teikti jam įkvėpimo; ir nors, galimas daiktas, jo garbė nepareina nuo jo *praesídium* ir *dulce decus* (Mecenato) palankumo, vis dėlto tas palankumas ir pripažinimas teikia jam didžiausio džiaugsmo: tokį pripažinimą turėdamas, poetas „aukštai iškelta galva palies dangų".

Nesunku pastebėti šios odės pamokančią mintį: galimąją šiam gyvenime laimę poetas mato ne materijalinių gėrybių krovime, ne minios laikinam įvertinime, ne savo užgaidų patenkinime, bet vien tik kukliam p r o t o darbe ir gamtos pamėgime; o jei šitas darbas yra lydimas įkvėpimo ir autoritetų pripažinimo, tai t i k r a j a i laimei nieko ir netrūksta.

---

2. Iam satis terris (I, 2).

Šitai odei parašyti Horacijui davė progos nepaprastas Tiberio patvinimas (27 m. žiemą). Senovėje (net ir mūsų laikais) gaivališki ir retesni gamtos reiškiniai, kaip žemės drebėjimas, potvinis, saulės užtemimas ir kt., būdavo palaikomi gresiančių nelaimių įspėjais. Šią mintį poetas čia ir vysto.

1. Iam satis: mintis: jau užtenkamai, kad būtų galima teisingai įvertinti šitų gamtos reiškinių reikšmę. — **terri... misit** = *in terras demisit.*—**nivis... grandinis**: nors sniegas ir kruša dažnai žiemą pa-

sitaikydavo Romoje, vis dėlto šį kartą žymiai daugiau iškrito kritulių, negu kitomis žiemomis. — **dirae** — „nelaimę lemiančios, baisios, siutingos"; *nivis* pavartota be pažyminio, o *grandinis* stiprinama būdvardžiu *dirae.* | **2. pater** = *Iuppiter*, kaip *gentis humanae pater atque custos.* — **rubente dextera** — „rausva dešine": Jupiterio ranka vaizduojama rausva nuo jo mėtomų žaibų. | **3. sacras** ... **arcis** — „šventas tvirtoves": septynios Romos kalvos su pastatytomis ant jų šventovėmis ir Kapitolijum. — **iaculatus arcis** poet. vietoje *fulgura iaculatus in arces;* prie veiksmažodžio *iaculari* akusatyvu dažniau reiškiamas mėtomas daiktas, o ne tas, į kurį taikoma. | **5. terruit gentis... ne** = *effecit, ut... timerent, ne...* — **gentis** = *genus humanum* (žmonių giminę, žmones). | **6. saeculum Pyrrhae** = *aetas Pyrrhae* — tvano laikai. Pira, Epimetėjaus ir Pandoros duktė, Tesalijos karaliaus Deukaliono žmona, per visuotinį tvaną išsigelbėjo su savo vyru ir padarė pradžią naujai žmonių giminei (*Ovid.*, *metamorph.* I, 260). — **nova monstra** — „nematyti, nepaprasti reiškiniai", kurių trys pavyzdžiai nurodomi sekanč. eilutėse. — **questae** reikšmingai pasakyta apie moters reagavimą į nepaprastus gamtos reiškinius. | **7. Proteus** jūrų dievaitis, ganęs jūros gelmėse Amfitritos bandą (ruonius ir kt.). — **omne pecus** = *omnis generis beluas marinas.* — **egit... visere** poet. vietoje *egit, ut viseret.* — **altos... montis**: 9-tą tvano dieną Deukaliono laivas sustojęs ant aukšto kalno (Parnaso, Etnos ar kt.), kur Pira ir buvo mačiusi kalbamus reiškinius. | **9. piscium et**: jungtuką *et* poetai dažnai vartoja po to žodžio, kuris jungiamas; tokiu būdu jungiamasis žodis stipriau pabrėžiamas. — **piscium... genus** = *pisces.* — **summa ulmo** rinkinio prasme. — **ulmo** = *arbore* (pavienis vietoje bendro), kaip toliau *columbis*

vietoje *avibus*. | 10. **nota... sedes** — „žinoma, įprasta gyven. vieta". — **columbis**: *columbus* (*columba*) — naminis karvelis, atgabentas į Romą iš Sicilijos III amž. pr. Kr., netupi ir nesuka lizdo medžiuose, kaip *palumbes* (laukiniai karveliai) arba *turtures* (turkliai); čia žodžiu *columbae* poetas reiškia bendrai karvelius. | 11. **superiecto** *scil. terris*. — **natarunt**: ruoniai kalnų viršūnėse, žuvys ant medžių, ožkos bangose — visa tai yra aukščiau minėta *nova monstra*. | 13. **vidimus**: iš šito pasakymo matyti, kad pats Hor. bus pergyvenęs kalbamąjį Tiberio potvynį. — **flavum**: drumsčias Tiberio vanduo turi gelsvą atspalvį; Romos gyventojai ir dabar dar vadina jį *il biondo* (geltonplaukis). — **retortis... undis** = pasukęs atgal. | 14. **litore Etrusco**: varomos atgal vandens masės atsimušdavo nuo dešiniojo (aukštesniojo) Tiberio kranto (jis kitados buvo etruskų) ir užliedavo kairįjį (žemesnįjį) krantą, iki pat Forumo. | 15. **monumenta regis** = *regia Numae*. Tiberiui patvinus, vanduo užliedavo Palatino kalvos apačią, kur, pagal padavimą, karalius Numa Pompilijus buvo pastatęs gražius rūmus; juose vėliau gyveno vyriausias šventėjas (*pontifex maximus*). Netoli nuo Numos rūmų buvo Vestos šventovė (16 eil.), kurioje degė amžinoji ugnis, valstybės gerbūvio simbolis. Daugiskaita *monumenta* ir *templa* pabrėžia šitų pastatų didingumą ir šventumą. | 17. **Iliae... querenti** pareina nuo *se... iactat ultorem*; *Ilia*, arba *Rea Silvia*, Numitoro duktė, Romulo ir Remo motina, Amulijaus įsakymu buvo įmesta į Tiberį ir virto šios upės dievaičio žmona; dabar Tiberis, patvindamas, keršija už Ilijai padarytą skriaudą. — **nimium** čia ne „per daug", o „be saiko, nepaprastai, labai". — **querenti**: Ilija vaitoja ne tik dėl savo likimo, bet ir dėl sūnaus Remo mirties ir dėl neseniai įvykusio Cezario nužudymo; Hora-

cijaus laikų tarpusavio karai yra tartum pasėkos šitų nusikaltimų ir bausmė už juos. | 18. **vagus** (prieveiksmio prasme) — „per plačiai tekėdamas". | 19. **labitur** — išsilieja. — **Iove non probante** = „Jupiteriui nepritariant": Jupiteris norėjo tik nubausti romėnus, bet ne visiškai juos sunaikinti' | 20. **uxorius amnis** priedelis prie veiksnio, kuris imamas iš *labitur;* kadangi lietuvių kalboje nėra vyrišk. gim. daiktavardžio, atsakančio šios vietos žodžiui *amnis*, tai šito žodžio ir versti netenka, o *uxorius* reikia išversti „santuokos atsidavimo pagautas". Apie sinafiją (u—xorius) žiūr. paaišk. 15, 18. | 21. **acuisse ferrum**: *acuere ferrum* vaizdžiai nusako ruošimąsi karui; o kad čia kalbama apie ruošimąsi kaip tik tarpusavio karui, matyti iš tolimesnio pasakymo *quo... perirent.* | 22. **Persae** = *Parthi;* partų valstybė, Arsakidų valdoma, buvo į pietų rytus nuo Kaspijos jūros; partai buvo pavergę medus ir persus, todėl pas Horacijų dažnai *Medi* ir *Persae* = *Parthi*, ir atvirkščiai. 20 m. pr. Kr. partai pasidavė Romai. | 23. **audiet** ir 21 eil. *audiet* — anafora, kurią reikėtų palaikyti ir verčiant. — **pugnas**, kaip ties *Mutina*, *Philippi*, *Perusia*. — **vitio parentum** — „dėl tėvų kaltės", nes jie, tarpusavy kovodami, išžudė daug piliečių ir dėl to priauganČioji karta (*iuventus*) pasidarė *rara* (negausi). | 25—40. Gresiantį pavojų gali nukreipti tik vienas iš dievų; bet kuris jų taps išgelbėtoju? — **divum** = *deorum* (*gen. part.*). — **ruentis imperi rebus** prasme = *ruenti imperio; rebus dat. commodi* (lietuviškai galima papildyti *dat. fin.* — *sustentandis*). | 26. **prece qua** = *quibus precibus*, — **fatigent**=*exorent* arba *placent.* | 27. **virgines sanctae** = *v, Vestales*; *sanctae* ne „šventos", tik = *castae* (skaisčios, nekaltos). — **minus** pasakyta švelniau, negu *parum* arba *non.* | 28. **carmina** liturgiška pras-

me = *preces*. — **Vestam**: visų pirma tenka permaldauti deivę Vestą, kaip romėnų valstybės gerbūvio saugotoją. | 29. **cui** *scil. deo*. — **partes** *terminus technicus* iš teatro gyvenimo: „partija, rolė, vaidmuo"; čia = uždavinys. — **scelus expiandi**: nusižengimas, įvykęs iš dalies dėl tarpusavio karo, iš dalies dėl Cezario nužudymo, turi būti atitaisytas („išpirktas") priešų apgalėjimu. | 30. **tandem venias**: iki šiol Apolonas neklauso maldavimų; pagaliau (*tandem*) teateinie gelbėti (verčiant, *venias* papildyti žodžiu *auxilio* — *dat. fin*); apodosį *venias* reikia turėti galvoje verčiant visus tolimesnius protasis (*sive*...). | 31. **nube... umeros amictus**: šitą pasakymą randame jau pas Homerą; νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους Il. V. 186. Betarpiškai sueidami su žmonėmis dievai arba nematomi (*nube amicti*), arba prisiima žmonių pavidalą (palyg. 41—44 e.): žmonės negali pakelti dievų išvaizdos, pasireiškiančių jiems visu apakinančiu spindesiu (plg. *candentes umeri*). | 32. **augur** — „žinys, burtininkas, šventėjas"; augurai, tarp kitko, burdavo iš paukščių skridimo, tačiau etimologiškai šitas žodis nieko bendro su *avis* neturi (**augos, eris* — „augimas" gretinama su *augeo, augustus, auxilium*). | 33. **sive tu mavis** = *vel tu* (*venias*), *si mavis*. — **Erycina** = *Venus*; ant kalno *Eryx* (Sicilijos šiaur. vakaruose) buvo Veneros šventovė, pastatyta, pagal padavimą, jos sūnaus Enėjo; iš čia *Erycina*. — **ridens** = homeriškam epitetui φιλομμειδής | 34. **circum** valdo įvardį *quam*. — **Iocus... et Cupido** — Veneros palydovai. Kurios nors dievybės privalumams ryškiau iškelti Hor. dažnai vartoja įasmeninimo (*personificatio*) figūrą; čia, pav., deivės Veneros charakteringi ypatumai — linksmumas ir meilė — vaizduojami palydovų — Juoko ir Aistros — pavidalu. Tokie įasmeninimai pasitaiko pas Horacijų ir vieni, be dievybių

apibūdinimo; pav., *Fides, Pax, Honos, Pudor etc.* | 35. **neglectum** = pamirštą. — **genus et nepotes** (*hendiadys*) — „giminės palikuonys, gimininga palikuonija", kurios pirmtakūnas buvo Marsas. | 36. **respicis** = palankiai žiūri, rūpiniesi. Šio veiksmažodžio sąvoka kaip tik ir yra priešinga sąvokai *neglectum*. — **auctor**: Marsas buvo Romulo ir Remo tėvas. | 37. **satiate** vietoje *satiatus*, nes šitas dalyvis turėtų būti derinamas su veiksniu, gaunamu iš tarinio *respicis;* tačiau, kadangi iš prasmes *satiate* eina žodžio *auctor* pažyminiu, įvyko *attractio casus* su *voc. auctor*. — **ludo**: tarpusavio karas — žaidimas, o rimtas darbas — karas su Romos priešais. | 38. **leves** nuo *lēvis* (lygus, spindįs). | 39. **Mauri** = *Afri;* tais laikais romėnų kariuomenėje tarnavo didokas skaičius Afrikos gyventojų, kuriuos Cezaris ir kiti istorikai žymi numidų (*Numidae*) vardu. — **cruentum** = *cruore oblitum*. | 41. **iuvenem**: kalbama apie Augustą, gimusį 63 m. pr. Kr. — | 42. **ales** (= *alatus*) derinti su *filius*. — **imitaris** — „gyvuoji prisiėmęs pavidalą, esi tarp mūsų pavidalu...". — **almae** (*alere* — maitinti); epitetas *almus* tiesiogine prasme vartojamas prie tokių žodžių, kaip *sol, lux, pax, tellus, Ceres*; čia *alma* = maloninga, geradarė, palanki. | 43. **filius Maiae** (*nom.* vietoje *voc.*): Merkurijus buvo laikomas Jupiterio ir Majos (Atlanto dukters) sūnumi. — **patiens vocari... ultor** vietoje *acc. c. inf.* (šitas graikizmas dažnai pasitaiko pas poetus). | 44. **Caesaris ultor**: jau pačioje politinės karjeros pradžioje (43 m.) Oktavianas laikė savo tiesiogine pareiga keršyti už nužudymą Cezario, kurio jis buvo įsūnytas. | 45. **serus** (būdv. vietoje prieveiksmio) versti — „neskubėk", o tolimesnį *redeas* versti žodžiu „grįžti". | 46. **laetus intersis** = gyvenk patenkintas. — **populo Quirini**: *Quirinus* — sabinų karo dievaitis,

su kuriuo vėliau buvo sutolygintas Romulas; tokiu būdu, *populo Quirini* = *p. Romuli* = *p. Romano.* | **47. nostris vitiis** *abl. causae* prie *iniquum* (= *iratum* — supykusį dėl...). | **48. ocior aura:** *ocior compar, abs.* (dėl būdv. žiūr. 45 e.). — **aura** vėjelis, vėjo dvelkimas, kuris nunešdavo į dangų dievus ir sudievintus herojus. | **49. tollat** *scil. in caelum.* — **hic** = mūsų tarpe. — **magnos triumphos,** kaip ir *dici* (50 eil.), pareina nuo *potius...ames* (zeugma); apie kokius triumfus čia kalbama, matyti iš 51 e. | **50. ames dici** graikizmas; *potius amare* — velyti, pasirinkti. Šiai konstrukcijai (*ames triumphos* — *ames dici*) išlyginti reikia arba *dici* versti daiktavardžiu, arba prie *triumphos* versti lengvai primetamą *inf. agere* — **pater** ne *pater patriae* prasme (šitą oficijalų titulą Augustas gavo tik 2 m. prieš Kr.), o vien kaip dėkingumo ir atsidavimo pareiškimas, su kuriuo dažnai kreipiamasi į dievus: *Iane pater, Bacche pater, Silvane pater etc.* — **princeps** *scil. civium.* | **51. Medos... inultos** (žiūr. paaišk. 22 e.): 53 m. pr. Kr. M. Krasas žuvo per karą su persais, o 36 m. nuo jų kiek nukentėjo triumviras M. Antonijus. — **equitare** — joti, jodinėti; turime galvoje drąsų persų raitelių įsiveržimą į romėnų valdomas sritis rytuose. | **52. te duce** laiko aplinkybė pasakymui *equitare inultos* tiksliau apibrėžti; žodis *te* eilutės pradžioje gauna stipresnį kirtį.

Tarpusavio karo išvarginti romėnai kiek atsipeikėjo, kai 29 m. Oktavianas paėmė visą valdžią į savo rankas. Tik štai, po metų kitų Oktavianas pareiškė senatui, kad jis ketinąs nuo tos savo neaprėžtos valdžios atsisakyti. Kaip tik tuo metu nuo gausių kritulių atsitiko baisus Tiberio patvinimas, suteikęs gyventojams daug vargo ir, kaip reikšmingas įspėjis, sukėlęs juose nerimo dėl gresiančio pavojaus — tarpusavio karo atnaujinimo. Šitą

prislėgtą piliečių nuotaiką pagavo Horacijus ir gražiai atvaizdavo kalbamajam eilėrašty. Ryškiais bruožais nupiešęs žmonių išgąstį, poetas mato šioje nelaimėje Jupiterio bausmę už piliečių nuodėmes — Cezario nužudymą ir tarpusavio nesantaiką. Jis kreipiasi į dievus: į Apoloną, kaip Jupiterio valios reiškėją ir nuo nuodėmių valytoją, į Venerą ir Marsą, kaip glaudžiai surištus su Romėnų tautos likimu, ir į Merkurijų, kaip gelbėtoją iš nelaimių. Odės pabaigoje poetas kreipiasi į Oktavianą, kuriame jis nori matyti į žemę nužengusį Merkurijų: jam Horacijus linki ilgai dar gyventi žmonių tarpe, būti jų tėvu (*pater* — 50 e.) ir vyriausiuoju tautos vadu (*princeps* ir *dux* — 50 ir 52 e).

Veria akį rimta, beveik religinė šios odės nuotaika: žmonės ir dievai sudaro tartum vieną šeimą. Be aukščiau nurodytų dievų, minimi dar: Jupiteris, kuris, kaip gailestingas tėvas (*pater* — 2 e.), ir bausdamas žmones nenori jų galutinės pražūties (Tiberio žiaurumo *non probat* — 19 e.), Ilija—Romos įkūrėjo bei visos tautos motina (17 e.) ir Vesta — tautos vienybės saugotoja (28 eil.).

Odė lengvai paskirstoma į šias 4 dalis:

I. Jupiterio siunčiamoji bausmė 1—20:
a) visuotinio tvano atsiminimas ir jo aprašymas,
b) patvinusio Tiberio padariniai.

II. Lūdna Romos ateitis (*rara iuventus*) 21—24.
III. Kas išgelbės Romą? 25—44. IV. Linkėjimai Augustui 45—52.

---

3. Sic te diva potens Cypri (I, 3).

Poeto Vergilijaus kelionės į Rytus proga (tikslesnių žinių apie šitą kelionę neturime) Horacijus parašė gražų eilėraštį, kurio tik pirmos aštuonios

eilutės tiesioginiai liečia kalbamąją temą (Verg. kelionė); nuo 9-os eil. iki eilėraščio galo vystoma kita mintis: „Nepaprasto drąsumo buvo tas žmogus, kuris p i r m a s pasiryžo išplaukti į jūrą, kuris nepabijojo nei šėlstančios audros, nei milžiniškų bangų, nei pavojingų uolų. Žmogaus dvasia nežino ribų: iškovoję ugnį ir užkariavę vandens gaivalą, žmonės skverbiasi užvaldyti orą, pasiekti dangų — dievų buveinę. Nuo tiek drąsių žygių jų neatbaido įpykusio Jupiterio žaibai".

1. **Sic**: šituo žodžiu poetas tartum įveda skaitytoją *in medias res*, be ypatingos pratarmės linkėdamas laivui laimingos kelionės: *sic te... regat;* žodį *sic* linkėjimo prasme ir sakinio pradžioje pirmą kartą (kiek galime spėsti iš turimos klasikinės literatūros) bus pavartojęs poetas Katulas (*sic tibi bonus pons fiat*). — **potens Cypri** Κύπρου μεδέουσα, kaip laimingos kelionės teikėja (*Venus marina*, πελαγία, εὔπλοια); gimusi iš jūros putų prie Kipro salos, Venera jaučiasi jūroje kaip savo gimtinėje ir todėl yra prašoma suteikti laivui palankias plaukimo sąlygas jai gimininškam gaivale. | 2. **fratres Helenae** = *Castor et Pollux*, Spartos karaliaus Tindarėjo žmonos Ledos ir Dijo sūnūs-dvyniai, gražiosios Elenos ir nelaimingos Klitemnestros broliai, Argonautų žygio dalyviai; nepaprastai mylėjo vienas antrą, o po mirties buvo gerbiami, kaip jūros kelionės globotojai; jiems pagerbti vienas žvaigždynas buvo pavadintas jų vardais (Dvyniai, *clarum Tyndaridae sidus*, Λακεδαιμόνιοι ἀστέρες). | 3. **ventorumque... pater** = *Aeolus;* Vergilijus vadina jį *rex Aeolus*, o Homeras — vėjų valdovu (ταμίης ἀνέμων). | 4. **obstrictis**: *obstringere* — surišti, suvaržyti, čia: „nuraminti" (plg. Vergilijaus:

vasto rex Aeolus antro
luctantes ventos tempestatesque sonoras —

imperio premit ac vinclis et carcere frenat
Aen. I, 52).

— **aliis** poet. vietoje *ceteris*. — **Iapyga**: *Iapyx* (Ἰάπυξ) šiaurės vakarų vėjas, palankus plaukiantiems iš Italijos į rytus (*de Apulia flans optime ad Orientem ducit*). | **5. creditum** (*scil. a nobis*) pareina nuo tolimesnio *debes*; mintis: laivas, kuriam Italijoje yra pavestas Vergilijus, turi jį sveiką (*incolumem*) pristatyti į Atikos kraštą (plg. *non ita creditum*, **10**, 11). | 6. **finibus Atticis** *dat.* priklauso prie *debes*, bet turimas galvoj ir prie *reddas*. | **7. reddas... serves** pareina nuo *precor; reddere* (ἀποδιδόναι = pranc. *remettre*) čia pavartotas ta prasme, kaip, pav., *epistulam reddere* tam asmeniui, kuriam siunčiama. | 8. **dimidium animae meae** — širdingas pasakymas, gražiai vaizduojąs Horacijaus ir Vergilijaus draugiškus santykius: du draugai sudaro tartum vieną sielą — μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν (plg. Cicerono: *ut unus quasi animus fiat ex pluribus*, Lael. 92). | **9. robur et aes** reikia suprasti tropiškai, teikiant žodžiui *robur* „užgrūdinimo", o *aes triplex* — „geležinės valios" prasmę. | **10. circa** = *in* su *abl.* — **pectus**: *illi robur et aes triplex circa pectus erat* = „anas buvo ypatingai užgrūdintas ir geležinės valios žmogus". — **fragilem... ratem**: žodžio *fragilis* (trapus, silpnas) sąvoka statoma prieš aukščiau konkrečiai pažymėtą „stiprumo" sąvoką (*aes*) ir prieš toliau pasakytą *truci* (*trux* — rūstus, baisus) sąvoką. | **11. commisit** = „išdrįso pavesti". — **ratem**: *ratis* — sielis, keltas, plaustas, čia = *navis*. | **12. primus** akcentuojama eilutės pradžioje: senovės romėnai nebuvo linkę į jūrininkystę (plg. Propercijaus:

ah pereat, quicumque rates et vela paravit
primus et invito gurgite fecit iter I, 17, 13).

— **praecipitem**: *praeceps* — „galva į priekį", smar-

kus, nesulaikomas. — **Africum** žiūr. 1, 15. | 13. **decertantem**. *decertare* 1) lemiamoj kovoj kautis *cum aliquo de re*, 2) ginčytis, varžytis (poet. su *dat.*); čia = *acriter luctantem cum Aquilonibus* (su šiaurės vėjais). | 14. **tristis Hyadas** — antras tarinio *timuit* papildinys; *Hyades* — nimfos, Atlanto ir Plejonos dukterys, Plejadų seserys; jų vardu buvo pavadintas septynių žvaigždžių žvaigždynas, kurio užtekėjimas ir nusileidimas sutapdavo su lietingais metų laikais, todėl *tristes* (plg. Gelijaus: *et cum oriuntur et cum occidunt, tempestates pluvias largosque imbres cient* XIII, 9, 4). — **rabiem**: *rabies* — pasiutimas, įnirtimas, smarkumas (trečias tarinio *timuit* papildinys). — **Noti**: *Notus* = *auster, dux inquieti turbidus Hadriae*, pietų vėjas. | 15. **quo** *abl. comp.* pareina nuo *maior*. — **arbiter**, kaip neaprėžtą valdžią turįs valdovas. | 1a6 **(seu) tollere seu ponere** (= „išsiūbuoti... nurėminti"), plg. Homero pasakymą apie Ajolą: ἠμὲν παυέμεναι ἠδ' ὀρνύμεν ὅν κ' ἐθέλῃσι Od. X. 21.—**fre a** varijantas 11 eil. *pelagus*, 19 e. *mare*, 22 e. *Oceanus* ir 22 e. *vada*. | 17. **gradum** prasme „atėjimas, artėjimas". | 18. **siccis oculis** (ξηροῖς ὄμμασιν) vaizdžiai nusako pirmovinių žmonių drąsumą: „be ašarų". — **monstra... Acroceraunia**: trys pasakymai konkrečiai apibūdina baisų pavojų: 1) *mare turgidum* („pasipūtusi", nerami jūra), 2) *monstra natantia* (plaukiojančios jūroje baisenybės) ir 3) *infames scopuli* (pavojingos pajūrio uolos). | 20. **infamis**: *infamis* („blogą vardą turįs"), kaip epitetas žodžio *scopuli*, ne visai čia tinka, nės p i r m ą kartą plaukiančiam jūra laivus daužančios („blogo vardo") uolos dar negali būti žinomos; versti „pavojingos"; *infames scopulos* — priedelis prie *Acroceraunia* (versti jį reikia papildiniu, o *Acroc.* — kilmininku); *Acroceraunia* (ἄκρα Κεραύνια) kyšulys prie *Oricum* Epire; pro šitą kyšulį

reikėjo pravažiuoti, plaukiant iš Brundisijumo į Oriką. | 21. **nequiquam** — veltui, be naudos, be tikslo. — **abscidit**: *abscindere* prasme „atskirti" (plg. Ovidijaus: *nam caelo terras et terris abscidit undas* met. I, 22). | 22. **prudens** (iš *pro-videns*) pirmykščia prasme: „su išmintingu nuoregumu"; versti prieveiksmiu „išmintingai". — **Oceano dissociabili**: *dissociabilis* ne prasme *quod dissociat* arba *dissociari potest*, bet = *insociabilis* (nesugyvenamas, su kuriuo negali būti santykių, priešiškas = ἀνεπίμικτος), plg. *dissimilis*, *dispar*. | 23. **impiae... rates**: kur pasireiškia *impietas*, matyti iš turinio *transiliunt;* versti „nedori žmonės laivu"... | 24. **transiliunt** vaizdžiai pasakyta apie gamtos įstatymo peržengimą: *prudens deus* atskyrė žemynus nuo vienas kito jūromis, o „nedoras laivas" to nuostato nepaiso. — **vada** (jūra) pavadinta *non tangenda*, nes vandens gaivalas yra svetimas žmogaus prigimčiai ir todėl „neliestinas", tik pačiam žmogui sugalvojus pasistatyti laivą, *vada* pasidarė *tangenda*. | 25. **audax** pavadinta *gens humana*, nes drįsta *omnia perpeti* (iš *per-pati* — kantriai kentėti, kęsti, p a k e l t i), plg. γένος δεινὸν πάντα τλῆναι. | 26. **ruit** — puola, veržiasi pirmyn. — **per vetitum nefas** = *ruit per v e t i t u m atque adeo n e f a s committere audet;* „veržiasi pirmyn, nepaisydami draudimo ir peržengdami dievo įstatymą". | 27. **Iapeti genus** = *Prometheus*, titanas, Japeto ir Klimenės (arba Temidės) sūnus, Atlanto brolis. Hesiodas pasakoja, kad žiloje senovėje, Olimpo dievams nugalėjus titanus, įvykęs pasitarimas išspręsti klausimui, kokias aukas žmonės turi atnašauti nemariesiems dievams. Pasitarime dalyvavęs Prometėjus (kaip žmonių atstovas) išdrįso apgauti Diją: perkirtęs jautį pusiau, mėsą ir vidurius paslėpė odoje, o iš viršaus padėjo skilvį (blogiausią dalį); gi jaučio kaulus sudėjo į antrą

krūvą ir uždėjo ant jų geriausias ir riebiausias dalis; po to pasiūlė Dijui pasirinkti aukai vieną krūvą. Nors Dijas ir pastebėjo Prometėjaus apgavystę, vis dėlto pasirinko blogesnę krūvą, būtent kaulus. Perpykęs Dijas atėmė iš žmonių ugnį. Tačiau gudrusis Prometėjus išvogė ugnį ir vėl atnešė žmonėms. Visiems žinoma, kaip Prometėjus buvo už tatai nubaustas. Bet Dijas nubaudė ir žmones: pasiuntė jiems smalsiąją Pandorą, kuri atvožė nelaimių dėžutės viršelį: ligos ir vargai išlėkė į pasaulį ir apsigyveno žmonėse (plg. Hesiodo: νοῦσοι δ'ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρῃ ἠδ'ἐπὶ νυκτί αὐτόματοι φοιτῶσι κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι Ἔργ 102); viena tik netikroji v i l t i s nesuskubusi išlėkti iš dėžutės, nes Pandora susigriebė ir užvožė viršelį. | 28. **fraus** pavadinta *mala*, nes per šitą klastą žmonija (*gentes*) turėjo ateity patirti daug blogybių, kurių dalis minima 29—33 eilutėse. — **intulit**; *inferre* santyky su *mala* reiškia „ką bloga atnešti, primesti". | 29. **ignem** derinti su *subductum*. — **aetheria domo** — iš dangaus. | 30. **subductum**: *subducere* — iš po ko ištraukti, slapta pašalinti, p a g r o b t i, paveržti; *post ignem subductum* = ugnį slapta pagrobus, kai... buvo pagrobta. — **Macies** (φθίσις) „liesumas", džiova. — **nova Febrium... cohors** — „drugių nauja kuopa" = iki šiol nežinomų ligų daugybė (nesunku pastebėti priežasties santykį tarp *Macies* ir *Febrium cohors*, nes *febres maciem afferunt*). | 31. **terris incubuit**: *incumbere* (su *dat.*) — atsigulti, užgulti, p u l t i, ištikti; versti: „puolė žemę" arba „apniko žmones". — **cohors**: *cohors* — aptverta vieta, kiemas (plg. mūsų „gardas"), būrys, minia. | 32. **semotique... prius leti** „pirma neveikiai ateinančios mirties" (*semotus prt. pf.* iš *semovere* = atitolintas, atstus). — **semoti... tarda** — sinonimai ryškiau pabrėžia, kad prieš Prometėjaus nusikaltimą žmonių gyve-

nimas buvęs žymiai ilgesnis. — **tarda Necessitsa** „vėlybas būtinumas". | **33. corripuit gradum**: *gradum corripere* — žingsnį pagreitinti, greičiau ateiti. | **34. expertus** *scil. est; experiri*—bandymą daryti, išbandyti. — **vacuum .. aera**: *aer* pavadintas *vacuus*, nes oru skrendąs nieko kliudančio aplink save neturi; sakoma taip pat *vacuum caelum*, plg. Verg. *vacuo laetam (uvem) caelo speculatus* Aen. V, 515. — **Daedalus** Δαίδαλος, dailininkas, garsusis dabartinių lakūnų pirmtakūnas, gabus statytojas (pastatė Krėtos karaliui Minui labirintą); su savo sūnum Ikaru bėgdamas nuo Mino, skridęs per jūrą; šioje kelionėje Ikaras žuvęs ir į tėvynę (Atėnus) atskridęs vienas Daidalas; plg. Verg.:

Daedalus, ut fama est, fugiens Minoia regna
praepetibus pennis ausus se credere caelo Aen. VI, 14,

| **35. non homini datis**, tik paukščiams: taigi ir Daidalas bus padaręs *n fas*, nes peržengė prigimties įstatymą, panaudojęs ne žmogui skirtus sparnus. | **36. perrupit Acheronta** vietoje *Acherontis limina perrupit*; čia *Acheron* reikia suprasti ne kaip upės vardą, bet kaip „požemio karalija, pragaras"; versti: „smurtu prasiveržė į pragarą". — **Herculeus labor** užmena vieną iš *duodecim labores Herculis*, būtent paskutinį jo žygį: surišęs pragaro sargovą, daugiagalvį šunį Kerberą, Her. išvilko jį į pasaulį ir paskui grąžino atgal. | **37. nil... ardui**: *arduus* — staigus, status, sunkus, vargingas, neįveikiamas; būdv. *arduus* žymiai vaizdingesnis, negu paprastas *difficilis*, nes tinka tokiems vaizdams kelti, kokius, pav., gauname iš veiksmaž. „kopti, siekti, nerimti"; be to, *nil ardui* ryškiau, negu *nil arduum est* (tuodu pasakymu santykiuoja tarp savęs maždaug taip, kaip mūsų „nieko nėra sunkaus" ir „nėra jokio sunkumo"). | **38. caelum... petimus stultitia**: kalbama ne

tik apie tai, kas virš žmogaus supratimo ir jėgų bet ir užmenama kova gigantų su dievais ir žmonių pasipriešinimas dieviškajai pasaulio tvarkai. — **neque... patimur** „ir neleidžiame“, neduodame. | 39. **per... nostrum scelus** = „dėl savo nedoro drąsumo“. | 40. **iracunda... fulmina**: verčiant sąvoką *iracundus* derinti su *Iovem*. — **ponere fulmina** (plg. *ponere arma, secures*) — „į šalį atidėti perkūnus, nebausti mūs perkūnais“.

Susisiekimo priemonės senovėje buvo menkos, o kelionė jūra labai pavojinga. Todėl nenuostabu, kad, rengiantis kam keliauti į tolimus kraštus, giminės ir bičiuliai, lydėdami, linkėdavo laimingai grįžti, prašydavo dievų palaimos, aukodavo aukas. Šia proga atsiliepdavo ir dainiai: graikų poetai labai seniai buvo sukūrę net atskirą eilėraščių žanrą, vad. προπεμπτικόν (išlydėjimo ir linkėjimo giesmė), kurį romėnų literatūroje bene pirmas bus pavartojęs *Cinna* savo *Propempticon Pollionis*. Be kitų, šia tema rašė ir Ovidijus (plg. jo *propempticon* Korinos kelionės proga *am. II*, 11). Taigi ir Horacijaus šitą eilėraštį, sprendžiant iš pirmųjų 8-ių eilučių turinio, tenka priskirti prie *propempticon* žanro. Linkėdamas Vergilijui laimingai nuvykti į Graikiją (*navis... finibus Atticis reddat incolumem*), Horacijus aiškiai vaizduojasi visus jūros kelionės pavojus ir šia proga vysto temą *nil mortalibus ardui est:* Prometėjus iš d a n g a u s paveržė ugnį, Daidalas užkariavo o r ą, o Heraklas nusileido į pragarą (ž e m ė s g e l m e s). Tačiau poetas tuose drąsiuose žygiuose mato ne žmogaus genijaus apraišką, o tik baustiną *nefas* (dieviško įstatymo peržengimą) ir *stultitia;* taip elgdamiesi, žmonės užrūstina Jupiterį ir susilaukia bausmės.

Planas: I. Kreipimasis į laivą 1—8. II. Pirmo-o jūreivio drąsumas (jūros užkariavimas) 9—24,

III. Dangaus (ugnis iš dangaus), oro ir pragaro užkariavimas 25—36. IV. Jupiteris nesiliaus mus baudęs už „nedorą" drąsumą 37—40.

---

4. Lydia dic per omnis (I, 8).

Nuo Graikijos užkariavimo (II amž. pr. Kr.) graikų menas ir mokslas plačiai paplito Romos valstybėje. Bet, greta šios teigiamos įtakos, į Romą skverbėsi iš Graikijos ir nemaža blogybių. Horacijaus laikais, pav., į Romą vis daugiau atkeliaudavo vad. heterų (ἑταῖραι, *amicae*) — laisvo elgesio mergaičių, kurios suviliodavo romėnų jaunuolius savo grožiu ir ištaigingu gyvenimu, o kartais savo protu, apsišvietimu ir menišku išprusimu. Pasidavę tokių moterų įtakai, jaunuoliai atprasdavo nuo tauraus gyvenimo ir nustodavo dvasinės pusiausvyros bei sveikatos. Tokios žalingos įtakos pavyzdį poetas mums piešia šitam eilėrašty: visa eilė klausimų (5 *cur* ir *quid*) traukia poetas atsakomybėn vieną tokią mergaitę, dėl kurios pražūtingos įtakos pameta doros kelią jaunuolis Sibaris.

1. **Lydia**: šitas vardas romėnų poetų dažnai teikiamas heteroms (pav., 22, 6). — **per omnis te deos oro** vietoje *per omnis deos te oro* (*hyperbaton* — žodžių perstatymas). | 2. **Sybarin**: šitas poeto tyčia sugalvotas vardas sukelia mumyse vaizdą pietų Italijos miesto *Sybaris*, kuris pasižymėjo savo gyventojų lepumu ir palinkimu į prabangą; pasidavęs Lidijos įtakai, jaunuolis išlepo, ir jam tinka Sibario vardas. — **cur properes**: neva Lidija negali susilaukti savo aukos dorinio nupuolimo. — **amando** = *amore tuo* (*abl. instr.*). | 3. **perdere** aiškiai nusako Lidijos meilės išdavas. — **cur** (*apricum*) — šitas antras *cur* tiksliau paaiškina pirmojo

cur mintį. — **apricum... campum** — saulės spindulių nužertą Marso lauką. | 4. **oderit** = *vitet* (vengia). — **campum**: Marso lauko dalis (prie Tiberio upės) buvo pavesta Romos jaunuolių mankštai. — **patiens** su nuolaidos atspalviu: nors anksčiau jis pakęsdavo dulkes ir saulės kaitrą. | 5. **cur... neque equitat**: eidamas nuo bendro (*campum*) prie pavienių (jodinėjimas, plaukiojimas, rungtynės, fechtuotė, disko ir ieties mėtymas), Hor. pakeičia netiesioginius klausimus tiesioginiais. — **militaris** = „tinkančius karo tarnybai", vadinas, subrendusius. | 6. **Gallica... ora** = *os Gallici equi* = *Gallicum equum*. Galija garsėjo savo žirgais, kuriuos pristatydavo romėnų kariuomenei (dėl *Gallica* žiūr. paaišk. 1, 13: *Cypria*). — **lupatis... frenis**: smarkiems žirgams valdyti naudodavo kamanas su geležiniais dantukais — *lupati freni* (*lupus* = vilko dantis, dantukas). | 7. **temperat** — tramdo, valdo. | 8. **flavum Tiberim tangere**: Romos jaunuoliai vasarą kasdien plaukiodavo Tiberyje, kuris nuo drumslo vandens paprastai poetų vadinamas *flavus* (šviesiai geltonas, gelsvas); žiūr. paaišk. 2, 13. — **olivum**: poet. vietoje *oleum*: grumikai (galinėtojai) įtrindavo į kūną aliejų, kad sąnariai būtų lankstesni ir kad jie patys, būdami slidūs, lengviau galėtų ištrūkti iš priešo rankų. | 9. **sanguine viperino**: norėdamas pažymėti stipriausius nuodus, Hor. mini gyvatės kraują, kuris buvo laikomas itin nuodingu. | 10. **neque... gestat... bracchia** = *nec sunt ei bracchia*. — **livida... bracchia**: mankštai pasibaigus, ant rankų pasilieka dėmės (mėlynės, ringės, įdrėskimai) nuo gautų smūgių; be to, tokias išspaustas dėmes palieka ir skydo diržai. — **armis** *abl. causae*. | 11. **saepe** derinti su *nobilis*. — **disco**: *discus* — akmeninis (δίσκος, λίθος) arba metalinis (σόλος) skritulys su kiek plonesniais kraštais, negu vidurys. Disko

mėtymas buvo mėgiamas graikų ir romėnų žaidimas (plg. mūsų „ripka"). | **12. trans finem... expedito**; *trans finem expedire* (ὑπερβάλλειν) = numesti toliau skirtos vietos, toliau nustatyto ženklo (σήματα); čia, matyti, kalbama apie varžuolių jėgą bei vikrumą, o ne apie taikymo tikslumą. | **13. ut... filium dicunt** papildyti žodžiu *latuisse* (iš anksčiau pasakyto *latet*). — **marinae... Thetidis**: Tetidė, jūros dievaičio Nerėjaus duktė, norėdama apsaugoti nuo pražūties ties Troja savo sūnų Achilą, paslėpė jį Skiro saloje (į šiaurės rytus nuo Eubojos), jo dėdės, karaliaus Likomėdo, rūmuose; čia didvyris, apsirengęs moters rūbais, gyveno mergaičių tarpe. Tačiau Odisėjui pavyko surasti Achilą ir išsivesti jį į žygiuotę prieš Troją. | **14. sub... Troiae funera**, vadinas, netrukus prieš graikų žygiuotę, pasibaigusią Trojos išgriovimu (vaizdžiai — *funera*). — **lacrimosa**: daug ašarų išliejo nugalėti Trojos gyventojai, gimtajam miestui žlugus. | **15. virilis cultus** — ne tik drabužiai, bet ir visas gyvenimo būdas. | **16. proriperet** pažymi nesuvaldomą veržimąsi į karą — **in caedem et Lycias...** = *in caedem Lyciarum catervarum*, būtent, *in cruenta proelia cum Lyciis catervis committenda* (vietoje visos trojėnų kariuomenės pavartotas čia vardas likiečių, ištikimiausių trojėnų sąjungininkų).

Eilėrašty aiškiai statomos prieš vieną antrą dvi mintys: jaunikaitis, kitados *patiens pulveris atque solis*, mokąs *equitare, temperare equos, natare*, turįs *livida bracchia, saepe nobilis disco expedito,* dabar pasidavęs pražūtingai Lidijos įtakai, nustojo visų tų vyriškų privalumų: jis pasidarė panašus į Achilą, kai tas kurį laiką slapstėsi moterų tarpe. Štai poeto piešiamas vaizdas, štai viena mintis. Iš to vaizdo ir tos minties savaime kyla prie-

šinga mintis (čia nepareikšta, bet lengvai sumetama): nedera vyrui taip gyventi, tučtuojau reikia nutraukti ryšius su Lidija, kilnūs kario ir piliečio darbai laukia jaunikaičio. Tikro vyro garbė vertesnė už meilės malonumus. Iš tiesų, jei Achilas būtų pasilikęs Likomėdo rūmuose, jei nebūtų pakeitęs malonaus gyvenimo vyriškąja kario karjera, jis nebūtų nusipelnęs kilniausio herojaus vardo, nebūtų buvęs visiems amžiams išgarsintas Homero poemose.

Nepaprasto žavingumo ir subtilios melancholijos teikia eilėraščiui poeto pasirinktas metras: lyginių eilučių pabaigos metras ištisai yra kartojamas nelyginėse eilutėse; tą kartojimą mokomai pabrėžiant, gaunamas švelnaus raudojimo įspūdis:

cur properes amando — perdere, cum apricum
pulveris atque solis — cur neque militaris...

---

5. Mercuri facunde nepos (I, 10).

1. **Mercuri.** Kamieną *merc-* randame tokiuose, pav., žodžiuose, kaip *merx, mercis* (prekė), *mercari* (prekiauti), *mercator* (pirklys), *mercatura* (prekyba), *mercenarius* (samdinys), *merces, mercedis* (atlyginimas už darbą, dovana); taigi, su prekybos sąvoka senovėje romėnų buvo rišamas to paties kamieno dievo Merkurijaus vardas. Paskesniais laikais, romėnams susipažinus su graikų Hermesu, kuris Graikijoje buvo palaikomas, tarp kitko, ir prekybos dievu-globėju, visos jo savybės buvo perkeltos ant Merkurijaus. — **facunde**: šitai sąvokai atsako Hermeso epitetas λόγιος (kalbingas): kaip dievų pasiuntinys, jis buvo įgudęs gražiai kalbėti. — **nepos Atlantis**: žiūr. 2, 43, kur jis vadinamas *filius Maiae.* | 2. **feros cultus** = *f. mores.* — **hominum recentum** — „šviežių" žmonių

(ką tik sutvertų, pirmovinių žmonių). | 3. **voce** = *arte loquendi* (*hominibus impertita*); pats būdamas *facundus*, Merkurijus *artem loquendi* suteikęs žmonėms. — **formasti**: pirmovinių žmonių garsai neturėję „formų" (žmonės buvę, Horacijaus žodžiais tariant, *mutum et turpe pecus*); tuos netvarkingus garsus pavertęs žodžiais ir suteikęs jiems „formą" (*formare*) Merkurijus. — **catus** = *acutus*; retai klasikinėje kalboje vartojamas žodis *catus* (gudrus) perkelta prasme gali reikšti „gerai nusimanantį pasirinkti tam tikrą priemonę (čia *vox* ir *mos palaestrae*) savo tikslui pasiekti (čia *formare*)"; versti prieveiksmiu „gudriai". — **decorae... palaestrae** = *decorantis p.*: gimnastikos pratimai, suteikdami kūnui lankstumą ir grakštumą, puošia ir ištaurina jį. | 4. **palaestrae**; šito skolinio iš graikų kalbos (παλαίστρα) yra dvi pagrind. reikšmės: 1) gimnastikos pratimams skirta vieta, 2) gimnastikos pratimai; čia pavartota antroji reikšmė. | 5. **et deorum** = ir apskritai dievų, ir kitų dievų. | 6. **nuntium**; Hermesas (Merkurijus), vėjo greitumu pranešdamas dievų įsakymus, buvo, palaikomas ir vėjų dievu. — **curvaeque lyrae parentem**: ką tik gimęs, Merkurijus padaręs iš vėžlio skydo ir dviejų išlenktų ragų (todėl *curvae*) muzikos instrumentą — lyrą, kurią išmainęs Apolonui į stebūklingą lazdelę (*caduceus*, ῥάβδος). — **parentem** = *inventorem*. | 7. **callidum... condere**: žiūr. paaišk. prie *iuvat*. 1. 4. — **iocoso**; šiuo pažyminiu vagystė charakterizuojama kaip nekaltas šposas, teikiąs juoko net nukentėjusiam (plg. 12 e.: apvogtas Apolonas *risit*.). | 8. **condere furto** = pavogti; taip šitą pasakymą verčiant, aukščiau minėtą *iocoso* tenka lietuviškai reikšti būdo aplinkybe „juokais". | 9—12. versti šia tvarka: *olim Apollo, dum te puerum terret voce minaci, nisi reddidisses boves per dolum amo-*

tas, viduus pharetra risit. — **boves amotas**: kalbama apie visą bandą, kurioje, kaip paprastai, daugiau buvo karvių (todėl *boves fem.*). Čia minimi laikai, kada Apolonas ganė bandą jo mylimo Ferų (Tesalijoje) karaliaus Admeto. — **olim** (kitados) paaiškina tarinį *risit.* — **nisi reddidisses**: šito protasies neišreikštą apodosį (= *te a se punitum iri*) nesunku atstatyti iš *voce minaci* (grąsinančiu balsu). | **10. puerum** — kūdikį (jis tą dieną buvo gimęs). | **11. dum terret** versti pusdalyviu „baugindamas". — **viduus** = *spoliatus.* | 12. **risit**; *perf.* čia parodo veiksmo pradžią (= graikiškam ἐγέλασεν — susijuokė, ėmė juoktis). | **13—16.** Merkurijus apgauna ne tik pavienius asmenis, kaip, pav., aukščiau minėtą Apoloną bet ir visą kariuomenę: stebuklingos lazdelės (*caduceus*) pagalba Merkurijus, graikams nepastebint, nusivedė kitados Priamą į Achilo stovyklą. — **quin** = *quin etiam*: „taip". — **superbos** — „išdidžius" (=Homero μεγαθύμους). | **14. Ilio**: be *Ilios* (= Ἴλιος) Hor. vartoja ir formą *Ilion.* — **dives**: eidamas pas Achilą išpirkti Hektoro kūną, Priamas nešėsi b r a n g i a s dovanas. | **15. Thessalosque ignis**: atvykusių su Achilu iš Tesalijos mirmidonų sargybos laužai. — **iniqua** su *dat.* (*Troiae*) = *infesta.* | **16. fefellit** — nepastebėtas praėjo pro... | **17. laetis reponis sedibus** (*abl.*): Merkurijus lydi mirusiųjų vėles į p a l a i m i n t ų j ų buveinę. | **18. virgaque... aurea** — *caduceo.* — **levem turbam** — „šešėlių būrį". — **coerces** (sulaikai, tramdai) = tvarkingai varai. | **20. gratus**: Merkurijus m a l o n u s **superis**, kaip tų dievų šeimos narys, o **imis** (= *inferis*), — kaip tų dievų svečias.

Šitame Majos sūnui pagerbti eilėrašty (*hymnus*) Horacijus trumpai išvardija beveik visas Merkuri-

jaus savybes: jis 1) žmonių švietėjas, išmokęs juos kalbėti (λόγιος), 2) kūno kultūros vyriausias globėjas (ἀγώνιος), 3) dievų pasiuntinys (διάκτορος), 4) lyros išradėjas (μουσικός), 5) didelis juokininkas, vagilius ir apgavikas (κλέπτης), 6) patikimas palydovas (ἡγεμόνιος), 7) mirusiųjų vėlių į požemį pristatytojas (ψυχοπομπός).

---

6. Tu ne quaesieris (I, 11).

„Nevesk į pagundą likimo, nemėgink sužinoti ateities, kurią dievai paslėpė nuo mūsų; daug geriau ramiai pasiduoti likimui ir gyventi šios dienos gyvenimu".

1. **Tu ne quaesieris** = *noli quaerere*; asm. įvardis *tu*, padėtas sakinio pradžioje, teikia kreipimuisi tam tikro primygtinumo atspalvį; veiksmaž. *quaerere* pavartotas prasme „bandyti sužinoti". — **scire nefas** (=*nam quae tu quaeris, scire nefas*); nelinksniuojamų daiktavardžių *fas—nefas* tas pat kamienas *fa-*, kaip ir žodžiuose *fari* (kalbėti), *fatum*, *fama*, *fabula;* pirmykštė žodžio *fas* reikšmė—„tai, kas orakulo pasakyta", kas leista, kas sutinka su dievo įstatymu, dievo įstatymas (*ius* — žmogaus įstatymas, *ius ac fas*), *nefas* — kas neleista, kas nesutinka su dievo įstatymu, nusižengimas, nuodėmė; čia *scire nefas* = uždrausta žinoti (plg. *nefas corrigere*, **10**, 20). — **quem mihi... tibi**: iš to, kad Leukonoja domisi ne tik savo, bet ir poeto likimu, galima spręsti, jog judviejų santykiai buvę labai artimi. | 2. **finem** *scil. vitae* — „gyvenimo galą". — **di dederint**; pareinąs nuo *ne quaesieris* netiesioginio klausimo *coni. dederint* lengvai primetamas ir prie *scire nefas*, o perfektu norima pasakyti, kad dievai iš a n k s t o yra paskyrę

kiekvieno žmogaus gyvenimo galą (žiūr. paaišk. *tribuit*, 4 e.). — **Leuconoe**; kas ji buvo, nežinome; galimas daiktas, kad vardas poeto sugalvotas. — **nec temptaris**; *nec*, o ne *neu*, nes *numeros* neiškelia naujos, atskiros minties, tiktai paaiškina ir papildo pirmąją mintį (*ne quaesieris*); plg. 17, 19 *nec parce*. — **Babylonios... numeros**; kalbama apie chaldėjų astrologiškus išskaičiavimus (*rationes Chaldaicae*), kuriais tada Romoje domėjosi ne tik prietaringi vyrai, bet ir moterys. | 3. **temptaris**; veiksmaž. *temptare* (liesti, bandyti pagauti, pasisavinti, stengtis išmėginti) pavartotas čia prasme „mėginti įsigauti į paslaptį". — **ut melius**; čia *ut* turi paprasto šauktuko reikšmę; savo prasme šitas pasakymas = *quanto melius est*. — **quidquid erit** — su visu kuo, kas tik atsitiks. — **pati** = sutikti. | 4. **pluris** statoma prieš *ultimam* (*hiemem*). — **hiemes** prasme *annos* pavartota, tur būt, todėl, kad Hor. šitą eilėraštį rašė žiemą, kaip galima dar tikriau spręsti iš 5-os eil. *nunc... debilitat*. — **tribuit** *perf*. (= ἔδωκεν, ἐπέκλωσεν): skirto gyvenimo trūkis dievo nustatomas žmogaus gimimo dieną (plg. *dederint*, 2 e.). | 5. **oppositis... pumicibus** (audros vaizdas žiemą): išsisiūbavusios jūros vilnys daužosi į p r i e š a i s esančias uolas; *pumex* — pemza, akytas akmuo, *plur. pumices* — „jūros išsklanduotos kranto uolos". — **debilitat**; *debilis* — silpnas, *debilitare* — silpną daryti, silpninti; čia *debilitat* = „verčia b e j ė g i š k a i dužti". — **mare**; audros vaizdą jūroje poetas, galimas daiktas, buvo gavęs stebėdamas kitados Tireno jūrą. | 6. **sapias**; pirmykštė veiksmažodžio *sapere* reikšmė — „skonį turėti"; bet kas kuriuo nors atžvilgiu „turi skonį", tas š i u o a t ž v i l g i u yra išmintingas; iš čia tolimesnė to veiksmažodžio reikšmė, pavartota poeto šioje vietoje (=išmintingam būti). — **vina**: šito žodžio

nom. ir *acc.* pas Horacijų paprastai pasitaiko daugiskaitoje. — **liques**; prieš vartojant, vynas būdavo košiamas (*liquare*) per tam tikrą koštuvą (*colum*) arba pintą maišelį (*saccus vinarius*). — **spatio brevi** *dat.* = *brevi spatio vitae.* — **reseces**; vaizdžiai pasakyta, tartum kalbama apie „vilties siūlo" nukirpimą. (Bendras pasakymas *sapias* išvystomas dviem praktiškais nurodymais, kur tas *sapias* turi pasireikšti: reikia 1) ramiai *liquare vina* ir 2) *resecare longam spem brevi spatio.* | 7. **dum loquimur** — „mums bekalbant": net šis mūsų pasikalbėjimas yra brangaus (mums skirto gyventi) laiko gaišinimas. — **fugerit** *fut. exactum* parodo betarpiškai įvyksiančią veiksmo *loquimur* išdavą: „paspruks". — **invida aetas**: žmogui skirtas gyvenimo laikas vaizduojamas „pavydus", nes jis tartum pavydi žmogui ilgesnio naudojimosi gyvenimo malonumais (žodžiai *invidus*, *invidere*, — be „pavydo" sąvokos, turi ir platesnės reikšmės: jie gali reikšti „palinkimą neleisti, uždrausti, sutrukdyti naudotis kuo nors, kas kam yra malonu ar naudinga"). | 8. **carpe diem** — išvada iš to, kas pasakyta: kadangi *tempus fugit*, skubėk naudotis dabartim (pasakymas *carpere diem*, kaip *carpere viam*, *cibum etc.*, turi skubotumo atspalvį). — **diem** — kiekvieną dabar mūsų gyvenamąją dieną, visiškai nepasitikint (*minimum credula*) būsimąja (*postero*).

Iš patarimo *carpe diem* nėra būtino reikalo daryti išvadą, kad čia peršamas koks smaguriavimas, kad čia patariama naudotis vien gyvenimo malonumais. Tiesa, Horacijus buvo Epikuro mokslo šalininkas, todėl ir jo eilėraščio kai kurie žodžiai primena graikų filosofo patarimus, tačiau į šiuos žodžius (*vina liquare, diem carpere*) galima žiūrėti

vien kaip į formą pagrindinei minčiai reikšti: gyvenk šia diena. Iš tikrųjų, jei kam pavyktų pamiršti visus savo buvusio gyvenimo nemalonumus, jei pavyktų nesikamuoti dar tik būsimam gyvenime laukiančių pavojų vaizdais, tas, be abejonės, ramiai gyventų dabarties gyvenimu — patenkintas ir linksmas; laisvas nuo rūpesčių naudotųsi jis šios dienos teikiamomis gėrybėmis, poeto vaizdžiai simbolizuojamomis žodžiais *vina liques*. Bet tokių žmonių nedaug, maža jų buvo ir Horacijaus laikais: visi mes esame mažiau daugiau linkę bandyti atskleisti ateities skraistę, mėginti sužinoti, kas mūs laukia. Tam smalsumui patenkinti žmonės griebiasi įvairių priemonių: vieni tiki sapnais ir bando juos aiškinti, tikėdamiesi per juos sužinoti ateities dalykus; kiti buria iš kortų; dar kiti vadovaujasi nujautimais ir tt. Mažiau mums žinomas senoviškas būdas burti iš astrologiškų skaitmenų (*Babylonii numeri*). Tačiau žmonės nieko tikro apie ateitį sužinoti negali. Taigi ne tik Leukonojai, bet ir visiems tokiems smalsuoliams turėtų būti taikomas Horacijaus patarimas *ut melius quidquid erit pati*, nes spėlioti apie ateitį—yra tai 1) bergždžias laiko gaišinimas: žmogus toks nepastovus padaras, kad mes nagalime būti tikri nė vienos dienos, nė vienos valandos; 2) vis tiek tikrai nesužinosime, ar mums lemta vienus metus gyventi, ar daugelį metų; 3) net ir sužinoję ateitį ne kiek naudos teturėtume: jei mūs laukia bloga, blogumo vaizdai be reikalo mus iš anksto kankins; jei mūs laukia gera, gera nustos žymios gerumo dalies, nes nuo laukimo atšips pats atėjusio pagaliau gerumo pajautimas.

Šitam trumpam eilėraščiui Hor. suteikė labai švelnią formą: siūbuojąs metras primena raminančios ir užmigdančios lopšinės ritmą.

---

7. O navis referent in mare (I, 14).

I-jo amžiaus po Kr. romėnų retorius Kvintilianas įžiūrėjo šitame eilėrašty alegoriją: *navem pro re publica, fluctus et tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia* (*VIII*, 6, 44). Nors Horacijus savo eilėraščiuose aplamai alegorijos nevartoja, tačiau šiuo atveju neturime pagrindo nesutikti su Kvintiliano spėmeniu, juoba kad paskutinėje šios odės strofoje aiškiai užmenami politinio gyvenimo įvykiai.

1. **O navis, referent... fluctus** — perspėjimas stebėtojo, kuris iš kranto tartum seka laivo plaukimą. — **referent** = *retrorsum ferent* „atgal nuneš", o *novi* nurodo į pavojų: vėl gali pasikartoti tai, kas jau kartą pergyventa. — **in mare** *scil. altum*, kur laivas jau buvo patyręs pavojų. | 2. **fluctus** = bangavimas, vėtra, audra. — **o quid agis?** sušunka stebėtojas, matydamas, kad laivas nėra linkęs klausyti jo perspėjimo. — **fortiter occupa portum** parodo ne pasyvų stovėjimą uoste, bet veiklų (*fortiter*) pasirinkimą saugios laivui vietos. — **portum**, plg. Kvintiliano pasakymą: *portum pro pace atque concordia*. | 3. **nonne vides** = *vide* „žiūrėk!"; *nonne* numato teigiamąjį atsakymą, taigi *nonne vides* = nejaugi nematai? Išeina, kad ne tik stebėtojas mato pavojus laivui, bet ir pats laivas yra jų tikras, ir vis dėlto nėra jais susirūpinęs. — **ut... gemant**: nors laivo išrangos „dejavimo" (girgždėjimo) matyti negalima, tačiau poetas šiais žodžiais kreipia laivo dėmesį į matomąjį laivo dalių sužalojimą. | 4. **nudum remigio** = *nudatum remis; nudum* — pažyminys žodžio *latus*, kuris, kaip *malus* ir *antennae*, eina tarinio *gemant* veiksniu. — **remigium** = irklininkai. | 5. **malus saucius** „sužalotas, sulūžęs

laivo stiebas" (*saucius* čia prasme *afflictus, fractus*). — **celeri** prasme „smarkus". — **Africo**, žiūr. paaišk. 1, 15. | **6. antennae** — burių stiebai. — **sine funibus** = *funibus non instructae* „virvėmis neaprūpintas": *funes* (ὑποζώματα) — smaluotos storos virvės, kuriomis būdavo apjuosiamas laivas, kad stipriau laikytųs jo šonai | **7. durare** poet. = *sustinere*. — **carinae** — *plur*. vietoje *sing*. (kalbama apie vieno laivo skiauturę). | **8. imperiosius** = *nimis imperiosum;* „perdaug duodąs pajusti savo valdžią" (laisvai versti: į s i u t ę s). | **10. di** *scil. integri;* vairiniam laivo gale būdavo dievų atvaizdai (statulos), kurių globai pavesdavo laivus (*tutela navium*); šiuo atveju tie atvaizdai nėra *integri* (sveiki, nesužaloti): jie yra nukentėję nuo audrų. — **iterum** jungti su *pressa* (= *oppressa*). — **malo** pareina nuo *pressa*, — **voces** = *invoces*. | **11. quamvis... iactes** = kiek nori, gali didžiuotis (puikuoti) = kiek tu nesididžiuotum. — **Pontica pinus**, kaip ir tolimesn. *filia*, priedelis prie lengvai gaunamo iš *iactes* veiksnio *tu* (= *tu, quae sis P. pinus*). Juodosios jūros pietinė dalis (Paflagonija ir Pontas) garsėjo savo aukštomis ir dailiomis pušimis, iš kurių būdavo daromi laivų stiebai. | **12. nobilis** (*gen.*) derinti su *silvae*. | **13. genus** nurodo į *filia silvae nobilis, nomen* — į *Pontica pinus*. — **inutile** = *nihil profuturum* (santykiuoja ir su *genus*). | **14. pictis... puppibus**: prašmatnus laivų nudažymas (*puppibus* — apibendrinimas) neturi jokios reikšmės laivui, kurio svarbiausios dalys jau sužalotos. — **navita** poet. = *nauta;* vaizdžiai kalbama apie pilietį, kuris nepasitiki bejėgia valstybe, nors jos išorė ir pasilieka puošni. | **15. tu**, žiūr. paaišk. 6, 1. — **nisi ventis debes ludibrium** = jei nelemta tau pasidaryti vėjų žaislu (*venti* — vidaus ir išorės priešai). | **16. cave** = saugokis. Žodžiu *tu... cave* prasmė: tiktai įsiti-

kinimas, kad nelaimė neišvengiama, gali versti tave nesisaugoti, tiktai visiškai nusiminęs gali nesisaugoti. | 17. **nuper... taedium** *scil. fuisti;* šiais žodžiais poetas užmena apmaudą (*taedium*), jo paties patirtą po pralaimėjimo ties *Philippi*. | 18. **nunc... non levis** *scil. es*; tam, kas buvo *nuper*, statoma prešais tai, kas yra *nunc:* dabar Horacijus, virtęs Oktaviano politikos šalininku, patiria rūpestį (*cura*) ir norą (*desiderium*) pritarti valdžios pastangoms; gi pirma patirdavo nusivilimą ir apmaudą; kitaip sakant, dabar poetas yra „pozicijoje", o kitados buvo opozicijoje. | 19. **interfusa nitentis... Cycladas**; *interfundi* su *acc.* iki Horacijaus laikų nepasitaiko; todėl beveik geriau bus šią vietą skaityti *inter fusa nitentis Cycladas*. Jūra, „išlieta tarp blizgančių Kikladų", būtent, Egėjo jūra su daugybe uolingų salų (žiūr. paaišk. 1, 13: *Cypria*). — **nitentis** = *fulgentes*; salų uolos blizga nuo saulės spindulių.

Odė aiškiai patrijotiško pobūdžio. Valstybė vaizduojama laivo pavidalu: laivas nukentėjo nuo audrų, valstybė — nuo tarpusavio karų; laivas reikalingas poilsio ramiam uoste, valstybė — taikingo savo piliečių sugyvenimo. Laivo gražiai dažyti šonai jau nebedžiugina jūrininkų, jei laivui trūksta svarbiausių dalių; laukuoju valstybės papuošimu nepasitiki piliečiai, jei viduje nėra sutarimo ir taikos.

---

8. Dianam tenerae (I, 21).

Poetas kreipiasi į mergaičių ir berniukų chorą, kviesdamas giesme pagerbti Dianą ir Apoloną su jų motina Latona.

Pagrindinę šios giesmės mintį randame odės gale: *miseram famem pestemque a populo et principe*

Caesare (Apollo) aget in Persas atque Britannos. Taigi eilėraštį galima priskirti prie patrijotiškų.

1. **Dianam**: *i* skiemeny *Di-* pas Horacijų *anceps*; čia —*i-* ilgas. — **dicite** = *canite*. — **virgines**. mergaičių pareiga šlovinti skaisčiąją Dianą, o berniukų—amžinai jauną Apoloną. | 2. **intonsum** (ἀκερσεκόμης); Apolono ir Bakcho epitetas: jie buvo vaizduojami su ilgais, garbiniuotais plaukais. — **Cynthium**: *Cynthius* = *Apollo*, kaip *Cynthia* = *Diana*, nes jie buvo gimę ant kalno *Cynthus* Delo saloje. | 3. **Latonamque** (Λητώ), kaip Apolono ir Dianos motiną. — **supremo** = ὑψίστῳ: Jupiteris pavadintas „aukščiausiu", kaip dievų karalius (*rex deorum*) ir karalių karalius (20, 6: *reges in ipsos imperium est Iovis*). | 4. **dilectam penitus** (širdingai): šituo pasakymu nurodoma, kad Latona, palyginti su kitomis, ypač yra Jupiterio mylima. | 5. **vos**; šitas *vos* (=*virgines*) santykiuoja su 9-os eil. *vos* (=*pueri*); taigi čia kreipiamasi į mergaites, kad jos garbintų Dianą, kaip 9-je eil raginami berniukai šlovinti Apoloną; tarinį šitam pirmam *vos* reikia paimti arba iš 1-os eil. (*dicite*) arba iš 9-os eil. (*tollite laudibus*). — **laetam** = *eam, quae delectatur*. — **fluviis**; Diana, kaip ir graikų Artemida, buvo tolyginama su mėnuliu; iš vaizdo, kaip mėnulis atsispindi upės vandeny, susidarė poetiškas vaizdas upėje besimaudančios Dianos (Ἄρτεμις ποταμία). — **nemorum**: žodis *nemus* charakterizuoja girios gražumą ir malonumą. — **coma** vietoje *folia, frondes*; lapijai vaizdžiai pavadinti mes sąvokos *coma* (plaukai, karčiai) nevartojame; sakome „skarotas beržas", bet „garbiniuotas beržas, gauruotas miškas" žmonių kalboje nepasitaiko; todėl *coma* reikia versti „lapija". Įsitikinimas, kad Diana yra ir gražios girios deivė, bus gautas, tur būt, irgi iš paslaptingojo mėnulio šviesoje sken-

dėjančio miško. | 6. **gelido... Algido** ir toliau **nigris... silvis**: koks *abl.*? — **Algidus** (*mons*) — miškais apaugęs Lacijumo kalnas, apie 13 klm. nuo Romos, į pietų rytus; *gelidus* — tinkamas epitetas žodžiui *Algidus* (būdv. *algidus* = šaltas); kitoje odėje (III, 23, 9) šitas kalnas pavadintas *nivalis* (*nix*). — **prominet**: vaizdžiai sakoma apie iš tolo matomas („išsikišusias"), miškais apaugusias kalnų viršūnes; šitą *prominet* reikia versti lietuviškai trimis veiksmažodžiais: 1) ant Algido kalno matomam būti, 2) juodu mišku kyšoti ant Erimanto ir 3) žalia giria dengti Krago aukštumas. | 7. **nigris... Er. silvis** vietoje *silvis nigris Erimanthi;* Erimantas — spygliuotu mišku (*nigris silvis*) apaugęs Arkadijos kalnas, minimas jau Odisėjoje: dainą užtraukė taipog Nausikaja baltrankė gražuolė, lyg Artemidė, vylyčių valdovė, kad leidžias nuo kalno, ar Fajetono ilgiausiojo ar *Erimanto*... (VI, 102). | 8. **viridis Cragi**: Likijos kalnas Kragas pavadintas *viridis*, nes jis buvo apaugęs skaidriai žaliuojančiais lapuočiais; ir čia, kaip Erimante, medžiojusi deivė Artemidė. | 9. **totidem**: kreipdamasis į *pueri*, poetas ragina juos garbinti Apoloną *totidem* (tiek pat), kiek ir mergaitės Dianą (žiūr. *vos* 5 eil.). — **Tempe**; taip vadinosi tarpeklis tarp Olimpo ir Osos kalnų Tesalijoje; čia šitas tarpeklis minimas kaip vieta, kur seniausiai buvo garbinamas Apolonas. | 10. **natalemque... Delon Apollinis**: žiūr. paaišk. žodžio *Cynthium*, 2 eil. — **mares** = *pueri*. | 11. **insignemque** = *ipsumque* (*i. e. Apollinem*) *insignem pharetra*; graikai vaizduodavosi Apoloną su lanku ir saidoku: savo strėlėmis dievas siųsdavęs marą ir ligas jį užrūstinusiems žmonėms (žiūr. Iliados pradžią). | 12. **fraternaque... lyra**, būtent Merkurijaus (žiūr. 5, 6). — **umerum** pareina nuo *insignem* (koks čia *acc*?); *sing.* poet. vietoje *plur.*: ant dešiniojo

dievo peties buvęs saidokas, ant kairiojo (iš priekio) — lyra. | 13. **bellum lacrimosum**; šitas pasakymas yra homeriško πόλεμον δακρυόεντα (Il. V. 737) vertimas. — **miseram famem** „bado nelaimė". | 14. **a populo et principe Caesare**: tauta ir vyriausias jos vadas sudaro neatskiriamą vienetą; *princeps* yra oficijalus Augusto titulas. | 15. **Persas** = *Parthos* (žiūr. paaišk. 2, 22 e.). — **Britannos**: partai rytuose ir britanai vakaruose — romėnų tais laikais dar nepavergtos tautos. | 16. **vestra**, būtent — berniukų ir mergaičių. — **prece**: žiūr. paaišk. prie *prece qua* (2, 26).

Pats poetas teikia šiai giesmei kiek savo medžiagos: jis primena chorui, kad Diana yra *tenera*, *laeta fluviis et nemorum coma*, Apolonas — *intonsus, insignis pharetra et lyra*, o Latona — *dilecta supremo Iovi.*

Jei choras tinkamai pagerbs šiuos dievus, galima tikėtis, kad Apolonas badą ir marą nukreips (*aget*) nuo romėnų tautos su jos vadu Augustu į persus ir britanus.

Planas: I. **Įvadas**: poetas kreipiasi į visą chorą 1—4. II. Atskiras žodis mergaičių chorui 5—8. III. Žodis berniukų chorui 9—12. IV. **Pabaiga**: paties poeto linkėjimas 13—16.

---

9. Integer vitae (I, 22).

„Doras žmogus, Fuskau, yra dievų saugojamas; ramiai niuniuodamas apie mieląją Lalagę, užklydau į mišką ir pamačiau vilką, o šis pabėgo nuo manęs, b e g i n k l i o ! Lalagės vardas bus išgelbėjęs mane nuo pražūties; taigi visuomet mylėsiu Lalagę".

1. **Integer... purus** chijastiška žodžių tvarka; *integer vitae = cuius vita integra* (doras žmogus). — **purus** su *gen. obi.* = *expers*; *sceleris purus* (καθαρὸς ἀδικίας) = nenusikaltęs, nekaltas. | 2. **Mauris iaculis... arcu... pharetra**: išvardyti ginklai reikalingi medžiojant žvėrį (čia aiškus sąryšis su 9 eil., kur kalbama apie vilką), tuo tarpu kai priešui atmušti rimčiausias ginklas būtų kardas. — **Mauris**; *Mauri* — karingi šiaur. Afrikos (į vakarus nuo Numidijos) gyventojai, pagarsėję kaip geri jojikai ir prigudę lankininkai; čia *Maurus* poet. = būdv. prasme „afrikoniškas". | 3. **gravida sagittis**; *gravidus*, kaip *plenus*, vartojamas su *abl.* ir *gen.* (*mellis apes gravidae, exercitus plenus praeda, plenus irae*). | 4. **Fusce**; *M. Aristius Fuscus*, kurį poetas vienoje satiroje (I, 1, 61) vadina *carus*, buvo geras jo bičiulis; kiek galima spręsti iš kitų eilėraščių turinio, Hor. tik šioje odėjo pasakoja trečiam asmeniui (bičiuliui Fuskui) apie savo meilės dalykus. — **pharetra** pavadinta *gravida* (= „prikrauta"), o sąvokos *gravida* ir *venenatis* ryškiau pabrėžia priešingumą su 12 eil. *inermem*. | 5. **Syrtis... aestuosas** = *Syrtica* (dabar *Tripoli*) — šiaurės Afrikos pakrantė, tarp įlankų *Syrtis maior* ir *Syrtis minor*. — **aestuosas**; *aestuosus* prasme „liepsnojąs, nuo karščio degąs, kaitrus, karštas". — **iter** pareina nuo *facturus*, suderintu su *purus* ir *integer*; sąvoka, kuri dera dviem arba daugiau pasakymams (čia, pav., *per Syrtis -per Caucasum -per loca*), paprastai pasakoma poeto vieną kartą ir dažniausiai gretinama su antruoju pasakymu (čia—*per inh. Caucasum*). | 6. **inhospitalem Caucasum**; Kaukazo kalnų virtinė, tarp Juodosios ir Kaspijos jūrų, pavadinta *inhospitalis*, pasigaunant aliuzijos su graikišku Πόντος ἄξεινος (taip kitados graikų buvo vadinama neištirta ir todėl „nevaišinga" Juodoji jūra, kuri

paskui, prie jos pripratus ir Milietiečiams apie 660 m. pr. Kr. įsteigus josios pakraščiuose daugybę kolonijų, buvo pavadinta εὔξεινος — *Pontus Euxinus*). | 7. **fabulosus... Hydaspes**; Indo intakas, žymesnė Pendžabo upė *Hydaspes* (dabart. Dželamas) pavadinta *fabulosus* („pasakiška"), nes, kaip sako komentatorius, *de eo multa f a b u l o s a a poetis narrabantur, veluti auriferum gemmiferumque esse... et tota India portentorum plena;* iki Hidaspo buvo kitados nužygiavęs Aleksandras Didysis. | 8. **lambit** = *praeterlabitur et placide alluit; lambere* — „laižyti", čia plauti, vilginti. | 9. **namque**: pagrindžiamoji mintis reiškiama suglaustai; ji turėtų būti maždaug taip pasakyta: nes nuo manęs, d o r o ir n e n u s i k a l t u s i o žmogaus, dainuojančio apie savo Lalagę... pabėgo... — **silva... Sabina... vagor**; iš šitų žodžių matyti, kad Hor. susitiko su vilku ne savo ūkyje (*Sabinum*), bet gretimam miške: vaikščiodamas po s a v o girelę, kuri buvo nedidelė (*silva iugerum paucorum* III, 16, 29), užsisvajojęs poetas nuėjo *ultra terminum* ir pateko į kaimyninį mišką. | 10. **Lalagen** — *frequens hoc libertinarum nomen a verbo* λαλαγεῖν (*blaterare*, plepėti, pliaukšti), taigi *Lalage* = Plepė, Tauškelė, Dundulė (plg. mūsų Dainė, Garsė, Visgirdė, Zauna, Žvangutė). | 11. **curis... expeditis** vietoje prozos *curis expeditus* (plg Katulo *o quid solutis est beatius curis* 31, 7). | 12. **inermem** (su nuolaidos atspalviu) statoma prieš 3—4 eil. apsiginklavusį *iaculis, arcu, sagittis.* | 13. **portentum** — baisybė, baidyklė: hiperboliškai ir juokais nusakomas baisus vilkas, plg. Odisėjos X, 176:

briedį žiūrėjo nustebę, nes buvo b a i s u s tai g a l i ū n a s.

— **militaris Daunias**; *Daunias terra, pars Apuliae circa Garganum montem: „Daunia Apulia appella-*

tur a Dauno Illyricae gentis claro viro, qui eam propter domesticam seditionem excedens patria occupavit“ (*Daunia* su graik. gal. *-as* p o e t., kaip, pav., *Troas, Caspias, Amazonias securis, Pelias hasta etc*); *militaris D.* — dėl josios gyventojų karingumo, o kurio krašto gyventojai karingi, ten, poetų logika, esama ir vilkų. | 14. **latis... aesculetis**; *aesculus* (φηγός) — ąžuolas, *aesculetum* ąžuolynas (dažniau — *quercetum, roboretum*), plg. *olivetum, palmetum, vinetum, rosetum* (suf. *-etum* = mūsų „-ynas“). | 15. **Iubae tellus** = Numidija; čia minimas Juba II, kuris 39-ais metais Oktaviano buvo pasodintas į Numidijos sostą, o 25 m. — ir į Mauretanijos; jo tėvas, Juba I, po pralaimėjimo ties *Thapsus* 46 m. nusižudė; aprašomasis šito krašto pavadinimas (*Iubae tellus*) atitinka taip pat reiškiamą Apulijos pavadinimą (*Daunias* = *Dauni tellus*). | 16. **arida nutrix** *oxymoron* (vienos antrai prieštaraujančių savokų sugretinimas, kaip pav., *absentes adsunt, concordia discors etc.*) — „nederlinga maitintoja“. | 17. **pone.. pone** protasies veiksmažodis (= *si pones*), kuriam atsako apodosies veiksmaž. *amabo.* — **pigris... aura**; ž. tvarka: *ubi nulla arbor pigris campis recreatur aestiva aura.* — **pigris** = *nihil producentibus, adeo ut ne arbores quidem ibi proveniant, quae r e c r e a r i* (*revirescere*) *possint afflatu tepidarum primae aestatis aurarum.* | 18. **aestiva... aura** — „vasaros šiltu dvelkimu“. — **recreatur** „atgaivinamas“ (po šaltos žiemos). | 19. **quod latus** = *(in) eo latere mundi, quod.* — **malus Iuppiter** (apie atmosferą) = *caelum triste atque insalubre;* šitam pasakyme pavartotas dievo vardas vietojo jo atstovaujamojo elemento, būtent *caelum* (sinekdocha). | 20. **urguet** „slėgia“, vaizdžiai sakoma apie debesiuotą dangų. | 21. **sub curru... solis**, plg. Ovidijaus aprašymą saulės vežimo:

(Vulcania munera currus:)
aurea axis erat, temo aureus, aurea summae
curvatura rotae, radiorum argenteus ordo;
per iuga chrysolithi positaeque ex ordine gemmae
clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
met. II, 106.

| **22. domibus negata** dėl nepakenčiamo karščio (plg. Ksenofonto οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι anab. I, 7, 6). | **23. dulce** — bėvard. gim. būdvardis, pavartotas prie veiksmažodžio (kaip vidaus objekto *accusativus*) vietoje prieveiksmio (graikų k. įtaka). — **d. ridentem... d. loquentem** primena Katulo išversto Sapfo's eilėraščio pasakymus (žiūr. įvado 24 psl.).

Eilėraščio 3 dalys (kiekvienoje daly po 2 strofas): I. Doras žmogus nėra reikalingas ginklo: tikriausias jo ginklas — rami sąžinė 1—8. II. Kas atsitiko poetui miške? 9—16. III. Tvirtas pasiryžimas ištikimam būti 17—24.

---

10. Quis desiderio sit pudor (I, 24).

Netikėta poeto Kvintilijaus Varo mirtis (24 m.) giliai sugraudino daugelį jo draugų ir pažįstamų. Tačiau labiausiai dėl to liūdėjo Vergilijus (jo vardą randame kaip tik eilėraščio vidury, 10 eil.). Taigi šita liūdna giesmė (θρῆνος) bus skiriama Vergilijui paguosti. Visa eilė retoriškų klausimų, vaizduojančių neramumą ir sudarančių žymią eilėraščio dalį, aiškiai parodo, kad Varo mirtis labai paveikė ir patį Horacijų, nustojusį draugo, kurio gražūs privalumai vaizdžiai ir suglaustai jo paties pasakomi 6—7 eilutėse.

1. **Quis... capitis?** Šiuo klausimu poetas tartum pateisina ne tik patį sielvartą dėl draugo mirties, bet ir to sielvarto neišmatuojamumą.— **desiderio**; *desiderium* — „krimtimasis dėl ko nors nebuvimo, sielvartas, širdgėla dėl nuostolio"; senovėje šito žodžio kamieną rišdavo su žodžio *sidus* (žvaigždynas) kamienu; tada *desiderium* pirmykščia prasme turėtų, esą, reikšti „žvaigždyno ilgėjimasis", o *desiderare* „ilgėtis" (plg. gr. ἀστροβολοῦμαι); tačiau šito žodžio etimologija nėra aiški. Šioje vietoje *dat.* pareina nuo *sit modus.* — **pudor**; vyrui netinka (gėda, negarbė) ko nors labai ilgėtis arba gailėtis: ilgesį ir liūdesį jis turi mokėti suvaldyti; tačiau šiuo atveju sunku nustatyti ribas (*modus*) tokiam susivaldymui (*pudor*). — **modus** prasme „saikas, riba". | 2. **capitis** = *hominis*, „asmens". — **praecipe**; *praecipere* tarp kitko reiškia: 1) pirmiau paimti, 2) pamokyti; čia šios abi reikšmės tinka: verčiant pirmąja reikšme, vaizduojamės muzą pirmąją imant balsą, ir šiuo atveju ji bus tartum chorvedė; verčiant antrąja prasme, vaizduojamės muzą įkvėpiant poetą, pamokant jį, kaip reikia tinkamai giesme pagerbti mirusįjį. Tos dvi reikšmės beveik sutampa: muzai pirmajai pradėjus giedoti, poetas pasimokys ir gaus įkvėpimą. Verstina: „pradėk..." — **lugubris**; *lugere* — liūdėti, *lugubris* — liūdnas, gedulingas; *lugubres cantus* — gedulingos giesmės *(neniae)*. | 3. **Melpomene** — tragėdijos muza (žiūr. paaišk. 1, 35). — **liquidam**; *liquidus*—skystas, nedrumzlinas, permatomas, grynas, aiškus; čia=*clarus* (skaidrus). — **pater** = *Iuppiter*, nes muzos — Jupiterio (ir Mnemosinos) dukterys. | 4. **cum cithara** = *et citharam;* gitaros stygos buvo ištemptos ant medinių arba metalinių (arba dramblio kaulo) lentelių, tuo tarpu kai lyros stygoms ištempti paprastai buvo vartojamas vėžlio skydas. | 5. **ergo**; šituo žodžiu

pradedamas retoriškas klausimas: iš vienos pusės *ergo* (taigi, vadinas) konstatuoja neginčijamą faktą, iš kitos — viso sakinio klausiamąja struktūra reiškiamas tartum liūdnas nustebimas, kad netikėtai įvyko tai, ko niekas nelaukė. — **Quintilium:** poetas *Quintilius Varus*, kilęs iš Kremonos (Italijos šiaurėje), geras Horacijaus ir ypaš Vergilijaus bičiulis, mirė 24 m. pr. Kr. — **perpetuus** *(aeternus)* **sopor:** mirtis vaizduojama kaip „amžinas miegas". | 6. **urguet** = *premit*; vaizdžiai pasakyta apie *sopor*: jis slėgia mirusį kaip koks sunkumas, kuriuo negalima atsikratyti; (kitoje vietoje Hor. apie mirtį sako *premet nox* carm. I, 4, 16). — **Pudor... Iustitia... Fides... Veritas;** atsiskyręs su šiuo pasauliu Varas buvo *pudicus* (skaistus, dorovingas), *iustus* (teisingas), *fidus* (ištikimas) ir *verus* (teisus, nuoširdus); šios gražios mirusiojo savybės iškilmingai vaizduojamos kaip kokios įasmenintos būtybės, kurios dabar, pasilikusios vienos, vargu suras kitą tokį. — **soror:** šituo žodžiu pabrėžiami tamprūs ryšiai, kurie esti tarp teisingumo ir ištikimybės; jau Ciceronas šituos ryšius taip apibūdino: *est enim fundamentum iustitiae fides* (de off. 1, 7). | 7. **incorrupta** = *quae corrumpi non potest*; čia sakoma taip, kaip, pav., apie teisėją: *incorruptus* (nepaperkamas) *iudex*. — **nuda** „nuoga", atvira, atviraširdė. | 8. **parem;** nuo šito būdvardžio pareina 6 eil. *dat. cui*. | 9. **bonis** prasme „padoriems, teisingiems" (tokiems, kaip ir Varas). — **flebilis;** būdvardžio *flebilis* potenciali reikšmė *(qui defleri potest, dignus qui defleatur* „apverktinas") šiuo atveju virsta realia *(qui defletur* „apverkiamas"). | 10. **Vergili:** iš visų *boni* labiausiai liūdėjo Vergilijus, nes jis buvo artimiausias Varo draugas. | 11. **frustra** riština su *poscis*. — **pius** „pamaldus, dievų mylimas". — **non ita creditum;** *non ita* = *non ea condicione*: ne tam

(kad...); *creditum*. būtent *dis*. Iš šios vietos galima spėti, kad Kvintilijus bus miręs atskirtas nuo Vergilijaus, kuris, skirdamasis su draugu, bus jį pavedęs dievų globai (*credere alqm alci*—pavesti ką keno globai). | 12. **poscis**; *poscere alqm alqd* (*arba ald ob aliquo*) — reikalauti ką iš ko. Vergilijus, anksčiau pavadintas *pius*, tartum turi teisės kreiptis į dievus šitaip: *posco Quintilium meum*. Pasitaiko, kad ir mes, pagauti liūdėsio dėl brangaus asmens mirties, sušunkame: „Grąžinkit mums mylimąjį!", nors ir žinome, kad toks reikalavimas yra bergždžias. | 13. **quid** (= *quid censes?*); šiuo žodžiu pradedamas pasakymo *frustra poscis* (11—12 eil.) aptarimas ir įrodymas (klausiamuoju sakiniu *num... gregi?*), kad toks reikalavimas nėra įvykdomas. — **Threicio... Orpheo**: mitinis dainius Orfėjus, Eagro ir muzos Kaliopos sūnus, pagarsėjo Trakijoje, todėl *Threicius* (Θρηΐκιος), poetiškai vietoje *Thracius* (Θρᾴκιος). — **blandius** aukštesn. laipsnio prieveiksmis („maloniau, žavingiau") rišamas su *moderere*. | 14. **moderere... fidem**; *moderari* „saikinti, sulaikyti, valdyti"; *m. fidem* — skambinti kanklėmis (*fides, is f.*). — **auditam .. arboribus**: šiais žodžiais vaizdžiai nusakoma Orfėjaus nuostabaus skambinimo jėga. | 15. **vanae ...imagini**: mirusiųjų vėles senovėje vaizduodavosi bekūniais pavidalais (εἴδωλα) tų asmenų, kurių kūnus jos paliko; todėl *vanae* (*vanus* tuščias, be kūno, bekūnis). — **sanguis** = *vita*. | 16. **virga... horrida** = *v. horrorem incutiens;* ta pati *virga* (=*caduceus*) Merkurijaus pagyrimo giesmėje (5, 19) pavadinta *aurea*. — **semel** = „vieną kartą visam laikui, vieną ir paskutinį kartą" tokia pat prasme, kaip ir 26, 21. | 17. **non lenis... recludere** = *non recludens leniter* (plg. *callidus condere* 5, 7). — **precibus** (*dat.*) = *ad preces*, pareina nuo *recludere*. — **fata recludere**; imant *recludere* tiesiogine pras-

me „atidaryti", žodį *fata* reikia suprasti, kaip *locus fato destinatus* (= *regnum infernum, claustra fatalia Orci*). | 18. **nigro compulerit... gregi** poet. vietoje *ad (in) nigrum comp. gregem* (= *turbam umbrarum*). — **nigro**; *niger* ir *ater* — dažnai poetų vartojami epitetai mirties, požemio karalijos ir apskritai daiktų, jas liečiančių. Šitie pasakymai bus atsiradę iš tokių asocijacijų, kaip *lux* = *vita nox* = *mors*. — **compulerit** „prijungė prie..." | 19. **durum** = *grave* (plg. tolimesnį *levius fit*): įsidėmėtinas ryškus pasakymo suglaustumas. — **levius fit patientia**: *nullam virtutem commodiorem eese patientia ac nullam asperam adeo esse fortunam, quam prudenter patiendo vir fortis non vincat.* | 20. **corrigere** = *in melius ut nobis certe videtur, mutare.* — **est nefas**, *quando quidem vetant leges Iovis* (plg. *scire nefas* 6, 1).

Eilėraštis gali būti paskirstytas į šias tris dalis: I. **Įvadas**: staiga įvesdamas skaitytoją *in medias res,* dar nenurodydamas, keno čia *capitis desiderium* minima, poetas iškilmingai kviečia mūzą pradėti gedulo giesmę (*lugubres cantus*). II: a) konstatuojamas Kvintilijaus mirties faktas b) apibūdinama mirusiojo charakteristika, c) pabrėžiamas ypatingas Vergilijaus sielvartas (čia dvi mintys, iš kurių pirmoji — *frustra poscis* — paremiama Orfėjaus pavyzdžiu — *si moderere... non redeat.* III. **Pabaiga**: nurodomas vienintelis šiuo atveju vaistas: *patientia.*

---

11. Quid dedicatum poscit (I, 31).

Pirmas didesnis pastatas, papuošęs Romą Augusto laikais ir Augusto iniciatyva, buvo didinga Apolono šventovė (Palatino kalne), kuri buvo pra-

dėta statyti 36-ais metais, po pergalės ties Milais (*Mylae*, dabar *Milazzo* Sicilijoje) kada Augusto vado Agripos vadovaujamas laivynas nugalėjo Sekstą Pompėjų. Po pergalės ties Akcijaus kyšuliu (31. IX. 2) šventovės statybos darbai buvo paskubinti ir 28 metais buvo baigti, o maldyklos pašventinimas įvyko tų pačių metų spalių mėn. 9 d. Prie šventovės buvo du viešieji knygynai (graikiškas ir lotyniškas), papuošti plastiškais garsių menininkų paveikslais, ir graikų skulptūros kūrinių muziejus.

Dievo pagerbti naujoje šventovėje, jam atnašauti ir malonių prašyti rinkosi visi Romos gyventojai. Neatsiliko ir *vates Horatius*, tik jo malda kiek kitokio pobūdžio, negu šiaip žmonių: tuo tarpu kai *populus* prašo iš Apolono žemiškų ir nepastovių gėrybių, Horacijui rūpi du dalyku: kūno sveikata (*valetudo*) ir iki senatvės neatbukusi proto galia (*mens integra*). Su šitokiu kukliu prašymu jis ir kreipiasi į Apoloną savo giesmės pabaigoje.

1. **dedicatum**; *dedicare* rišama su *Apollinem;* toks pasakymas pavartotas, pasigaunant asociacijos su pasakymu *dedicare templum* (pašventinti maldyklą); dalyvis *dedicatum* nurodo į aplinkybę (laiko arba priežasties), kurios išdavas yra *poscit* [mintis: po to kai (kadangi) pašventinome, prašome]. — **poscit** pavartota čia pirmykščia prasme, išlikusia dar iš tų laikų, kada buvo manoma, jog už maldas ir aukas žmonės turi teisės r e i k a l a u t i iš dievų atlyginimo. — **Apollinem:** Dijo ir Lėtojos sūnus, gimęs Delo saloje, Akcijaus kyšuly turėjo savo šventovę, kur kas treji metai buvo ruošiamos iškilmės (rungtynės jūroje ir žemyne); po pergalės ties tuo kyšuliu, kalbamos rungtynės buvo ypač iškilmingai ruošiamos kas penkeri metai. | 2. **vates** (žiūr. paaišk. 1, 35). — **orat** prasme „steng-

tis palenkti ką patenkinti savo prašymą, maldauti ko" (šitas veiksmažodis tartum sušvelnina 1-os eil. *poscit* reikšmę). — **novum**; be seno vyno, aukojimams buvo dar labiau vartojamas naujas vynas (jis turėjęs gydomosios reikšmės), kurio šiuo atveju nesunku buvo gauti, nes kaip tik tuo metu buvo renkamos vynuogės; jų rinkimas buvo baigiamas spalių m. 11 d. švente *Meditrinalia*. | 3. **liquorem** poet. vietoje *vinum* (*merum*). — **non** lengvai papildoma žodžiais *orat vates;* pirm pareikšdamas savo prašymą, poetas nurodo į tai, ko prašo iš dievo šiaip žmonės. — **opimae Sardiniae**: derlingoji anais laikais Sardinija buvo palaikoma, greta Sicilijos, Romos klėtim (*benignissima urbis nostrae nutrix*); Ciceronas, kalbėdamas apie Siciliją, Sardiniją ir Afriką, sako: *tria frumentaria subsidia rei publicae*. | 4. **segetes feracis**; *seges* reiškia ne tiktai „sėją, sėjimą", bet (kaip čia) ir „dirvą, sėjamąjį lauką"; poetas atsisako nuo „v a i s i n g o s Sardinijos d e r l i n g ų laukų". | 5. **aestuosae... Calabriae**: pietų-rytinė Italijos dalis, Kalabrija, nežiūrint sauso ir karšto (*aestuosae*) klimato, buvo pagarsėjusi savo ganyklomis ir gyvulių ūkiu; tačiau vasarai bandos iš čia dažnai būdavo varomos į kalnuotą Lukaniją, kur nebuvo taip karšta. — **grata** „malonios" (bandos) savininkui, nes jis gauna iš jų pelno. [Gretinimas sąvokų, sukeliančių priešingus vaizdus (*aestuosus-gratus*), pasitaiko ir kitur pas Horacijų; pav.. *mater s a e v a d u l c i u m Cupidinum* Carm. IV, 1, 4]. | 6. **armenta** — bandos, kaimenė (raguočių, arklių). — **aurum... ebur** konkrečiai pažymi turtą ir prabangą. | 7. **Liris** *Latii, qua Campaniae finitimum est, fluvius*; įteka į Tireno jūrą prie Minturnų miesto. — **quieta aqua** „ramiu tekėjimu, ramiai tekėdama". | 8. **mordet** „kandžioja, graužia (krantus)", čia: p e r k e r t a; kalbama apie upę,

tekančią per stambaus žemininko laukus. — **taciturnus amnis** „tykus upelis" (plg. „tykiai, tykiai Nemunėlis teka"). | 9. **premant** = *coerceant*, poet. vietoje *amputent;* perdaug vešlus vyties augimas „sulaikomas, stelbiamas, malšinamas" vynuogininko peiliu. Čia poeto vaizduojamas vienas vynuogių kultūros momentas, kuris pabrėžia savininko norą kuo daugiausia gauti iš vynuogių pelno, žiauriai neleidžiant vytims per plačiai išsikeroti vaisingumo nenaudai. — **Calenam... vitem** bendras veiksmažodžių *premant* ir *dedit* papildinys; *Cales* (*plur.*) — Kampanijos miestas, pagarsėjęs vynuogių kultūra ir gero vyno (*Calenum*) pramone. — **falci** = *cultello vinitorio,* kuris, pasigaunant panašumo, pavadintas čia *falx* (piautuvas). | 10. **dives et** = *et dives.* — **aureis... culillis;** *culillus* — didelė (paprastai molinė) taurė, kuri buvo vartojama atnašaujančių pontifikų ir Vestos vaidilučių (*culilli calices sunt quidem fictiles, quibus pontifices virginesque Vestales in sacris utuntur*); praturtėjęs pirklys tokias taures darydavosi iš aukso (*aureis*). | 11. **exsiccet... vina** = *epotet; exsiccare* „išdžiovinti", tikrąja to žodžio prasme, reikalautų kitokio papildinio, nekaip čia pavartoto *vina;* pav., *exs. cadum* (ąsotį), *calicem* (taurę). | 12. **Syra... merce** (būdv. *Syrus* čia laisvai padarytas pagal *Hispanus*, *Medus*; šiaip Hor. vartoja ir *Syrius,* pav. 17, 8); iš Sirijos uostų (Berito, Tyro, Seleukijos) buvo gabenamos į Italiją Rytų prekės (dramblio kaulas, šilkas, kvepalai). — **reparata;** *reparare merces* „atstatyti prekes" — prekybininkų *terminus technicus* buvo vartojamas kalbant apie naujų prekių pirkimą, pardavus importuotas; taigi pirklys, pardavęs iš Sirijos atsivežtas prekes, už gautus pinigus nusiperka brangaus vyno, kurį pats ir išgeria. | 13 **dis carus ipsis** pasakyta ne be tam tikros ironijos. — **quippe...**

revisens poet. vietoje *quippe qui revisat;* šiais žodžiais nurodomas faktas, kuriuo (kalbančiojo nuomone) yra pagrįstas ir poeto tvirtinimas: pirklys pačių dievų mylimas. — **ter et quater** poet. = *aliquoties; et* = ir net: paprastai į tokias, palyginti, tolimas jūros keliones, kaip į Atlanto vandenyną, leisdavosi anais laikais vieną kartą per metus (pavasarį). | 14. **aequor Atlanticus** drauge su *Syra merx* pažymi pirklio atliktas tolimas keliones tarp rytinių ir vakarinių Viduržemio jūros krantų. | 15. **impune**, nežiūrint pavojų ir audrų, siaučiančių pavasarį ir rudenį. | 16. **me pascunt** (ne *pascant*, nes poeto prašymas prasidės tik 17 eilutėje) „mane maitina" (=mano valgis). — **olivae**: alyvos medžio vaisiai, paruošti įvairiausiais būdais, teikdavo sveiką valgį prastiems, saikingiems žmonėms; tą pat tenka pasakyti ir apie cikorijaus šakneles bei malvos (pilrožės) vaisius. — **cichorea**: *cichoreum* poet. vietoje *cichorium* (iš graikų κιχόρειον, κιχόριον, lot. *intubum*). — **leves**: malvos vaisiai buvo palaikomi lengvai virškinamu ir sveiku valgiu. | 17. **frui** pareina nuo *dones* (18 eil.). — **paratis** = *eis quae paravi (quae habeo)*. — **et valido mihi** = *mihi et valido quidem*. | 18. **Latoë** (Λητῷος nuo Λητώ, doriškai Λατώ = *Latona* Lėtojos (Latonos) sūnau (žiūr. 1 eil.). — **dones**; *infinit.* (*frui, dedere*) prie *donare* retai pasitaiko; dažniau šiaip sakoma prie *dare*. — **integra** = *sana, omnes vires suas conservante*. | 19. **nec turpem senectam**: senatvė pasidaro *turpis* (biauri, šlykšti), kai ją lydi ligos bei proto atbukimas. | 20. **non cithara carentem**: senatvė nebus poetui sunki našta, jei *Apollo citharoedus* nepagailės jam, seniui, įkvėpimo, kuris konkrečiai reiškiamas žodžiu *cithara*.

I. Po dviejų įvado klausimų Hor. keturiais *non...* nurodo, ko jis neprašo iš dievo: jam nereikalin-

gi nei *feraces segetes*, nei *grata armenta*, nei *aurum* bei *ebur*.

II. Minimi 1) vynuogyno savininkas ir 2) pirklys; jų troškimai taip pat nejaudina poeto: tegu vynuogininkas turi naudos iš *Calena vitis*, o pirklys tegu smaguriauja, gerdamas vyną *aureis culillis*.

III. Horacijaus kreipiamo į dievą prašymo (*dones ac precor*) kuklumas suprantamas jau iš jo nurodymo į tai, kas sudaro jo kasdieninį valgį (*olivae, cichorea, malvae*): jis prašo tik s v e i k a t o s. Kiek vėliau Juvenalas tą pačią mintį išreiškė šitaip:

orandumst ut sit mens sana in corpore sano.

---

12. Parcus deorum cultor (I, 34).

Dar jaunas būdamas, Horacijus buvo linkęs į Epikuro (342—271) mokslą, iš kurio ėjo, kad dievai *securum agunt aevum*, visiškai nesirūpiną žmonių reikalais; todėl nėsą reikalo ir žmonėms kreiptis į dievus su savo prašymais bei maldomis. Tačiau nuo tokios pažiūros Horacijų išgydė nepaprastas gamtos reiškinys: iš giedro dangaus trenkė perkūnas. Šitoks reiškinys sugriovė Epikuro šalininkų stiprų argumentą, gražiai išreikštą poeto Lukrecijaus († 55 pr. Kr.):

denique cur nunquam caelo iacit undique puro
Iuppiter in terras fulmen sonitusque profundit?

Po kalbamojo atsitikimo poetas praregėjo ir vėl pradėjo tikėti, kad žmonių likimas priklauso nuo dievų, kad dievai valdo pasaulį ir rūpinasi juo.

1. **Parcus... infrequens**: poetas vadina save n e d u o s n i u (šykščiu) ir n e u o l i u dievų garbintoju; toks jis buvo iki šiol todėl, kad jam buvo padaręs didelės įtakos Epikuro mokslas, pagal kurį nors ir pripažįstamas dievų buvimas, tačiau patys

dievai vaizduojami tiek nesirūpiną žmonių reikalais, tiek neišjaudinamumo (ἀταραξία) apimti, kad šito mokslo šalininkas nejautė pareigos tokius dievus gerbti ir jiems atnašauti. Tačiau iš šios vietos nematyti, kad Horacijus būtų buvęs bedievis: jis tik nebuvo u o l u s dievų garbintojas. | 2. **insanientis... sapientiae** (ἄσοφος σοφία) *oxymoron*, žiūr. paaišk. 9, 16. — **dum... erro** = *incertus feror*; šitas sakinys pareina nuo pasakymo *parcus deorum c. et infrequens*, kuriam eina laiko aplinkybe: toks buvau, k o l... — **sapientiae consultus** (analogiškai su *iuris consultus* arba *eloquentiae consultus*) ne be ironijos pasakyta: „prisigraibęs išminties"; o sugretinimą *consultus erro* irgi tenka palaikyti *oxymoron* figūra, nes jau pačioje sąvokoje *consultus* (nusimanąs, prityręs) yra nuneigimas sąvokos *erro* (klaidžioju, klaidą darau). | 3. **nunc**, būtent įsitikinęs Epikuro mokslo klaidingumu. — **retrorsum vela dare**; pasakymas paimtas iš jūrininkų gyvenimo: įsitikinęs, kad klaidinga paimta kryptimi laivas neis t i k r u o j u keliu, jūrininkas yra verčiamas grįžti į tą vietą, nuo kurios pradėjo klaidžioti. | 4. **atque iterare cursus... relictos**; tęsiama metafora, pradėta žodžiais *retrorsum v. dare*: „vėl plaukti palikta kryptimi", vadinas, vadovautis tais apie dievus įsitikinimais, kuriuos poetas kitados turėjo, bet nuo kurių buvo atsisakęs. | 5. **namque** pradeda aiškinimą, kodėl poeto įsitikinimuose įvyko perversmas. — **Diespiter** [iš *Dieus pater*, senobinė lygiagretė forma su *Iuppiter* (*Ioupiter*); plg. *Marsipater*]. | 6. **igni... plerumque**: paprastam gamtos reiškiniui — audrai (a p s i n i a u k u s dangui) statomas priešais nepaprastas reiškinys: žaibai ir perkūnija g i e d r a m danguje. — **igni corusco** (*coruscus* „drebąs, mirgąs, mirgčiojąs) = *fulmine*. — **nubila** = *nubes*. — **dividens** = *diffindens*. | 7. **per purum** = *per caelum serenum*.

— **tonantis... currum** poetiškas perkūnijos aprašymas. — **tonantis... volucremque**; žirgai ir vežimas vaizduojami vienu vaizdu: pirmas pažyminys (rišamas su *equos*) nurodo vežimo bildėjimą, o antras pažyminys (rišamas su *currum*) — jo važiavimo greitumą. — **volucrem currum** (πτηνὸν ἅρμα) „greitas, skrendantis (ne sparnuotas) vežimas. | 9. **quo concutitur**; milžinišką perkūno jėgą poetas vaizduoja keliais ryškiais bruožais: žemė sukrečiama iki pat pragaro ir iki tolimiausių savo kraštų. — **bruta tellus** statoma prieš **vaga flumina** (*brutum antiqui gravem dicebant*, tačiau čia „sunkus" prasme „sudribęs, nejudrus, nejudąs") | 10. **invisi... Taenari**; *Taenarus* — pietinė Peloponeso galūnė (dabar Matapano kyšulys); čia buvo pagarsėjusi Poseidono šventovė. Ties Tenaru dažnai duždavo laivai ir skęsdavo jūrininkai: buvo manoma, kad toje vietoje esąs nusileidimas į pragarą; iš čia epitetai *invisus* ir *horridus*. — **sedes** „vietovė, vieta"; *horrida sedes* laisvai versti „baisūs skardžiai". | 11. **Atlanteusque finis** — tolimiausia pasaulio vieta vakaruose, pasaulio galas (*finis*), kur Atlantas laiko ant pečių dangų (d. Gibraltaro sąsiauris). | 12. **concutitur** eilutės pradžioje ypatingai užakcentuota. — **valet** „turi galią". — **ima summis mutare** pažymi staigų būklės pakeitimą: iš menkystės iškelti į aukščiausią vietą, ir atvirkščiai. | 13. **insignem attenuat** „žymų menką padaro"; vyr. gim. parodo, kad kalbama apie žmones ir jų likimą. — **imus** ir *insignis*, kaip **20**, 15. | 14. **obscura** statoma prieš žodžio *insignem* sąvoką. — **promens** = aikštėn keldamas. — **hinc** santykiuoja su tolimesniu **hic**: prieveiksmiai vietoje įvardžių. — **apicem** = *tiaram;* kūgio pavidalo rytų valdovų kepurė; čia — karališkos valdžios simbolis. — **rapax** (būdv. vietoje prieveiksmio) eina ne nuolatiniu

žodžio *fortuna* pažyminiu, o tik jai (fortūnai) atliekant veiksmą *sustulit*: „grobuoniškai, plėšriai, gobšiai". | 15 **Fortuna**: aklam atsitikimui, kuriuo, pagal Epikurą, yra valdomas pasaulis, statomas priešais iš kalno numatytas likimas, įasmenintas deivės Fortūnos pavidalu: *Fortuna* (Τύχη παῖς Διός), Jupiterio įsakoma, tvarko žmonių gyvenimą. — **cum stridore acuto** „veriančiai švilp dama sparnais"; prie *stridore* numanoma *alarum*: sparnuota deivė lyginama su plėšriu paukščiu, gobšiai puolančiu grobį. | 16. **sustulit** *perf. gnomicum*: vieninio atsitikimo apibendrinimas. — **posuisse gaudet**, žiūr. paaišk. 1, 3 (*iuvat*); *gaudet posuisse* — „džiaugiasi užmovusi".

Eilėraščio pagrindinė mintis: *nunc cogor retrorsum vela dare*. Tik gaila, kad tokio grįžimo prie pirmykščio apie dievus įsitikinimo akstinu yra ne koks nors viduojis pergyvenimas, ne protavimas ir visos dievų problėmos gilesnis svarstymas, o tik laukuojis gamtos reiškinys, įvaręs b a i m ė s kaip Romos gyventojams, taip ir pačiam poetui. Vis dėlto, kaip ten bebūtų, pats Horacijaus atsivertimo faktas yra sveikintinas reiškinys.

Odėje pastebimos šios dalys: 1. Koks buvau pirma (*parcus et infrequens d. cultor*). 2. Koks esuverčiams būti (*cogor iterare cursus relictos*). 3. Jupiterio galybė (*D. egit equos per purum*). 4. Fortūnos darbai (*hinc sustulit apicem, hic posuisse gaudet*).

---

13. O diva gratum quae regis (I, 35).

„O visagale Likimo deive, kurios šaukiasi ir turtingas ir vargšas, ir laukinis ir išprusintas, saugok Augustą ir jo kariuomenę par karą su Šiaure

ir Rytais ir nukreipk kardą nuo tarpusavio žudynių į tikruosius Romos priešus!“.

1. **O diva, quae** vietoje *Fortuna*, kaip *diva potens Cypri* vietoje *Venus* (3, 1): graikų ir romėnų poetai dažnai pažymi dievybes nurodymais į žinomesnes jų kulto vietas. — **gratum** = *tibi gratum* arba *dilectum*. — **quae regis** = karalienė, valdovė, viešpatė (plg. *O Venus, regina Cnidi Paphique* carm. I, 30. 1). — **Antium** — Lacijumo pajūrio miestas, apie kurį Ciceronas yra pasakęs: *nihil quietius, nihil amoenius* (*quam Antium*); šis miestas buvo pagarsėjęs deivės Fortūnos šventove; čia kaip ir Prenesto mieste, buvo garbinamos dvi Fortūnos (*Fortunae Antiatinae*), kurių ten pat buvo orakulas. | 2. **praesens** su *infin.* = *valens* (prozoje *valens ad*). — **imo tollere de gradu**: plg. 12, 12 e. *ima summis mutare* ir 14 e. *obscura promens.* | 3. **mortale corpus** (poet. vietoje *hominem*) pabrėžia žmogaus menkybę palyginant su dievų galybe; panašiai vartojama: *corpus impube*, *corpora captiva*, *c. servilia* ir pan. | 4. **ve tere funeribus** (*abl. instr.*) **triumphos**: „triumfus paversti gedulo eisenomis“; ryškiausias pavyzdys laimės nepastovumo: žemiškos garbės ir didybės aukščiausias laipsnis (triumfas) statomas prieš žmogaus pavirtimą lavonu ir prieš laidotuves (*funera*). | 5. **pauper... ruris colonus** „vargšas žemdirbys“ **ambit... prece** „maldauja“. — **sollicita** „susirūpinusia, neramia“; verčiant, *sollicitus* jungti su *colonus* (= susirūpinęs, susikrimtęs). | 6 **dominam aequoris**: ne Afroditei (πελαγία), ne Poseidonui (ποντομέδων) tenka garbė būti vyriausiuoju jūrų viešpačiu, bet Fortūnai. | 7. **Bithyna carina**: Bitinijos (Maž. Azijoje) miškai teikdavo tinkamiausią medžiagą laivams statyti (plg. *Pontica pinus* 7, 11). — **lacessit**: senovės poetai dažnai vaizduoja jūreivybę n u o ž-

miu, akiplėšišku žygiu, todėl *lacessit* „erzina". | 8. **Carpathium pelagus** Egėjaus jūros dalis, pavadinta taip nuo salos *Carpathus* (dabar *Scarpanto*), tarp Kreto ir Rodos salų. | 9. **Dacus** dauginio daiktav. prasme. Dakai—karinga tauta, gyvenusi kairiajame žemutinio Dunojaus (*Ister*) krante; 28 m. buvo nugalėti M. Kraso. — **asper** „žiaurus, laukinis". — **profugi** ne „tremtiniai, sprukliai", bet *qaod etiam fugiendo proeliarentur*, taigi „sugebą lengvai pabėgti" versti: klajokliai. — **Scythae** bendras pavadinimas giminių, klajojusių (todėl *profugi* = *vagi*) Juodosios ir Kaspijos jūrų šiaurės rytuose. *D. aspar — profugi S.* chijastiškas žodžių sustatymas. | 10. **urbesque gentesque** πόλεις τε καὶ ἔθνη = „visi žmonės": sėslių tautos statomos prieš klajoklius. — **Latium ferox** „net narsūs, išdidūs Lacijumo ir Romos gyventojai" nusilenkia Fortūnos galybei. | 11. **regumque matres barbarorum**, bijančios dėl likimo savo sūnų-karalių, išvykstančių į karą. | 12. **purpurei** poet. vietoja *purpurati*, *purpura induti* (*purpura*, kaip aukščiausias valdžios pažymys). — **tyranni**: kalbama apie pasisavintojus aukščiausios valdžios, dėl kurios išsaugojimo tokie žmonės yra nuolatinės baimės apimti, | 13. **iniurioso** (tironų nuomone) **pede** „koja neteisia (įstatymams priešinga), nuožmia, įžulia". — **proruas** „nugriautum". | 14. **stantem columnam**; *columna*, kaip tvirtos ir pastovios būklės ženklas; čia: valdžios ir didybės pastovumo simbolis. Itin ryškus priešingų sąvokų sugretinimas „(*stans*) *columna* — *pes* (*iniuriosus*)": pastoviausias daiktas gali sunykti dėl menkos priežasties. — **populus frequens** susirinkusi minia. | 15. **ad arma... ad arma concitet**; pakartojimas *ad arma* vaizdžiai primena sukilėlių šūkavimus, kuriais karštuoliai stengiasi patraukti dar nepasiryžusius ir svyruojančius

(*cessantes*). | 17. **te... anteit saeva Necessitas:** žmogui skirto likimo įasmenintas būtinumas (*Necessitas*, 'Ἀνάγκη), laikydamas rankoje statybos pabūklus, eina priešaky Fortūnos, kuri tartum stato žmogaus nesugriaunamo likimo namus. | 18. **clavos trabalis**; (*trabs* — rąstas, sienojas) *trabalis* — prie rąsto priklausąs, rąstinis; *clavis trabalis* — rąstams sukalti vinis, didelė, sienojinė vinis; pasakymas, gavęs beveik patarlės reikšmę, plg. Cic. *ut hoc beneficium quemadmodum dicitur trabali clavo figeret* Verr. V. 35. — **cuneos:** kalbama apie *cunei ferrei* arba *cuneoli* — kyliuko (*cuneus* — kylys) pavidalo vinys be galvutės buvo vartojamos, kaip ir *clavi trabales*, sienojams suveržti. — **manu aena** *aena* — metafora, kaip ir toliau *severus* (*uncus*): išoriniai veiksmai neveikia, nei nepermaldaujamos Fortūnos palydovės rankos, nei geležinės sankabos. | 20. **uncus** — statybos akmenų gabalams sukabinti sankaba. — **liquidumque plumbum:** akmenų įdubimus užliedavo skystu švinu, į kurį įleisdavo geležinių sankabų rantus. | 21. **Spes:** vilties deivė (Ἐλπίς) poezijoje ir meno kūriniuose dažnai pasitaiko greta likimo deivės (Τύχη, *Fortuna*); Plutarchas, pav., mini Romos aukurą Τύχη εὔελπις. — **rara Fides:** ištikimybė ne dažnai pasitaiko, todėl *rara*. — **albo... velata panno**; mes neturime nei šios deivės paveikslų nei jos smulkesnio aprašymo; tik tiek beveik težinome, kad jai aukojant reikėjo dešinę ranką apvynioti baltu skuduru (*albo panno involuta manu sacrificatur*); čia šitai deivei aukojančio žmogaus išvaizda perkelta ant pačios deivės. — **colit** „myli". | 22. **nec comitem abnegat** = *nec comitis munus* arba *nec comitem abnegat*; Viltis ir Ištikimybė neatsisako lydėti Fortūną net tada, kai ji iš laimės virsta nelaime (kitaip sakant: viltis ir ištikimi draugai nepalieka nelaimin-

gųjų be paguodos). | 23. **utcumque... potentis.., domus.. linquis**: Fortūna palieka rūmus, kuriuose gyvena jos pirma globojami galingi žmonės. — **utcumque** = *quandocumque* „kiek kartų, kada tik". — **mutata veste** = *sordidata* „gedulo rūbuose" (kaip ir tie, kurie pateko į nelaimę). | 24. **inimica** parodo į pasikeitusį deivės nusistatymą. | 25. **retro... cedit**: ne taip, kaip ištikimi draugai, pasiryžę neapleisti nelaimėje. | 26. **periura** „neteisingai prisiekusi, priesaiką laužanti" pavadinta laisvo elgesio mergaitė, nes ir ji yra tik tol ištikima, kol jos draugas gali ją išlaikyti (yra turtingas). — **cadis... siccatis**; *cadus* — molinė staunia vynui laikyti, ąsotis. | 27. **cum faece**; *faex, cis f* padugnės, mielės, nuosėdos; versti: iki paskutinio lašo, iki dugno: *cum faece* stipriai pasakyta apie visokių įnamių, pakalikų ir veltėdžių nepasotinamą gobšybę. | 28. **ferre iugum pariter** „po vienu jungu (ἴσῳ ζυγῷ) eiti, tokį pat likimą pakelti". — **dolosi** su *infin.* = *dolose recusantes* „klastingai atsisakydami". Plg.: *die Freundschaft, die der Wein gemacht, wirkt, wie der Wein, nur eine Nacht. Dolosi,* kaip aukščiau *infidum* bei *perfida* statomi prieš sąvoką *Fides* ir nuneigia ją. | 29. **serves iturum** prašoma deivė, kaip *Fortuna redux* (σωτήριος), kuriai 19-ais metais, Augustui grįžus iš Rytų, buvo įsteigtas aukuras, bet kurios kultas yra, be abejonės, žymiai senesnis. — **iturum Caesarem... in Britannos**: Oktavianas ruošėsi žygiuoti į Britaniją 27-ais ir 26-ais metais, bet abu kartu buvo sulaikytas kitais reikalais, pirma Galijoje, paskui Ispanijoje. — **ultimos orbis**: anais laikais buvo manoma, kad britanai gyveno pačiuose pasaulio vakaruose, todėl *ultimos.* | 30. **iuvenum recens examen**: jaunoji karta lyginama su ką tik (*recens*) išsispiečiusiu iš avilio bičių spiečiu (*examen*); plg. Vergilijaus:

cum prima novi ducent examina reges
vere suo ludetque favis emissa iuventus georg. IV, 21.

| 31. **Eois**; *eous* (iš *eos* aušra) „ankstybas, rytų"; *eois partibus* poet. vietoje rytų tautų pavadinimo (žiūr. 40 eil. *Massagetas*). | 32. **Oceano... rubro** = Ἐρυθρά θάλασσα. Ἐρυθραῖος πόντος (tarp Arabijos ir Indijos) „Persų įlanka"; senobiniai vaizduodavo šitą jūrą raudoną nuo aušros šviesos; kaip aukščiau *Eois partibus* užmena karą su partais, taip čia žodžiais *Oceano rubro* užmenamas Elijaus Galo žygis prieš arabus (26 ais metais, kuriais, tur būt, ir buvo parašytas šitas eilėraštis). | 33. **cicatricum et sceleris pudet fratrum**: randai ir žaizdos, teikiančios paprastai kariams pasididžiavimą, šiuo atveju turi sužadinti gėdos jausmą, nes primena nusikalstamus darbus ir tarpusavio karus, per kuriuos žuvo nemaža piliečių-brolių. | 34. **quid... aris**: keturiais retoriškais klausimais poetas piešia papročių palaidumą ir visuotinį pagedimą, kuriuo pasižymėjo tarpusavio karai — **quid... refugimus** „nuo ko pabėgome, prieš ką sustojome, ko nedrįsome paliesti". — **dura aetas** priedėlis žodžiui *nos*; „žiauri karta". | 35. **intactum** „nesutepta": *res sacras tangere* yra *nefas*, todėl *nefasti* (*nuodėmingi*); [nors *nefastus* apie asmenis apskritai nevartojama, tačiau šioje vietoje labiau tinka *nom. plur.* (*nefasti*), nekaip *gen. sing.*, kurį tektų padaryti pareinamą nuo *quid*, o *intactum* („nepaliestą") aiškinti, kaip *tangere nefas* veiksmo išdavą]. | 36. **unde manum... continuit** „prieš ką nepasikėsino..." — **iuventus** — jaunieji kariai, kariai. | 37. **quibus... aris**: per karą šventvagiškai plėšiamos šventovės ir jų aukurai. | 38. **o utinam... ferrum**: norėdamas pasakyti „panaikink tarpusavio karo nuodėmę pergale per karą su Romos priešais", poetas vaizdžiai

sako: „ant naujo priekalo perkalk atšipusį kardą“, kad neliktų pėdsakų jo pirmykščio nuodėmingo vartojimo per tarpusavio karą. ‖ 39 **in Massagetas Arabasque** pareina nuo *diffingas* su lengvai numanomu *„et dirigas“* — ir nukreipk į... — *Massagetae* — karinga skitų tauta (žiur. 9 eil, paaišk.), kuri padėjo Romos priešui, partų karaliui Fraatui, atgauti prarastą sostą (27 m.).

Planas, I. **Įvadas**: kreipimasis į Fortūną ir jos bendra charakteristika 1—4. II. 1) Ir pavieniai asmens (*pauper colonus, nauta*), ir tautos su jų valdovais (*Dacus, Scythae, urbes, gentes, Latium, regum matres, tyranni*) — visi bijo visagalės deivės, 5—16. 2) Fortūnos sprendimai neišvengiami (*saeva Necessitas*) 17—20. 3) Fortūnos ištikimos draugės (*Spes, Fides*) 21—24. 4) Meilė ir draugų ištikimybė išbandomi nelaimėje (*volgus, meretrix, amici*) 25—28. 5) Poeto prašymas: saugok Augustą ir jo kariuomenę 27—32. III, **Pabaiga**: netolimos praeities sunkūs atsiminimai (33—38) ir poeto malda 38—40.

---

14. Nunc est bibendum (I, 37).

30-ų pr. Kr. metų rudenį Oktaviano kariuomenė paėmė Aleksandriją, Antonijus žuvo, o Egipto karalienė, gražioji Kleopatra, nusižudė. Visais šitais įvykiais pasibaigė tarpusavio karas. Šia proga Romoje buvo suruoštos šventės ir pasilinksminimai. Romos gyventojų ir savo džiaugsmą Horacijus gražiai atvaizdavo šitame eilėrašty.

I. **Nunc**; tokiu pat žodžiu ir Alkajas (žiūr. įvado psl. 23) pradeda savo giesmę tirono Mirsilo mirties proga: Νῦν χρὴ μεθύσθην ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος.

Pažymėtinas žodžio *nunc* pakartojimas aiškiai kylančiai nuotaikai vaizduoti (pirmas *nunc* lydimas dviejų žodžių, antras — keturių ir trečias — aštuonių); šitiems *nunc* priešais statomas tolimesnis *antehac* (5 eil.). — **est** *praes.* nurodo, kad tiktai dabar, būtent karui pasibaigus, laikas džiaugtis. — **pede.., pulsanda tellus:** vaizdžiai sakoma apie šokius — džiaugsmingos nuotaikos natūralų reiškimą: „žemė daužytina laisva koja" (= nesivaržant galima šokti). — **libero,** nes iki šiol buvusios aplinkybės varžė kiekvieno džiaugsmo laisvą pasireiškimą. | 2. **saliaribus dapibus** *dat. fin.*, pareinąs nuo *ornare pulvinar deorum* (= *lectos deorum sternere*): poetas turi galvoj vad. *lectisternium* — seną romėnų paprotį per iškilmingas maldas dėti dievų statulėles ant gražiai priegalviais (*pulvinaria*) papuoštų gultų ir vaišinti juos iškilmingais pietumis (*dapes*); pažyminys *saliaribus* pavartotas todėl, kad šventėjų-salijų (*Salii*) kolegijos puotos paprastai būdavo labai iškilnios ir prabangingos, taigi *si quae aliae (cenae) magnae sunt, Saliares appellantur.* Panašų pasakymą vartoja ir kiti rašytojai, pav., Ciceronas: *cum epulati essemus Saliarem in modum* ad Att. V, 9, I. — **nunc... tempus erat:** *imperf.* nurodo į tai, kad jau buvo oficijaliai paskelbta pradėti šventes, ir jos neseniai prasidėjo. | 4. **sodales** „bičiuliai, prieteliai": aukščiau paminėti *saliares dapes* sukelia salijų kolegijos vaizdą, o šventėjų kolegijos nariai dažnai vadindavosi *sodales (sodales Titii, s. Augustales);* taigi į *sodales* (vietoje *amici*) čia galima žiūrėti, kaip į asocijacijų grupės pynimosi išdavą. | 5. **antehac:** anksčiau, kol Kleopatra buvo dar gyva, apie pasilinksminimus ir puotas negalima buvo galvoti (**nefas** *scil. erat*). — **depromere** „aikštėn iškelti, išgauti, išimti". — **Caecubum** — brangiausias Kampanijos vynas (žiūr. paaišk. I, 19) būdavo

vartojamas iškilmingais atsitikimais (*repostum ad festas dapes* ep. 9, 1). | 6. **cellis avitis** *cella*-rūsys, kur buvo laikomas vynas, *avitus* — senolio, senoliškas; prasmė: iš rūsių, kur dar senoliai buvo supylę vyną (vyno s e n u m a s pažymi jo g e r u m ą). — **dum... parabat**: romėnai buvo tada tikri, kad Kleopatra rimtai galvoja apie Rom s valstybės pražudymą: istorikas Floras (II amž. po Kr.) pav., sako: *mulier Aegyptia ab ebrio imperatore* (*M. Antonio*) *pretium libidinum Romanum imperium petit*.. Be to, tada buvo manoma, kad Antonijui nugalėjus pasaulio sostinė nebebūtų Roma, o tik Aleksandrija, Kleopatros buveinė. — **Capitolio**, kaip Romos valstybės simbo is. | 7. **dementis ruinas**; verčiant, būdvardį *demens* reikia rišti su *regina*, prasme *dementi mente agitatas* (*ruinas*) „beprotės galva išsvajoti griuvėsiai". | 8. **funus et:** dėl žodžių tvarkos žiūr paaišk. 2, 9 (*piscium et*). — **imperio** *scil. populi Romani.* | 9. **contaminato... virorum** = *cum grege virorum turpi morbo contaminatorum*, nes *contaminatus* „suterštas, užkrėstas" riština su *virorum*; kadangi *morbus* reiškia ne tik kūno ligą, bet ir nenormalią sielos būseną, pamišimą, beprotybę, — tai *turpis morbus* galima suprasti, kaip „biauri sielos liga, šlykšti beprotybė". [Tačiau neatmestina ir reikšmė „kūno nesveikata": šiuo atveju *grex virorum* (vyrų gauj) užmintų Kleopatros patarėjus - pusvyrius (*semiviri*, *eunuchi*)]. | 10. **quidlibet impotens sperare** poet. vietoje *impotenti* (*scil. sui*) *animo quidlibet sperans* (plg. **10**, 17 apie *lenis recludere*). | 11. **fortunaque dulci**: iki šiol Kleopatros likimas buvo *dulcis*, nes ją globojo pirma Cezaris, paskui Antonijus; *dulcis fortuna* — „malonus likimas, laimė". | 12 **ebria** „apsvaigusi". — **sed**: staigus perėjimas prie to, ko nesitikėta. — **minuit furorem:** Kleopatros beprotišką svajonę (*furorem*) pražudyti Romą „susilp-

nino" (pavertė niekais) *vix una sospes ab ignibus navis;* pasakyta hiperboliškai, nes Kleopatra pabėgo iš jūros kovos ne su vienu, o su 60 laivų. | 13. **vix... ignibus** suglaustai pasakyta vietoje *quod vix una navis sospes ab ignibus erat.* — **ab ignibus:** dalis Antonijaus laivyno žuvo nuo g a i s r o, dalis buvo Oktaviano paimta į nelaisvę. | 14. **mentemque lymphatam:** *lymphatus* (νυμφόληπτος) kaig *larvatus, cerritus* „įniršimo apimtas, įniršęs, pasiutęs" = *furiosus:* „įniršimą" siųsdavo *Lymphae* = *Nymphae, Larvae, Cerrus.* — **Mareotico** *scil. vino; Marea* — Μάρεια λίμνη — ežeras netoli nuo Aleksandrijos; jo krantai buvo apsodinti vynuogynais. | 15. **redegit** = *convertit.* — **in veros timores** vietoje pirmykščių *spes inanes;* „į priderama baimę". | 15. **ab Italia:** iki pralaimėjimo Kleopatra svajojo pavergti Italiją. — **volantem** (*scil. reginam*) nurodo į Kleopatros bėgimo į Egiptą s k u b o t u m ą ir gerai dera tolimesniam palyginimui *accipiter* — *columbas.* | 17. **remis adurgens:** „irklais įpėdžiui sekdamas" = su laivais įpėd. sekdamas (tikrovėje Oktavianas nesekė Kleopatros, o kėlėsi į Egiptą tiktai sekančių metų vasarą, praleidęs 31-ų metų žiemą Samo saloje). — **accipiter** (vanagas) **velut** *scil. adurget.* | 18. **mollis columbas** „švelnius, bailius karvelius". — **aut leporem:** šitas antras palyginimas dar sustiprina įpėdžiui sekiojimo vaizdą, pabrėždamas veiksmo *adurget* prasmę. | 19. **nivalis Haemoniae:** kiškius medžioja žiemą, o ryškus žiemos vaizdas gaunamas iš paminėjimo sniegu apklotų Hemonijos kalnų Tesalijoje. — | 20. **daret ut catenis:** nuo ko pareina šitas sakinys? | 21. **fatale monstrum** „nelemta, pragaištinga (Romai) baidyklė, šmėkla": tiktai aklas likimas (*fatum*) galėjo sutverti tokią moteriškę, kaip Kleopatra, kuri, nesitenkindama savo lyčiai derančiu gyvenimu, leido laiką su vyrais,

gyveno jų gyvenimu, medžiojo, puotavo ir net užsimanė valdyti pasaulį. — **quae** = *regina;* verčiant, pavartoti jungtuką. — **generosius** „kilniau, padoriau", nekaip romėnų nelaisvėje, svetimam krašte (= *generosius, quam in catenis*). | 22. **perire quaerens** labai retas pasakymas, žiūr. paaišk. 1, 4. | 23. **expavit ensem**: yra žinių, kad pralaimėjusi Kleopatra mėgino durklu pasidaryti galą. | 24. **reparavit** (= *mutavit*) *scil. patria* (plg. *vina Syra reparare merce*, 11, 12). — **oras (latentis)**: užmenami, galimas daiktas, Juodosios jūros tolimi krantai, kur Kleopatra galėjo rasti prieglobstį (*latebras*). — **classe cita** *abl. instr.* | 25: **ausa et... fortis et** = *et ausa... et fortis* statoma priešais aukščiau pasakytiems *nec... nec;* versti nepriklausomu sakiniu, pridedant junginį „priešingai". — **iacentem** „susmukusį, nusiminusį, ištuštėjusį". — **visere** = *intueri.* | **voltu sereno**: apsimetusi rami ir linksma, karalienė grįžo į Aleksandriją, sugebėjo suklaidinti savo artimuosius ir niekeno netrukdoma padarė sau galą. — **fortis... tractare** (*scil. manibus*) „turėjo drąsos..."; žiūr. paaišk. 22 e. (*perire quaerens*). — **asperas** = *saevas, iratas.* | 27. **serpentes**: jau pirmuose pranešimuose apie paslaptingą Kleopatros nusižudymą buvo minimos gyvatės, ir ši versija galutinai įsigalėjo po to, kai per Augusto trijumfą karalienė buvo atvaizduota su gyvate; tačiau tikrų žinių neturime (τὸ δὲ ἀληθὲς οὐδεὶς οἶδεν, sako Plutarchas). — **corpore combiberet**: vaizdžiai sakoma apie įgėlusios gyvatės nuodus, kuriuos Kleopatra tartum „sugėrė savo kūnu". — **atrum** nuodai pavadinti todėl, kad jie yra m a r ū s, teikia mirtį (o dėl sąvokos *ater* gretinimo su sąvoka *mors* žiūr. paaišk. 10, 18). | 29. **deliberata morte** = *postquam certum moriendi consilium cepit.* — **ferocior** *scil. facta* nepeiktina prasme: „drąsesnė, narsesnė, negu pirma"; tokia pras-

me *ferox* pasitaiko ir kitur pas Horacijų (*Medea ferox invictaque* ars poet. 123). | **30. saevis Liburnis** (*dat.*) pareina nuo *invidens; Liburnae naves* — nedideli, greiti laivai, tokie, kaip buvo vartojami Ilirijos liburnų; tokių greitų laivų pagalba Oktavianas nugalėjo Antonijų ties Akcijaus kyšuliu (31 m. IX. 2), todėl *saevis* „siaučią, įsiutę, baisūs", — **scilicet** (= *scire licet* būtent, aišku") nurodo savaime atsirandantį šio įvykio paaiškinimą. — **invidens... deduci**, žiūr. paaišk. 6, 7 dėl *invida;* versti kaip *verbum finitum* su veiksniu *non humilis mulier.* | **31. privata** (statoma prieš *regina*): daugiau nebe karalienė, nuvainikuota karalienė, — **deduci** būtent iš Egipto į Italiją. — **superbo... triumpho** *dat. fin.* (prie *deducere* paprastesnis pasakymas būtų *ad triumphum*). | **32. non humilis** (*litotes:* neigiamojo priešingumo tropas; lyg neaukštą žymėdamas kiekybės laipsnį, tuo pačiu išreiškia aukščiausįjį) nurodo į Kleopatros nusistatymą. — **triumpho** giesmės pabaigoje labai tinka, nes atsako viso eilėraščio pobūdžiui.

Odė patrijotiško pobūdžio. Iš eilėraščio nematyti, kad Horacijus džiaugtųsi vien dėl narsios Kleopatros žuvimo. Nors daugely vietų jis nesigaili jai karčių žodžių (*demens, impotens, ebria, furor, mens lymphata, fatale monstrum*), bet į galą atsiliepia apie šią nelaimingą karalienę teigiamai (*generosius, nec muliebriter, ausa, fortis, ferocior, non humilis*); taigi šiuo atveju poetas yra objektyvus, o jo visiškas nutylėjimas apie Antonijų parodo jo politiškąjį taktą.

Eilėrašty skirtinos šios dalys: I. **Įvadas**: kvietimas linksmintis 1—4. II. Pavojingi Kleopatros sumanymai 5—12. III. Kova ties Akcijaus kyšuliu ir jos išdavos 12—21. IV. **Pabaiga**: Kleopatros narsybė 21—32.

---

15. Nullus argento color (II, 2).

Iš 3-os eilėraščio eilutės matyti, kad poetas kreipiasi į Salustijų Krispą (*C. Sallustius Crispus*, istoriko Salustijaus sesers anukas) Kalbamasis Salustijus jokių pareigų valstybėje nėjo, tenkindamasis *eques Romanus* titulu. Gerus santykius su juo palaikė Augustas ir Mecenatas, o pats jis pasižymėjo savo kilniu dosnumu, kurį laisvai galėjo pareikšti, paveldėjęs iš įsūnijusio jį istoriko Salustijaus didelius turtus.

1. **Nullus argento**: eilėraščio pradžia primena Plutarcho citūojamas eilutes (iš Euripido?) οὐκ ἔστ'ἐν ἄντροις λευκός, ὦ ξέν', ἄργυρος; tačiau, jei pas Plutarchą kalbama apie sidabro lydinį, apie sidabrą kaip metalą, tai čia reikia suprasti poetą norėjus pažymėti tuo žodžiu p i n i g u s, turtą, u ž k a s a m ą į žemę, kad kas jo nepavogtų. — **color** = *splendor* spindėjimas, blizgesys, teikiąs sidabrui masinančią išvaizdą. — **avaris**: epitetas *avarus* nuo sidabro savininko perkeltas ant žemės, kuri tartum yra savininko dalyvė. | 2. **lamnae** = *laminae* (syncope); *lamina* — plokštelė, skiltelė (iš medžio, kaulo, metalo); čia — dauginio žodžio prasme paniekinamai kalbant apie pinigus (*laminae auri* arba *argenti* — aukso arba sidabro „skiltelės" = monetos) = „paniekos vertas metalas". | 3. **Crispe Sallusti**: *cognomen* prieš *nomen gentile* dažnai vartojama poetų, o po Cicerono tokia žodžių tvarka pasitaiko ir prozoje; be to, čia metras neleidžia pasakyti *Sallusti Crispe*. — **nisi splendeat** (*scil. lamna*) aplinkybės sakinys, priklauso prie *inimice*: taip sakydavęs apie save pats Salustijus, todėl *coni.* — **temperato... usu**: kalbama ne apie pinigų švaistymą, bet apie n u o s a i k ų, tinkamą jų vartojimą. | 4. **splendeat** (*splendere* spindėti, bliz-

gėti, švitėti): pinigai (metaliniai) blizga nuo vartojimo. | 5. vivet extento... aevo = *in longum aevum, in omne aevum*, pažodžiui „ištisą amžių", nes *fama* amžinai palaikys jo kilnaus pasielgimo atminimą (*extentus* iš *extendere* ištiesti, pailginti). — **Proculeius**: *Proculeius* (*C. Proculeius Varro Murena*) *eques Romanus amicus Augusti... bona sua cum fratribus aequis partibus divisit, quia illi bello civili erant spoliati* (Porphyrio). | 6. **notus... animi paterni** (savybės kilmininkas): poet. pasakymas vietoje *notus animo paterno* arba *propter animum paternum*. | 7. **illum** (*scil. Proculeium*) **aget** = *extollet, evehet*. — **metuente solvi** = *indissolubili* (*metuere* atstoja neiginį, kaip, pav., *culpari metuit fides* = *inculpata* arba *metuitque tangi* = *intacta*, „nes kas *metuit*, tas *non volt tangi*") „nesuardomas". | 8. **Fama superstes** (likusi gyva): Prokulėjaus garbė liks gyva ir jam mirus. | 9. **latius regnes**: kreipdamasis šiais žodžiais ne tik į Salustijų, bet aplamai į skaitytoją, poetas mėgina vaizdžiai įrodyti tikrumą šitokios minties: tik išminčius yra tikrai turtingas. — **domando** = *si domueris*. | 10. **Libyam** žiūr paaišk 1, 10 (= *Africam:* derlingumas ir turtingumas). | 11. **Gadibus**. *Gades* (Γάδειρα, *Gadir*) Ispanijoje fenikiečių įkurtas miestas ir uostas (dabar *Cadix*) anapus tolimųjų „Heraklo stulpų" (todėl *remotis*). — **iungas** = *adiungas*, būtent savo valdžiai. — **uterque Poenus**: Afrikos ir Ispanijos pūnai. | 12. **serviat** „tarnaus, bus valdiniai". — **uni** (*scil. tibi*). | 13. **indulgens sibi**: kur pasireiškia šitas „nuolaidumas", matyti iš žodžių *nec sitim pellit*. — **dirus hydrops** „siutinga, baisi vandens liga". | 14. **pellit** reikalauja lengvai primetamo veiksnio *hydropicus* (vandens liga sergąs ligonis). | 15. **albo** „pabalęs". — **aquosus languor** „vandeningas nusilpi-

mas", vaizdžiai pasakyta apie *hydrops*. | 17. **redditum... Phrahaten**: amžinas romėnų priešas, partų karalius Fraatas, Tiridato numestas nuo sosto, vėl atgavo valdžią (skitų padedamas) 27 m. pr. Kr.. — **Cyri solio**: partų karaliai laikė save įpėdiniais Achemenidų dinastijos, iš kurios buvo kilęs Kyras. | 18. **dissidens plebi** vietoje *d. a plebis iudicio* (nesutikdamas su liaudies sprendimu); šitas *dat.* pasitaiko ir Cicerono raštuose. — — **beatorum** — *synaphia* (glaudus ritmiškas ryšys tarp gretimų strofos eilučių: *beatorum⁀exemit*). | 19. **virtus** *abstr. pro concreto*, būtent tie, kurie laiko dorovingumą (*virtus*, ἀρετή) didžiausiu gėriu, visiškai pakankamu laimei pasiekti „αὐτάρκην πρὸς εὐδαιμονίαν" (stojikų). — **eximit** „išima", nepriskaito prie... — **falsis vocibus**; *falsae voces* „netikri, klaidingai suprasti žodžiai"; apie kokius čia žodžius kalbama, matyti iš tolimesnio. | 20. **dedocet**: *dedocere* „atmokyti", atpratinti. | 21. **regnum**: vienas stojikų tvirtinimų buvo toks, kad išminčius — karalius. — **diadema** karališkos valdžios simbolis. | 22. **propriamque** = *ipsius propriam* arba *ipsi debitam*. — **laurum** kaip pergalės ženklas (čia gobšumo aistros pergalės). — **uni... quisquis** = *uni, quisquis is est, qui...*, būtent visiems, be luomų skirtumo, nors elgetoms. | 23 **oculo inretorto** turi reikšti visišką abejingumą, tačiau šis poeto pasakymas mums ne visai aiškus; galimas daiktas, kad *inretortus* = *qui retorqueri nequit* (kaip *invictus* = *qui vinci nequit*): nusižiūrėjęs į *virtus*, stojikas susilaiko, atsisako „žvalgytis" (*retorquere oculos*) į šio pasaulio turtus, nes jam tie turtai atrodo kažkuo ἀδιάφορον (neskirtina, vistiek kas); taigi *oculo inretorto* = „abejinga akimi", nesijaudindamas. — **ingentis acervos** be tikslesnio apibrėžimo, paniekinamai sakoma apie aukso ir sidabro krūvas.

Eilėraščio tema — stojikų dėsnis μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος.

T u r i n y s: gobiai užkastas į žemę sidabras neblizga; tu, Salustijau, tai žinai, ir tebrangini metalą tik tiek, kiek jis vartojamas rodo savo vertę. Kilnus Prokulėjaus pavyzdys moko mus, kad dosnumas teikiąs amžiną garbę. Kas pažaboja savo godumą, tas turi daugiau, negu karalius; priešingai, kas pasiduoda godumui, tas niekuomet neįstengia jo pasotinti, ir iš to paties godumo, kaip iš vandens ligos, nuolat išdygsta naujas maistas aistrai. Negalima vėl įsiviešpatavusio Fraato pavadinti laimingu: t i k r a s karalius ir nugalėtojas yra tik tas, kuris, suvaldęs godumo aistrą, paniekinamai žiūri į aukso ir sidabro krūvas.

P l a n a s: I. Tik protingas turto vartojimas teikia jam vertę 1—4. II. Prokulėjaus sektinas pavyzdys 5—8. III. Godumo numalšinimas 9—11. IV. Godumo palyginimas su vandens liga 13—16. V. Išminčius — tikras karalius 17—24.

---

16. Aequam memento (II, 3).

Ir laimėje ir nelaimėje reikia palaikyti sielos ir proto pusiausvyrą. Ar visą amžių sielvartausi, ar nepažabotai džiūgausi, ar būsi turtuolis ar varguolis, — vis viena: teks tau netrukus skirtis su šiuo pasauliu. Todėl, kol esi jaunas ir aplinkybės leidžia, ramia širdžia naudokis tau leistomis gyvenimo gėrybėmis, mylėk gamtą ir nesistenk krauti turtų, kuriais neverta rūpintis, nes juos reikės palikti įpėdiniui.

1. **Aequam ... mentem** = *aequum animum*, apie kurį Plautas taip sako: *animus aequus est aerumnae condimentum* (nelaimės sušvelninimas) Rud.

402. — **arduis** labiau tinka statyti prieš *aequam*, negu *malis*, nors *malis* (*scil. rebus*) atlieptų tolimesniam *bonis* (*rebus*), bet sąvokai *malis* trūksta „apgalėjimo, įveikimo" vaizdo, kuris lengvai atgaminamas iš sąvokos *arduis*. | 2. **non secus... temperatam** = taip pat suvaldytą (sulaikytą). | 3. **ab insolenti... laetitia** = *eb effusa laetitia* (nuo perdidelio džiaugsmo). | 4. **moriture**; šis niaurų vaizdą keliąs žodis gretinamas su *laetitia*: šitaip ryškiau pasakoma, kodėl reikia tramdyti džiaugsmo *insolentiam*; *moriture* = *cum* (*caus.*) *moriturus sis*. — **Delli**; *Q. Dellius*, šio eilėraščio adresatas, pasižymėjo nepastovumu: 43-ais metais iš Dolabelos kariuomenės perėjo pas Kasijų, 42 m. (po pralaimėjimo ties Filipais) susidėjo su Antonijum, o 31 m. pasidarė Oktaviano šalininku; taigi ne be pagringo buvo pavadintas *desultor bellorum civilium*. | 5. **seu maestus... vixeris seu... bearis**: du kraštutinumai, kuriuos gyvenant — lygiai reikia palaikyti *aequam mentem*; *maestus* — nusiminęs, susikrimtęs. | 6. **te** priklauso prie *reclinatum*. — **in remoto gramine** = „tolimoj pievelėj": *remotus* užmena vietą toli nuo miesto triukšmo ir žmonių, o *gramen* — žaliuojantį gamtos kampelį. — **per dies festos** — šventadieniais. | 7. **(te) reclinatum bearis** = „išsitiesęs džiaugsiesi", čia = gulėdamas ragausi. | 8. **interiore nota**: *in apothecis* (rūsiuose) *cadi vini recentis ponebantur ante prius conditos; inde fiebat, ut quo vetustiora essent vina, eo longius ab ostio essent remota ac depromenda ex i n t e r i o r e cella*, sako komentatorius; bet taip pat galimas daiktas, kad geresnės rūšies vynas buvo laikomas a t s k i r o j e rūsio vietoje, toliau nuo durų. — **nota** — amforos etiketas, su pažymėjimu vyno rūšies ir vardų konsulų, kurių valdymo metais vynas buvo supiltas; versti: brangų Falerno vyną (ragausi). | 9. **quo**

— kam, kuriam tikslui [turima galvoj: *si ea (umbra) non utimur*]; šito *quo* prasmė toliau atgaminama įvardžiu *quid* = *adv*. (11 eil.), plg. Ovidijaus: *quo ferrea resto? quidve moror?* met. XII, 516. — **pinus... populus** chijastiška žodžių tvarka; pinijos ir peplės puošė vilų parkus. | **10. hospitalem** „svetingą, vaišingą". — **consociare** — sujungti. — **amant** versti prieveiksmiu *libenter* prie *praebent*, o visą pasakymą: *consociatis inter se ramis umbram hospitalem libenter praebent* (gretimų medžių susipynusios šakos, sudarydamos „svetingą pavėsį", teikia, be to, draugiškų ryšių — taikingo sugyvenimo reikšlą). | **11. quid** — kodėl (kam). — **obliquo... rivo**: „sraunus (*fugax*) upokšnio vanduo (*lympha*), neramiai skubėdamas (*trĕpidare*), vingiais (*obliquo*) teka nelygia (*laborat*) vaga". | **13. huc vina** etc. atsako į 9—12 eil. klausimus. — **unguenta**, kaip būtinas puotos atributas (žiūr. paaišk. 20, 44). — **nimium brevis flores... rosae** (= greitai vystančios rožės) — gyvenimo grožio nepastovumo simbolis; čia kalbama ne apie rožių žiedus, tik apie padarytus iš jų vainikus, kuriais pasipuošdavo puotaujantieji, todėl verstina: „gražių rožių veikiai vystančius vainikus". | **14. amoenae** (*amoenus* — žavingas, vilingas, gražus) dažnai vartojamas rožių epitetas, plg. Apulėjaus *rosas teneras et amoenas* met. 4, 2 arba Ovidijaus *amoena rosaria* tristia 5, 2, 23. | **15. res** ne prasme *patrimonium*, nes šiuo atveju apie „neturtą" negali būti kalbos; versti „aplinkybės". — **aetas** = metai (prasme „jaunystė"). — **sororum fila trium... atra**; kalbama apie trijų Parkų arba Moirų juodus siūlus: graikiškas žodis μοῖρα, be pagrindinės reikšmės „dalis", dar reiškė skirtą žmogui l a i k ą g y v e n t i ir, be to, žmogaus l i k i m ą (plg. mūsų „dalia") ir m i r t į; graikų poetai ėmė vaizduotis „moirą" kaip kokią būtybę, kaip įasmenintą liki-

mą. Moiros santykis su dievais ne visai aiškus; jis buvo vaizduojamas trejopai: Moira arba priklauso nuo Dijo, arba yra lygi jam, arba yra aukštesnė už jį. Hesiodas priskaito jau tris Moiras, kurias pagimdžiusi Naktis:

καὶ Μοίρας καὶ Κῆρας ἐγείνατο νηλεοποίνους,
Κλωθώ τε Λαχεσίν τε καὶ Ἄτροπον, αἵ τε βροτοῖσι
γεινομένοισι διδοῦσιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε theog. 217. Pagal Hesiodą, *Clotho* — verpiančioji (žmogaus gyvenimo siūlą), *Lachesis* — likimą skiriančioji, *Atropos* — neišvengiamoji; dailininkai vaizduodavo jas taip: Kloto — su verpstu ir ištemptu siūlu, Lachesis — su kamuoliu, ant kurio ji pažymėdavusi žmonių likimą, ir Atropos — su žirklėmis, kuriomis nukirpdavusi žmogaus gyvenimo siūlą. Horacijus, kaip matome, neskiria Moirų ir kalba apie visų trijų seserų *atra fila*; taip pat ir Ovidijus (plg. *scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae stamina*..., tristia 5, 3, 25). | 16. **atra**, nes siūlą nukirpus, žmogus turi mirti („juodas" — gedulo spalva, plg. paaišk. **10**, 18). | 17. **saltibus... domo.., villaque** plg. paaišk. **19**, 21; *saltibus* prasme „kalnų ganyklos": turtuoliai supirkinėdavo didžiulius nedirbamos žemės plotus pietų Italijoje, plg. Horacijaus pasakymą laiškuose:

quid vici prosunt aut horrea quidve Calabris
saltibus adiecti Lucani, si metit Orcus
grandia cum parvis, non exorabilis auro? epist. II, 2, 178. — **domo** — ištaigingi rūmai sostinėje. | 18. **villaque** — vasarnamis prie Tiberio upės. — **flavus**, žiūr. paaišk. **2**, 13. — **lavit**; *lavare* (plauti) esam. laiko formas (senoviškas) Hor. padaro ir pagal 3-ją asmenuotę: *lavis*, *lavit*, *lavimus*, *lavitur*, *lavere*. | 19. **cedes** akcentuotas pakartojimas (*epanalepsis*) 17-os eil. pradžios *cedes*. — **exstructis in altum divitiis** hiperboliškai sakoma apie „milžiniškas turtų krūvas" (= *acervi auri argen*-

tique, vasorum, vestis stragulae cet.), plg. 15, 24. | **20. heres** — dažnokai Horacijaus minimas „baisūnas"; (plg. *heres dignior* 19, 25; *manus avidas heredis* 26, 19; *vivacior heres* sat. II, 2, 132; *heres laetus* sat. II, 3, 145; *heres avidus* sat. II, 3, 151 *etc.*). | **21. prisco natus ab Inacho** eina priedėliu žodžiui *dives*; *prisco... ab Inacho;* Inachas— mitinis (todėl *priscus*) Argo karalius, Okeano ir Tetijos sūnus; po visuotinio tvano nusileidęs su palydovais iš kalnų į lygumą kurios vandenis suvedęs į upę, gavusią jo vardą. — **natus ab** prasme „kilęs nuo" (plg. *ab his maioribus orti* sat. I, 5, 55). | **22. pauper... gente**; *dives* — *natus ab Inacho* gretinama su *pauper* — *infima de gente;* šitais dviem kraštutinumais poetas nori pažymėti v i s u s žmones (plg. *parvus et magnus ibi aequales sunt, et servus liber a domino suo* Iob 3, 19), o įterptas *nil interest* dar labiau pabrėžia tų kraštutinumų priešingumą. | 23. **sub divo** statoma priešais tolim. *Orci.* — **moreris**; *morari* (sugaišti, būti) prasme „gyventi" (plg. Ovidijaus:

paulumque morati
serius aut citius sedem properamus ad unam

met. X, 32). *sub divo moreris* (= *hac luce fruaris*) iškilmingai ir vaizdžiai vietoje *vivas*, tarytum žmonėms mirties yra leista „kiek sugaišti" *sub divo* (po atviru dangum); *moreris* eina tariniu ir veiksniui *dives*. | **24. victima... Orci** priedėlis veiksniui *tu*, gaunamam iš *moreris*. — **nil miserantis** = „negailestingo". — **Orci**; *Orcus* — 1) pragaras, 2) pragaro viešpats, Orkas. | **25. cogimur** = *gregis instar compellimur* (plg. *compulerit Mercurius* **10,** 18). — **omnium versatur urna... sors**: vaizdas primena viešojo Romos gyvenimo paprotį burtų keliu spręsti rinkimo ir kt. klausimus. | **26. versatur** „yra kratomas", plg. *omne capax movet urna nomen* **20,** 16. — **urna** *abl. instr*; kal-

bama apie „žmonių likimų urną“ — **serius ocius** (priklauso prie *exitura*) „vėliau ar anksčiau“. | 27. **exitura**; kalbant apie buriamojo ženklo iš urnos išėmimą (jo „pasirodymą“), greta *excidere* buvo vartojamas veiksmaž. *exire*; Romoje (bent seniausiais laikais) vardai iš urnos nebuvo išimami, tik „iškratomi“, taigi patys iškrisdavo, „išeidavo“. — **aeternum** *vers. hypermeter* (padaryti elisiją prieš sek. eilutės *exilium*). | 28. **exilium**; mirtis yra „amžinas ištrėmimas“ iš šio pasaulio, todėl *aeternum*. — **impositura**; *exitura et nos*,.. *impositura;* pirmas veiksmažodis turi pasyvumo atspalvį (burtas pats bus „iškratytas“); o antras— aktyvumo (burtas „įsodins“ = skirs sėsti į...). — **cumbae,** plg. Propercijaus *scandenda est torvi publica cymba senis* III, 18, 24; *cumba* — valtis, kuria senis *Charon* perveždavo mirusiųjų vėles per Acheronto upę į pragarą (žiūr. Verg. Aen. VI, 295—316).

Kaip jau minėta (žiūr. 4 eil. paaišk.), Delijus, *desultor bellorum civilium*, buvo nepastovaus būdo. Kas jį vertė tiek dažnai keisti savo nusistatymą, būti iš eilės Dolabelos, Kasijaus, Antonijaus, Oktaviano šalininku, — sunku pasakyti. Bet galima spėti, kad jis vadovavosi grynai asmeniškais apskaičiavimais, būtent — dėsniu „kur geriau?“. Jo neapsivilta: per tarpusavio karus jis, kiek žinoma, nenukentėjo, gyveno ištaigingai, susikrovė turtą. Šitam eilėrašty Horacijaus iškelti patarimai kaip tik atsako tokių pažiūrų žmogui, kokių buvo Delijus.

Planas: I. Patarimas Delijui (*aequam memento servare mentem*) 1—8. II. Gražių gamtos kampelių paskirtis 9—16. III. Žmonių liūdnas likimas (*omnes eodem cogimur*) 17—28.

---

17. O saepe mecum (II, 7).

Po pralaimėjimo ties Filipais Horacijus daugiau nedalyvavo tarpusavio kare, tuo tarpu kai jo draugas Pompėjus Varas (kas jis buvo, tikslesnių žinių neturime) ilgai dar tebekovojo, pirma — Seksto Pompėjaus kariuomenėje, o paskui — M. Antonijaus. Po kovos ties Akcijaus kyšuliu (29 m.) Oktavianas paskelbė amnestiją, ir tada Varas grįžo į Romą. Jam sutikti Horacijus parašė šitą eilėraštį.

1. **saepe** pakartotas ir 6-je eil.: d a ž n a i patirti pavojai (1 eil.) ir d a ž n o s bendros puotos sustiprina bičiulystę. — **tempus** kartais vartojamas prasme „reikšminga valanda, pavojingas laikas, pavojus", o *tempus ultimum* primena mums pasakymus: *summum* arba *extremum periculum*, *ultimum discrimen*, *tempus extremum* (*supremum*, *summum*); taigi *tempus ultimum* „pavojingiausia gyvenimo valanda". | 2. **deducte**., **duce**: šiame nepripuolamam sugretinime (kam *duc-duc*), primenančiam žodžių žaismą (*Wortspiel*), nesunku pastebėti poeto draugišką ir švelnią pašaipą liūdnai pasibaigusios žygiuotės; *voc. deducte* derinti su 5 eil *voc. Pompei*.., *prime* — **Bruto**: *M. Iunius Brutus*; jo kariuomenėje Horacijus kurį laiką buvo *tribunus militum*. — **militiae**: *militia* — karo tarnyba, karas, karo žygis, k a r i u o m e n ė. | 3. **quis... redonavit**; mintis *ergo rei donatus es* reiškiama klausiamuoju sakiniu: tuo būdu gyvai pasakomas malonus poeto nustebimas ir susijaudinimas, pamačius sveiką grįžusį į tėvynę draugą (apskritai, šitokie retoriški klausimai arba šaukiamieji sakiniai tinka afektui vaizduoti: tokiais sakiniais dažnai kalba susijaudinęs žmogus). — **redonavit**: *redonare* — vėl dovanoti, pasigailėti, g r ą ž i n t i;

šitas veiksmažodis čia geriau tinka, negu įprastas *reddere*, nes kamienas *don-* užmena „dovaną" (amnestiją), suteiktą Augusto savo buv. priešams. — **Quiritem** „pilietį"; *Quiritem* statoma priešais *miles*, kuriuo iki šiol buvo Varas. | 4. **dis patriis** poet. vietoje *penatibus imperii Romani*, o *Italoque caelo* vietoje *terrae Italo sole calenti* (žėrinčiai, įkaitusiai). | 5. **Pompei** dviskiemenis žodis (*synizesis*). — **prime sodalium**: šiais žodžiais, galimas daiktas, užmenami Atėnų *sodales*-studentai, kai tenai mokėsi Horacijus; o *prime* reikėtų suprasti kaip mūsų „senas, geriausias (drauge)" (laiko atžvilgiu „pirmas" draugas dažnai esti ir geriausias). | 6. **cum quo** vietoje *quocum*: Hor., kaip ir kiti poetai (Lukrecijus, Katulas) vengė anastrofos *cum* prie santykinių įvardžių. — **morantem... diem** „delsiančią dieną": taip poetas sako apie neįdomias, margas dieneles, kurioms trumpinti reikią sugalvoti pramogų. — **mero**; *merum* — vandeniu neatmieštas vynas, vartotas iškilmingais atsitikimais; šiaip romėnai gerdavo vandeniu atmieštą vyną. | 7. **fregi** „trumpinau", atimdamas iš jos (dienos) dalį puotai. — **coronatus**: puotaudami romėnai turėjo ant galvos vainikus, o plaukus ištepdavo kvepalais. | 8. **malobathro** priklauso prie *nitentes; malobathrum* (μαλόβαθρον) — skolinys iš indų *tamalapattra* (tamalos lapas) ir reiškia kvepiančius tepalus, gaunamus iš tamalos augalo sakų — **Syrio**: kvepalai patekdavo į Romą iš Sirijos uostų (žiūr. paaišk. 11, 12). — **capillos** (*nitentes*) *acc. graecus* pareina nuo *coronatus*. | 9. **Philippos et... fugam** — *cladem et fugam Philippensem*. — **celerem**: kodėl būtent *fuga* pavadinta *celeris*, matyti iš tolimesnio *abl. abs.* — *relicta parmula*. | 10. **sensi**: *sentire* dažnai reiškia „nemalonumą patirti, skaudžiai atjausti". — **relicta... parmula**: šitas pasakymas primena Archilocho ἀσπίδα κάλλιπον

(6 fragm.) ir čia ano poeto įtaka Horacijui aiški: tikrovėje Horacijui tatai atsitikti negalėjo, nes jis, kaip karininkas, skydo neturėjo. — **non bene** — „negražiai" (ne taip, kaip dera kariui). | 11. **fracta** (*scil. est*) **virtus**: šitie žodžiai taikomi, galimas daiktas, Brutui, kuriam žuvus, jo vyriškumas ir drąsa buvo tinkamai pagerbti net jo priešų. — **minaces... mento**: užmenamas negarbingas Bruto legionų pasidavimas, o *minaces* (*minax* — grąsinąs, grūmojąs, baisus) nurodo į tai, kokie tie legionai buvo išdidūs prieš pralaimėjimą. | 12. **turpe solum** (*turpe* — beveik proleptiškai): *solum* (kietžemis, žemė) pasidarė *turpe*, nes nugalėti kareiviai *turpiter prostrati humum osculabantur*; verčiant *turpe* paversti prieveiksmiu *turpiter*: (šlykščiai, biauriai) ir rišti su tariniu *tetigere*. — **mento**; *mentum* — smakras, pagurklė. | 13. **sed**: skirtingas abiejų draugų tolimesnis likimas statomas prieš iki šiol buvusį jų bendrą likimą. — **me** pareina nuo *sustulit* ir santykiuoja su 15 os eil. **te**, pareinančiu nuo *tulit*. — **Mercurius**, kaip lyros išradėjas, buvo laikomas poetų globėju. | **celer** (ὠκύπους) — vienas iš Merkurijaus epitetų, vaizduojančių šito dievo savybę. | 14. **denso... sustulit aere** (*scil. saeptum* — apsiaustą, apgaubtą); savo išsigelbėjimą iš kovos lauko Hor. yra linkęs laikyti stebuklingu, o dievo pagalbą vaizduoja sekdamas Homeru: τὸν δ' ἐξήρπαξεν 'Απόλλων... ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ Il. XX. 443. — **paventem** „iš baimės drebantį". — 15. **te rursus... aestuosis**: vaizdas *resorbens unda* („atgal į save įtraukianti vilnis") ir tikrovė *te rursus in bellum tulit* sutampa į viena: įvykių vilnis pagriebė Pompėjų ir vėl nunešė į karo sūkurį. | 16. **fretis** *abl. instr.* — *per freta:* po kovos ties *Philippi* karas vyko daugiausia jūroje: — **aestuosis** prasme „audringas". | 17. **ergo** — taigi (= kadangi laimingai grįžai):

nespėliodamas ir nekalbėdamas apie tai, kas Varui galėjo atsitikti po draugų persiskyrimo, Hor. sustoja tik ties tuo, kas dabar, draugui laimingai grįžus, turi būti daroma. — **obligatam dapem**; *obligatus* (surištas, įpareigotas) yra, tiesą sakant, Varas; bet kadangi čia pat nurodoma ir pareigos rūšis (*daps*), tai *obligatus* gramatiškai derinamas su *daps* (atnašaujamas valgis, iškilmingi pietūs, puota, auka); taigi *obligata daps* — privaloma auka. — **Iovi**: nors Jupiteris, kaip *Conservator* ir *Redux*, buvo iškilmingai garbinamas aukomis valdžios atstovus liečiančiais atsitikimais, bet į jį kreipdavosi ir privatūs asmens, dėkodami už laimingą grįžimą į tėvynę. | 18. **longa... militia**: žygiuotė truko nuo 44 iki 31 metų. — **latus** poet. vietoje *corpus; fessum latus* — nuvargęs kūnas. | 19. **depone**; panašiai sako ir kiti poetai, pav, Lukrecijus: *fessae pecudes... laeta corpora deponunt* I, 258; *depone f. latus* = ištiesk nuvargusį kūną. — **sub laura mea** Horacijaus namų sodne, vad. *viridarium* arba *hortus*. | 20. **cadis**; *nec parce cadis tibi destinatis* = nesigailėdamas gerk tau skirtą (išgerti) vyną. | 21. **oblivioso**: *obliviosus* — rūpesčių užmiršimą suteikiąs. — **Massico** žiūr. paaišk. 1, 19. | 22. **ciboria**; *ciborium* (κιβώριον) didelė taurė; taurės pavadintos *levia* (λεῖα) — dailios, gražios. — **exple** pripildyk sklidiną, iki kraštų. — **funde... unguenta** *scil. in capillos* (žiūr. 7 eil. paaišk.); *exple* — *funde* asyndeton ir chijasmas vaizduoja skubotumą, kuris pažymimas ir tolimesniu *deproperare* (24 eil.) — **capacibus**; *capax* taupus, didelis. | 23. **conchis**; *concha* kiaukutas, straigė (straigės buvo pritaikintos kvepalams laikyti). — **quis** *scil. puer* (tarnas): klausimas vietoje įsakymo. — **udo... apio**: *udum apium* drėgna, žalia bitunė. | 24. **deproperare** = *propere contexere* (greitai supinti). | 25. **quis...**

apio ... curatve myrto = *quis apio curat curatve myrto* = *quis apio myrtove curat*: poetai dažnai jungia enklitiškas dalelytes *ne*, *que*, *ve* ne su antruoju jų jungiamų arba jų skiriamų narių, o su svarbiausiuoju; toks jungimas yra lygus svarbiausiojo nario pakartojimui. — **quem** *scil. nostrum*. — **Venus** = *iactus Venereus*: taip vadinosi vykęs metimas lošiant kauliukais, kada visi keturių kauliukų (*tali*) šonai rodė įvairius taškų skaičius; kalbėdamas apie tokį laimingą metimą Marcialas sako: *cum steterit nullus vultu tibi talus eodem*. — **arbitrum bibendi** = *magistrum* (*regem*) *convivii*; taip kalbama apie puotos tvarkytoją, vad. graikiškai συμποσίαρχος. | 26. **dicet** = *designabit*; puotos tvarkymas paprastai atitekdavo tam, kam atsitikdavo *iactus Venereus* (žiūr. 25 eil. paaišk.). — **non sanius bacchabor** = *insanire iuvat* (plg. *carm*. III, 19, 18). | 27. **bacchabor**; *bacchari* — vyno ir linksmybės dievo Bakcho šventę švęsti, palaidai šėlti, dūkti. — **Edonis**: *Edoni* — tauta Trakijoje, kur ypač buvo paplitęs Bakcho kultas ir besaikis vyno vartojimas. | 28. **dulce** — *gratum*: Hor. labai dažnai vartoja šitą būdvardį. — **furere** (dūkti), kaip *insanire*, apie nežabotą linksmybės pasireiškimą. — **amico** labai tinka kūrinio pabaigoje: šiuo paskutiniuoju eilėraščio žodžiu poetas tartum vainikuoja visą kūrinį, parašytą grįžusiam draugui pagerbti.

Kūrinio tema nėra originali: tokia pat tema buvo parašęs eiles ir Alkajas iš karo grįžusiam broliui pagerbti (ἦλθεν ἐκ περάτων γᾶς, fr. 50). Eilėraščio dalys:

I. Grįžusio draugo sveikinimas (užmenamos ir sunkios drauge praleistos valandos — *ultimum tempus*, ir linksmos dienos — *saepe diem fregi coronatus*...) 1—8.

II. Draugų likimas po pralaimėjimo ties Filipais (Hor. netrukus grįžo į tėvynę, o Varą ilgai dar *resorbens unda* nešiojo *fretis aestuosis*) 9—16.
III. Laimingą po daugelio metų pasimatymą tenka atšvęsti (Varas kviečiamas į poeto namus, kur jam suruošta puota, charakterizuojama žodžiais *cadi*, *levia ciboria*, *Massicum*, *unguenta*, *coronae*, *apium*, *myrtus*, *arbiter bibendi*, *bacchari*, *furere*) 17—28.

---

18. Rectius vives Licini (II, 10).

Žmonės visuomet buvo ir yra linkę ieškoti saugaus gyvenimo kelio. Kaip saugiau gyventi? Kaip išvengti nelaimių? Kaip apsisaugoti nuo gyvenimo smūgių? Štai klausimai, kurie visuomet rūpi žmonėms. Šitame eilėrašty Horacijus duoda savo atsakymą.

1. **Rectius vives**; *recte vivere* čia greičiau prasme „laimingai gyventi" (εὐδαιμονεῖν), negu „dorai, padoriai gyventi". — **Licini**; kas buvo tas Licinijus, tikrų žinių nėra; manoma, kad tai buvęs *L. Licinius Murena*, brolis kilnaus Prokulėjaus (žiūr. paaišk. 15, 5) ir Mecenato svainis, pasmerktas mirti 22 m. pr. Kr. už dalyvavimą sąmoksle prieš Augustą.—**altum urguere** (*urguere*) — spausti, stumti, slėgti, ramybės neduoti, kankinti) stipriau negu paprastas *altum tenere*: „atkakliai irtis į plačiąją jūrą". | 2. **urguendo** (santykiuoja su tolimesniu *premendo*) = *si urseris*; lietuviškai reikia versti pusdalyviu arba šal. sąlygos sakiniu. | 3. **cautus** prasme „atsargus, apdairus", versti prieveiksmiu.—**horrescis**; *horrescere* — pradėti šiauštis, čia: iš baimės drebėti. — **premendo** = *si presseris*; *premere litus* — kranto laikytis. | 4. **iniquum**;

iniquus „nelygus, status" dėl uolų, seklumos ir povandeninių akmenų; plaukiojimas ties tokiais krantais yra pavojingas ypač audros metu; versti „pavojingas". | 5. **auream** pažymi *mediocritatem* (vidutiniškumas, vidurinis kelias), kaip aukščiausios vertės savybę; *mediocritas* čia teigiama prasme, plg. Aristotelio μεσότης, kuriai vieta skiriama tarp ὑπερβολή (*nimium*) ir ἔλλειψις (*parum*). | 6. **diligit** pirmykščia prasme: „pasirenka"; — **tutus** yra išdavas, einąs iš *diligere mediocritatem*, kaip *tutus* sudaro priešybę vaizdui *dum... horrescis*, taip lygiai tolimesnis *sobrius* (blaivus, protingas) statomas prieš vaizdą *altum urguendo;* atkreipti dėmesį į chijastišką žodžių tvarką: *tutus caret... caret sobrius;* versti tuodu būdv. prieveiksmiais. — **caret** „neturi, yra laisvas nuo ko, vengia, atsisako". — **obsoleti**; *obsoletus* — sudėvėtas, pasenęs, sutrūnijęs. | 7. **sordibus**; *sordes* — purvas, nešvarumas, šlykštumas; *sordes obsoleti tecti* — sutrūnijusios pastogės (bakūžės) nešvarumas. — **invidenda... aula**; *invidendus* (pavydėtinas) ne iš esmės, bet tik minios akimis žiūrint; čia prasme *invidiam movens* (pavydą sužadinąs). | 8. **aula** prasme „rūmai, palocius". | 9. **ingens pinus**; ir dabar Italijoje pasitaiko matyti vynuogynuose ir soduose skyrium augančias milžiniškas pušis (pinijas), kurių išsikėtojusios viršūnės yra vėjo judinamos dažniau ir smarkiau, nekaip neaukštai augančių medžių. | 10. **graviore casu**: aukštų medžių ir bokštų griuvimas yra *gravior* (smarkesnis). | 11. **feriunt**; *ferire*—kirsti, smogti, trenkti. — **summos... montis**: greta su *ingens pinus* ir *celsae turres* pasakymą *summi montes* reikia suprasti „aukščiausi kalnai" (o ne kalnų viršūnės"). | 12. **fulgura** (žaibai) prasme *fulmina* (perkūnai). | 13. **infestis... secundis** *abl.* iš *nom. infesta* — — *secunda* (T. Liv. XXII, 25, 2; Tac. ann. II, 14);

infesta stipriau negu *adversa* (plg. *res secundae, r. adversae*). | 14. **alteram,** būtent: *secundis* — *adversam, infestis* — *amicam.* — **bene praeparatum** *sapientia, bene constitutum a natura* (Cic.). | 15. **pectus** = *animus.* — **informis;** *informis* — neturįs reikiamos išvaizdos, biaurus (plg. graik. ἄμορφος); *hiemes* pavadintos *informes*, nes žiemą gamta nustoja savo ryškių ir gražių formų: viskas vienoda ir neįdomu; atvirkščiai, pavasaris pasižymi gamtos formų įvairumu ir turtingumu (plg. Verg. heksametrus apie pavasarį: *et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos; nunc frondent silvae, nunc formosissimus annus*). — **reducit** pažymi kasmet grįžtančius gamtos reiškinius. | 17. **submovet;** *submovere* — atstumti, atitolinti, pašalinti. — **male** *scil. est.* — **olim** — ateity. — **sic,** būtent *male.* | 18. **quondam** „savo laiku"; kad toks laikas ateis, tikrai galima tikėtis, tačiau sunku pasakyti kada, todėl *quondam.* — **cithara... musam:** paliesdamas lyros stygas, Apolonas verčia suvirpėti nutilusią muzą. — **tacentem:** muza tyli, kai įrūstintas Apolonas įtempia lanką ir mėto savo marias strėles. | 19. **neque semper** = *non enim semper* — juk ne visuomet. | 21. **rebus angustis** = *r. dubiis* — sunkiose aplinkybėse. — **animosus atque fortis:** sąvokai *animosus* priešinga yra *timidus*, o *fortis* statoma prieš *ignavus* (suglebęs, silpnas), iš čia eina tikslus žodžių *animosus* bei *fortis* vertimas. | 22. **idem** = tu taip pat. | 23. **contrahes** (*sapienter*) = *sapienter facies si contrahes.* — **vento nimium secundo** (*abl. instr.*) — perdaug palankiu vėju (= palankiu, bet perstipriu). | 24. **turgida;** *turgidus* — pritvinęs, sutinęs, išpūstas.

Eilėraščio tema — praktiškam gyvenimui pritaikintas patarimas *ne quid nimis* (μηδὲν ἄγαν).

18.

Krinta į akį pirmos eilėraščio strofos minčių santykiavimas su paskutiniosios strofos mintimis: *animosus atque fortis* turi būti žmogus, kai patenka į gyvenimo audras (*procellae*), o *sapienter contrahere vela* jam tenka kaskart, kai jį ima pagunda *urguere altum*. Be to, šiose strofose poetas t i e s i a i kreipiasi į Licinijų.

2 ir 4 strofos kalba bendrai apie žmogų, kuris, pasirinkęs *auream mediocritamen*, bus *tutus* ir *sobrius*, o jo *bene praeparatum pectus* teiks jam dvasios pusiausvyrą.

3 ir 5 strofose randame du pavyzdžiu: 1) *ingens pinus, celsae turres, summi montes*, 2) *Iuppiter* ir *Apollo*. Įsidėmėtinas šitų pavyzdžių turinio ir formos griežtas santykiavimas: pirmam pavyzdy iškeliama v i e n a mintis ir kiekvienas to pavyzdžio narys yra lydimas v i e n o veiksmažodžio: *agitatur, decidunt, feriunt*; antram pavyzdy iškeliamos dvi mintys, ir to pavyzdžio veiksniai yra lydimi dviejų tarinių: *Iuppiter reducit—submovet, Apollo suscitat — tendit.*

Plg. J. Vosyliaus vertimą „Aukso vidurys“:

Daug, Licinijau, tu laimingiau galėsi gyventi,
jei audros metu nesileisi į gilumą jūros,
jei perdaug arti niekados nepriplauksi vylingų
jūros pakrančių

Kas pamėgęs yra auksinio vidurio kelią,
tas gyventi jau neis į nešvarią purviną lūšną,
tas taip pat negyvens namuose, kurių turtingumo
jam pavydėtų.

Vėjai aukštas pušis visuomet greičiau daug nulaužia,
daug greičiau ir smarkiau aukštesnieji bokštai
[pargriūva,

audrai kilus, dažnai į aukštąsias kalno viršūnes trenkia perkūnas.

Jei žmogus taip kaip reik pasiruošęs gyveniman [žengti,
tai sunkioj valandoj visada tikėsis jis laimės,
o geroj — blogumų. To paties Jupiterio duotos geros ir blogos

žiemos. Jeigu dabar tu kenti, laikai pasikeis dar:
ne visuomet strėles Apollonas svaido iš lanko, —
kartais numeta jas ir pažadina skambesiu citros miegančią muzą.

Jei prispaustų vargai, energingai drąsiai laikykis;
bet taip pat nepamiršk, kad kai kyla didelis vėjas,
nors krypties ir geros, tai per daug išsisklaidžiusią [burę
reikia suglausti.

---

19. Eheu fugaces (II, 14).

„Niekas negali sulaikyti greitai bėgančių metų, niekas negali išgelbėti tavęs nuo senatvės ir neišvengiamos mirties. Liūdnas galas laukia visų. Nei pamaldumas, nei turtai negali pakeisti likimo. Atėjus mirties valandai, teks palikti visa, kas tau miela malonu. Laimingas paveldėtojas naudos tavo sukrautus turtus, kurių tu pats gailėjaisi leisti, tikėdamasis dar ilgai gyventi".

1. **Eheu**: šitas niaurus jaustukas, padėtas pačioje pradžioje, teikia visam eilėraščiui liūdesio atspalvį, o tikrinio vardo melancholiškas pakartojimas (ἀναδίπλωσις) tartum sužadina mumyse užuojautos jausmą tam Postumui (tikr. vardo *anadiplosis* lot.

kalboje labai retai vartojamas: pas Horacijų, pav., jis pasitaiko tik vieną kartą šioje vietoje; taip pat vieną kartą randame jį pas Vergilijų: *ah Corydon Corydon* — buc. 2, 69; tuo tarpu mūsų laikais tikrinio vardo kartojimas, ypač poezijoje, nėra retas dalykas. Surasti pavyzdžių mūsų literatūroje?). — **fugaces**; *fugax* — linkęs bėgti, greitai bėgąs, greitai praeinąs (suf. *-ax* paprastai reiškia neigiam. palinkimą: *edax, loquax, minax*); čia *f.* versti prieveiksmiu prie *labuntur*. — **Postume**; kas jis buvo, žinių nėra; galimas daiktas, kad čia tiesiog poeto sugalvotas vardas pažymėti tipui žmonių, kurie visą savo amžių renka turtus, nemokėdami jais išmintingai naudotis. | 2. **labuntur**: kadangi veiksmažodžio *labor* pirmykštė reikšmė „slysti, grimsti, slinkti", tai čia juo vaizduojamas „neregimas, žmogaus nepastebimas" metų slinkimas: greitai ir nejučiomis eina metai (plg. Ovidijaus: *tempora labuntur tacitisque senescimus annis*). — **pietas**; kame pasireiškia kalbamas pamaldumas, matyti iš 5—7 eil. — **moram**; *mora* atidėjimas. atodėtis; *afferre moram* — atidėti, sulaikyti. | 3. **rugis... senectae... morti**; reikšminga gradacija: *rugae* (raukšlės) — pirmieji senatvės požymiai, *senecta* — paskutinis gyvenimo etapas, *mors* — gyvenimo galas. — **instanti**; *instans* — stovįs ant ko, neišvengiamai artėjąs, gresiantis. | 4. **indomitaeque**; *indomitus* nesuvaldytas, nesuvaldomas, laukinis, ž i a u r u s (plg. Hom. Ἀίδης ἀδάμαστος). | 5. **non**: suglaustas ir primygtinas kartojimas aukščiau pareikštos neigiamos minties. — **trecenis... tauris** (τρισὶν ἑκατόμβαις): „kasdien po 300 jaučių" — hiperboliškas pamaldumo (*pietas*) charakterizavimas, norint pažymėti n e r i b o t ą aukų skaičių (skaitmuo 3 buvo tipiškas tikybinėse apeigose). — **quotquot eunt dies** = *quotidie*. | 6. **places**: *placare* švelninti, širdį minkštinti. — **inlacrimabilem**; *illa-*

crimabilis (plg. ἀδάκρυτος) turi *passivi* (neapverktas ir *activi* (nelinkęs verkti) reikšmes; čia *act.* reikšmė prasme „negailestingas". | 7. **Plutona**: graikiškas pavadinimas dievo Πλούτων (vietoje paprasto *Orcus* arba *Mors*), Horacijaus tik čia pavartotas, teikia sakiniui iškilmingą, patetišką atspalvį.— **qui... unda**: nurodymas į Plutono galybę. — **ter amplum**: Gerionas (*Geryon* ir *Geryones*), mitinis trijų kūnų (τρισώματος) milžinas, gyvenęs pačiuose vakaruose, Eritėjos (*Erythea*) saloje, buvo nukautas Heraklo. | 8. **Tityonque**: *Tityos*, Gėjos sūnus, mitinis milžinas; jį savo strėle nukovė Apolonas už Latonos įžeidimą; po to buvo nublokštas į pragarą, kur du kirliai nuolatos drasko ir ryja jo kepenas. — **tristi... unda**: šiais žodžiais aprašomas upės *Styx* pavadinimas (plg. στυγερός baisus, liūdnas). | 9. **compescit**; *compescere* — pančiuose (*compes*) laikyti, numalšinti, suvaldyti; taigi *compescit* = *cohibet, coercet, clausos tenet* [tiems milžinams pančius (*compedes*) atstoja *unda*]. — **scilicet** — savaime suprantama, aišku, žinoma, tikrai. | 10. **quicumque... vescimur** Homero οἱ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν pamėgdžiojimas. | 11. **enaviganda**; *enavigare* — laivu išplaukti; čia — prasme *transire, traicere;* taigi *enaviganda* = *traicienda*; kalbama apie neišvengiamą b ū t i n u m ą visiems perplaukti mirties upę ir išlipti anam jos krante, iš kur nėra vilties grįžti — **reges**, kaip matyti iš tolimesnio *inopes coloni*, reikia versti „turtuoliai". | 12. **inopes coloni** — neturtingi, vargšai žemdirbiai. | 13. 13—15 eilutėse parinkta visa eilė žodžių su garsu *r* (*frustra, cruento, Marte, carebimus fractisque rauci... Hadriae, frustra per*); vieno kurio garso gretimuose žodžiuose kartojimas (*alliteratio*) buvo senovėje laikoma (ir dabar poezijoje laikoma) tinkama priemone tam tikrai nuotaikai žadinti, tam tikram vaizdui piešti; žodžiai su garsu *r* tu-

rėję sudaryti **s i a u b o** įspūdį (plg. 2, 1—3: ...*terris... dirae grandinis... pater rubente dextera...*). — **cruento Marte** = kruvino karo. — **carebimus** — vengsime; *carere* reiškia ne tik **p a s y v ų** neturėjimą, bet ir **v a l i n g ą** susilaikymą. | 14. **fractisque... fluctibus**; *fracti fluctus* „sudaužytos, sutriuškintos vilnys" = vilnių daužymas. — **rauci**; *raucus* — užkimęs, duslus, dusliai **ū ž i ą s**. — **Hadriae**; *Hadria* — venetų miestas šiauriniam Adriatikos krante, iš čia *mare Hadriaticum; rauci Hadriae* vietoje *rauci maris Hadriae*. Būdv. *raucus* **n e p r i e a s m e n s** pavadinimo pirmą kartą buvo pavartotas Vergilijaus (*rauca fluenta, murmur raucum*). | 15. **per autumnos** priklauso prie *corporibus metuemus*, kaip *nocentem* prie *austrum; corpori metuere aliquid* — saugoti save nuo ko. — **nocentem austrum**; tvankus pietų vėjas (*auster*), dabar vadinamas *scirocco*, pučia Romoje rugsėjo mėnesį ir yra **ž a l i n g a s** sveikatai. | 16. **corporibus**: kalbant apie žmones, vietoje *homo* dažnai vartojami žodžiai *animus*, *corpus* (*malvae salubres corpori*, *tentatum frigore corpus*), tačiau lietuviškai *corpora* tenka versti „žmonės, mes"; *dat. corporibus* greičiau pareina nuo *metuemus*, negu nuo *nocentem*. | 17. **visendus**: paskutiniųjų trijų strofų pirmieji žodžiai (veiksmažodžių formos) ypatingai akcentuojami (*visendus... linquenda... absumet*). — **ater** žiūr. paaišk. 10, 18. — **flumine languido Cocytos errans**: pragaro upės — *Acheron*, *Cocytos*, *Styx* — poetų vaizduojamos drumzlinomis ir iš lėto tekančiomis; *errans* aptariamas žodžiais *flumine languido*, o *ater* pažymi *Cocytos* ypatybę. | 18. **Danai genus** = *Danaides;* Egipto karaliaus Danajo 49 dukterys; už savo vyrų nužudymą jos buvo nuteistos amžinai dirbti pragare bergždžią darbą: pilti vandenį į statinę be dugno. | 19. **infame**; *infamis* — blogą vardą turįs, nešlovingas, negarbingas. — **damna-**

tus... **laboris** analogiškai su *capitis damnatus* vietoje *damnatus ad laborem*. — **longi** = *aeterni*. | 20. **Sisyphus Aeolides** (Σίσυφος — reduplikuota forma žodžio σοφός); Tesalijos karaliaus Aiolo sūnus Sisifas už savo klastingus darbus buvo nuteistas ritinti pragare į kalną didžiulį akmenį, kurs kaskart nuriedėdavo žemyn. | 21. **linquenda**...; panašią mintį randame 16-me eilėrašty: *cedes coemptis saltibus et domo villaque* (17 eil.). — **tellus**, kaip žemės paviršius, statoma prieš požemį, kur tenka leistis mirusiųjų vėlėms; *tellus... domus... uxor* — gradacija (žemė, ant žemės namai, namuose žmona). — **placens** = *quae tibi placet* — „mylima" (primena Homero pasakymą ἄλοχος θυμαρέα „širdžiai brangi" žmona). | 22. **harum arborum**: paminėjęs namus ir mylimą žmoną namuose, poetas kalba apie Postumo mėgiamą vietą, apie jo sodą su medeliais, kuriuos šeimininkas *colit* ir kuriuos jam taip pat teks palikti. | 23. **invisas cupressos**; *invisus* — nekenčiamas, nemalonus, priešingas, grasus; kipreso šaka prieš namus reikšdavo, kad namuose yra numirėlis; kipreso šakomis puošdavo laužus, o pačius kipresus sodindavo aplink kapą (kokio medžio šakas mes vartojame tokiais atsitikimais?). | 24. **brevem dominum** (*brevem* = *aevi brevis*) nurodo į trumpą žmogaus amžių, palyginti su medžio amžium. | 25. **absumet**; *absumere* — suvartoti, sunaudoti. — **Caecuba** žiūr. paaišk. 14, 5. — *dignior* „vertesnis, daugiau tikęs" turėti tokį brangų vyną, nes jis mokės tą vyną suvartoti: anaiptol nepagirdamas įpėdinio pasielgimo, poetas vis dėlto papeikia betikslį Postumo taupumą. | 26. **centum clavibus** hiperboliškai apie brangaus vyno rūpestingą saugojimą. — **mero... superbo** „puikiu vynu". | 27. **tinguet** (*tinguere* — sudrėkinti, apšlakstyti) nurodo į įpėdinio palaidą išlaidumą: šis ateities vaizdas turėtų paskatinti

Postumą atsisakyti nuo perdaug griežto taupumo (plg. „tėvas rinko dūsaudamas, vaikas leido tūpaudamas"). — **pavimentum** (*pavire* — plūkti, letenti, plg. παίω); *pavimentum* — nuplūkta žemė, plūktinė asla; čia: grindys (plg. Cicerono žodžius apie palaidą tvarką per puotą: *natabant pavimenta vino, madebant parietes*). | 28. **pontificum potiore cenis** (*comparatio compendiaria*) = *potiore, quam merum cenarum;* pontifikų puotos kaip ir salijų (žiūr. paaišk. 14, 3), buvo pagarsėjusios savo nepaprasta prašmatnybe.

Eilėrašty ryškiais bruožais apibūdinama tema *mors ultima linea rerum*. Šios temos atgarsius randame ir kituose Horacijaus kūriniuose, pav., *pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas regumque turres* I, 4, 13; *cedes coemptis saltibus*; *omnes eodem cogimur* II, 3, 17, 25; *immortalia ne speres monet annus* IV, 7, 7 ir kt.

Planas: I. Visiems lemta *indomita mors* 1—12. II. Joks atsargumas negelbės 13—16. III. Teks pamatyti požemio karaliją su jos gyventojais 17—20. IV. Teks palikti visa, kas mylima ir miela 21—24. V. Įpėdinis nepagailės sutaupytų turtų 25—28.

---

20. Odi profanum volgus (III, 1).

Žmonėse yra plačiai paplitusi nuomone, kad materijalinėse gėrybėse ir per tas gėrybes savo norų bei užgaidų tenkinime glūdinti galimoji šiam gyvenime laimė. Minios akimis žiūrint, galimumas patenkinti savo norus yra svarbiausias gerovės požymys. Ypač mūsų laikais, kada milžiniški technikos laimėjimai teikia tiek pagundų, tiek erzina vaizduotę, tiek sužadina norą pačiam tuos laimėji-

mus patirti ant savęs ir juos pergyventi, — graibymasis turtų ir pinigų, kaip priemonės tokiam pilnesniam gyvenimui pasiekti, pasidarė bendra visų žmonių liga. Tačiau nereikia didelės išminties tam, kad būtų galima pastebėti, jog turtas ir savo norų tenkinimo galimumas nenuramina žmogaus įgeidžių, neduoda jam dvasios pusiausvyros, neišblaško mirties baubo. Kur tada tikras gyvenimo kelias? Atsakymą randame šitam eilėrašty: saikingumas yra pagrindinė galimosios laimės sąlyga.

1. Pirmosios strofos iškilmingi posakiai ir forma primena sakralines apeigas, kada šventėjas, rengdamasis aukoti, pašalindavo nuo šventimo vietos (*fanum*) visus tuos, kuriems nederėjo arti būti. Čia mes turime tokį pat vaizdą: Horacijus yra šventėjas (*Musarum sacerdos*), nepašvęstųjų minios (*profanum vulgus*) jis nekenčia (*odi*) ir šalina ją (*arceo*); jo kalba yra skiriama nepagadintam jaunimui (*virginibus puerisque*). — **Odi**; nesunku pastebėti šio veiksmažodžio priežastingumo santykį su veiksmaž. *arceo;* versti *odi* tenka būdvardžiu, suderintu su *vulgus*. — **profanum**; *profanus,* rišant su asmens pavadinimu, bene pirmą kartą bus pavartotas poeto Katulo (*frustra cupiunt audire profani*) graikiško βέβηλος sąvokai reikšti (plg. Verg. *procul o procul este profani*); *profanum vulgus* = „nepašvęsta minia“ = nepašvęstųjų minia: kalbama apie suaugusius žmones, kurių sukietėjusios širdys ir atbukę jausmai nesugeba gyvai persiimti poeto skelbiamomis tiesomis. — **arceo**; *arcere* — neleisti, sulaikyti, šalinti nuo ko (*templis, sacris*), plg. mūsų „rakinti“. | **2. favete linguis** (εὐφημεῖτε) — šventėjo žodžiai kuriais, jis kreipiasi į susirinkusiuosius, kviesdamas juos susikaupti ir tylėti; *favete scil. sacris — dat.* (*linguis — abl.*), — **car-**

mina non prius audita: šitokio turinio eilėraštis dar nebuvo pasirodęs romėnų poezijoje; be to, ir forma čia buvo naujiena: iki šiol etiško turinio eilėraščiams buvo teikiama elegiško disticho (heksametras ir pentametras) forma, tuo tarpu kai šis eilėraštis parašytas alkajiškomis strofomis. | 4. **virginibus puerisque**: turima galvoj jaunoji karta; jaunimas visados yra jautresnis, labiau negu suaugę tinka pamokyti; todėl į jaunimą, tautos ateitį, ir kreipiasi poetas. — 5. **regum ...greges** *scil. imperium est* (iš 6-os eil.). — **timendorum** „baisių". = **in proprios greges**; paniekinamai kalbama apie Rytų karalių valdinius: jie sudaro netvarkingas vergų minias (*greges*), kurių savininkas yra karalius, todėl *proprios*. | 6. **reges... Iovis** (plg. Filemono*) pasakymą: δοῦλοι βασιλέων εἰσίν, ὁ βασιλεὺς θεῶν, ὁ θεὸς ἀνάγκης). | 7. **clari Giganteo triumpho** = *clari victoria de Gigantibus*: Jupiterio neaprėžta valdžia prasidėjo po to, kai jis nugalėjo titanus ir gigantus. | 8. **cuncta** = visą pasaulį. — **c supercilio moventis** = *numine suo cuncta regentis; supercilio movere* — antakio judesiu krutinti (valdyti); plg. Homero ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων Il. I, 528. | 9. **est... sit maior** (14 eil.): nuolaidos protasis; jo apodosis prasideda 14 eil. žodžiais *aequa lege...* — **viro vir** = *alius alio*. — **latius** = didesniam plote, plg. 15, 9. — **ordinet arbusta sulcis**; kalbama apie paruošimą lauko vynuogynui: tam tikrais tarpais, pažymėtais vagomis-grioveliais (*sulci*) buvo sodinami medžiai (*arbusta*, paprastai guobos arba tuopos), ant kurių paskui atsiremdavo vynuogynojai; kadangi būsimajam vynuogynui numatyti tarpai buvo tvarkingai suplanuoti [*directi in quincuncem*

---

*) Graikų komedijų rašytojas; turėjo įtakos Plautui (*Mercator, Trinummus*); mirė 262 pr. Kr.

ordines (*quincunx* — suskirstymas po penkis)], tai šiam darbui pažymėti pavartotas veiksmažodis *ordinare*. | 10. **generosior** derinama su *petitor*: kalbama apie giminės (*genus*) senumą, apie aukštąją kilmę. | 11. **descendat**: *in campum* (*scil. Martium*) *descendere* vaizdžiai sakoma apie valdžios vietai užimti kandidato (*petitor scil. honorum*) dalyvavimą rinkimuose Marso lauke, kuris buvo, palyginti, žemesnėje vietoje, kairiajame Tiberio krante, todėl *descendere* — žemyn eiti, leistis | 12. **moribus** „dorovinėmis savybėmis", — **fama** prasme „garbė, geras vardas". | 13. **contendat** *scil. cum aliis*. — **turba clientium**: pagal keno nors klijentų skaičių galima buvo spręsti apie asmens įtakingumą ir turtingumą. | 14. **aequa lege**: mirties įstatymas yra lygus visiems (plg. *mortem effugere nemo potest*). — **Necessitas** (*scil. leti* arba *mortis*); šituo žodžiu pabrėžiama mirties neišvengiamumas. | 15. **sortitur**; *sortiri* — burtus mesti (traukti), burtų keliu pasirinkti. — **insignis et imos**, plg. minėtus *reges* ir *greges*. | 16. **capax** — talpus; *urna* pavadinta *capax*, nes joje tilpsta visų žmonių *nomina*. — **movet**: išjudinamas *omne nomen*, nė vienas nepasilieka urnos dugne. — **nomen** — vardas, parašytas ant būrimo kortelės. | 17. **destrictus ensis**: vaizdas paimtas iš žinomo pasakojimo apie Sirakuzų tironą Dionisijų ir Damoklą; Ciceronas, cituodamas šitą pasakojimą (*Tusc.* V, 21), daro išvadą: *nihil esse ei beatum, cui semper aliqui terror impendeat*. — **impia**: sąlyga, kuria mirti baisu. | 18. **cervice**; *cervix* — sprandas, kaklas. — **Siculae dapes** prasme *lautissimae dapes*. | 19. **elaborabunt** = *operose parabunt; elaborare* — „išdirbti", stropiai dirbti (*dapes non elaborabunt dulcem saporem = epulae ei suaves non videbuntur*). | 20. **avium**: paukščius giesmininkus laikydavo narve-

liuose, kur jie giedodavo svečiams puotaujant. — **cantus** versti dviem daiktavardžiais pagal *avium* ir *cilharae* (pav., „čiulbėjimas" ir „garsai"); prabangoje paskendę turtuoliai galėdavę užmigti tik paukščiams giedant; už paukščius giesmininkus brangiai mokėdavo (*servorum pretia*, Plin). | 21. **reducent**: kalbama apie prarastą labą, todėl *re-*. — **somnus... tempe**: turtas ir prabanga nedoram žmogui negali suteikti to, kuo savo lūšnoje naudojasi paprastas kaimietis. — **agrestium... virorum**: žodžių tvarka: *somnus lenis* (ramus miegas) *agrestium virorum non fastidit humilis domos*. | 22. **humilis domos**: aplinkuma, kurioje gyvena vargdieniai ūkininkai. | 23. **fastidit**; *fastidire* — biaurėtis, niekinti, atmesti. — **umbrosamque**; *umbrosus* — uksmingas, šešėliu apdengtas. | 24. **tempe**: žiūr. paaišk. 8, 9; čia — bendrinis daiktavardis — vaizdingas tarpeklis, švelnių vėjelių supamas (*zephyris agitata*). | 26. **tumultuosum mare** — triukšminga, nerami jūra. — **sollicitat** = *sollicitum reddit* pirklį, kuris nerimastauja dėl savo laivų. | 27. **saevus... impetus** — siutingas puolimas. — **Arcturi cadentis**: Arkturui (iš ἄρκτος meška' ir οὖρου sargas) leidžianti<, spalių pabaigoje. | 28. **orientis haedi**: Oželio žvaigždynas užteka spalių pabaigoje (senovėje buvo manoma, kad audra ir kiti atmosferos reiškiniai pareiną nuo žvaigždžių įtakos). | 29. **verberatae**; *verberare* — mušti, plakti, suplūkti (kruša). | 30. **fundusque mendax**; *fundus* (sodyba, žemės plotas, žemė) pavadintas *mendax* (melagingas, apgaulingas), nes ūkio savininkui dažnai tenka apsivilti dėl laukiamo derliaus. — **arbore**: kalbama apie aliejmedį. — **aquas** čia = krituliai. | 31. **culpante**: aliejmedis, tartum traukiamas atsakomybėn dėl nevaisingumo, kaltina kritulius ir sausrą. — **torrentia**; *torrere* — džiovinti. | 32. **sidera**

(žiūr. 28-os eil. paaiškinimą): danguj pasirodžius *Canis Maior* žvaigždynui, prasideda karštymetis. — **iniquas** prasme „nepalankios, kenksmingos, šaltos". | 33. **contracta... molibus**; kalbama apie turtuolių prasimanymą statyti rūmus jūroje, paruošus jiems pamatą dirbtiniu būdu. — **pisces... sentiunt** hiperboliškai sakoma apie šitokio prasimanymo nenormalumą: net žuvys jaučia jūrą susiaurėjus. | 34. **altum** — jūros giluma. — **molibus**; *moles* — sunkenybė, našta; čia — akmens gabalai, uolos. — **huc**, būtent ant pamato, iškelto virš jūros paviršiaus. — **frequens... redemptor** — uolus rangovas. | 35. **caementa**; *caementum* iš **caid-(s) mentom* — skalda, tašyti akmens; iš Kumų *caementum*, sumaišytas su *pulvis* (smėlys) iš Puteolų *opponi maris fluctibus, mersumque protinus fieri lapidem inexpugnabilem undis* sako Plinijus. | 36. **cum famulis** su darbininkais. — **terrae** pareina nuo *fastidiosus* (niekinąs). | 37. **Timor et Minae** — rūpesčio ir grąsymų įasmeninimas (= Baubas ir Šmėklos). | 38. **scandunt** = *transcendunt* (iš žemyno į jūrą). — **eodem, quo** — būtent į naujus rūmus, kuriuos pasistatė turtuolis, tikėdamasis naujoje vietoje atsikratyti senais rūpesčiais. — **neque... Cura**: nuo rūpesčių negalima pabėgti nei greitu laivu plaukiant nei geru žirgu jojant. | 39. **decedit** pasitraukia, palieka. — **aerata**; *aeratae* vadinosi karo laivai su variniu arba variu dengtu *rostrum* (laivo priekis; plg. Vergilijaus *navale aes* arba Plinijaus *rostra aere ferroque ad ictus armata*); čia poetas, kalbėdamas apie turtuolių bandymus pasprukti nuo rūpesčių ant laivo, pavartoja terminą *aerata* prasme „tvirtas" arba „variu papuoštas", | 40. **post equitem sedet**: vaizdžiai kalbama apie prisiplakusį ir visur lydintį rūpestį (plg. Goethe's: *Sorge, sie steiget mit dir zu Ross, sie steiget zu Schiffe*). — **atra** perkelta pras-

me: piktas, įkyrus; kitur (*carm.* II, 16, 21) Horacijus beveik tokiam pačiam paveiksle vadina rūpestį *vitiosa: scandit aeratas vitiosa naves Cura nec turmas equitum relinquit* (tačiau dėl šios vietos autentiškumo keliamos abejonės). | 41. **quodsi**: daroma santrauka ir išvada iš to, kas iki šiol pasakyta. — **dolentem**: sąvoką *dolens* apibūdinama visa eile aukščiau pavartotų pasakymų (*sollicitat, timor, minae, cura*); *dolentem* versti atitrauktiniu daiktavardžiu, pav. „kančia, sielvartas, rūpestis". — **Phrygius lapis**: labai brangus rausvos spalvos marmuras iš Sinadų miesto apylinkių Frigijoje; šis marmuras buvo vartojamas rūmų vidaus kolonoms statyti arba sienoms papuošti. | 42. **purpurarum usus** = *purpurae quibus utuntur;* iš purpurinių audinių buvo daromi kilimai ir išeiginiai rūbai. — **sidere clarior** gramatiškai derinama su *usus*, tačiau pagal prasmę priklauso prie *purpurarum*: purpuras skaidresnis už žvaigždę [palyginimas su žvaigžde, kaip grožio simboliu, jau Homero vartojamas: ἀστὴρ δ' ὣς ἀπέλαμπεν (ὁ πέπλος) Il. VI, 295]. | 43. **delenit**; *delenire* — sušvelninti, tildyti. — **Falerna vitis** ne kaip pelno šaltinis (plg. 11, 9), bet prasme „brangus vynas", kaip priemonė pasismaginti; *ager Falernus* buvo Kampanijoje, prie pat Lacijumo sienos. | 44. **Achaemeniumque costum**: *Achaemenes*, Kyro Vyresniojo protėvis, persų karališkos Achemenidų dinastijos įkūrėjas; *costum* (κόστον) — kvapūs tepalai iš to paties vardo Indijos augalo šaknų; pasakymą *Achaemenium costum* reikia suprasti kaip „Rytų kvapūs tepalai", o *Achaemenium* čia konkrečiai užmena aukštą rūšį brangių tepalų, kuriuos galėjo vartoti tik Rytų karaliai. | 45. **invidendis postibus** *abl. qual.* prie *atrium; invidendis* — žiūr. paaišk. 18, 7; *postis* — durų šulas, stakta, durys. — **novo... ritu** — naujo stiliaus (stilius apibūdi-

namas epitetu *sublime*). | **46. sublime... atrium:** salė (rūmai) su aukštomis marmurinėmis kolonomis. — **moliar;** *moliri* — sunkų darbą stengtis atlikti, stengtis pastatyti. | **47—48. valle... Sabina:** šiais žodžiais Horacijus užmena nedidelį ūkį (Sabinų krašte), kurį jam buvo padovanojęs Mecenatas; šitą savo prie Digencijos upelio (todėl *vallis*—slėnys) ūkį poetas nesutiktų niekam atiduoti mainais už turtus *(divitias)*, pavadintus *operosiores* (susijusius su didesniais rūpesčiais).

Šitas eilėraštis yra pirmas iš šešių III-osios knygos pradžios eilėraščių, kurie sudaro tartum atskirą ratą vienodo metro ir lygiarūšio turinio kūrinių. Kreipdamasis į jaunimą, poetas stato jam prieš akis gyvenimo idealus, kurių siekti yra pareiga kiekvieno jaunuolio, pasiryžusio tobulėti ir tarnauti tėvynei.

Eilėraščio tema—*desiderare quod satis est*—paliečiama ir kituose poeto kūriniuose (plg. *aurea mediocritas*, 18, 5). Bet piršdamas saikingumą, poetas nedaro to tiesiogiai, jis ne argumentuoja, nemoralizuoja ir nepamoko: pats skaitytojas turi pasidaryti išvadų iš kelių poeto iškeltų pavyzdžių, kurie atrodo laukuojai nesurišti, bet jų vidujinis sąryšis aiškiai veria akį. Mintys poeto šios: visas pasaulis pareina nuo *Necessitas*, vis viena kaip mes šitą Būtinumą vaizduosimės (plg. *saeva Necessitas*, **13,** 17). Ar čia bus mirties būtinumas, ar amžinos viso pasaulio metamorfozės būtinumas,— vistiek; jo išvengti niekas negali. Ir *generosior petitor*, ir *melior moribus* bei *fama*, ir tas, kurio *turba clientium est maior*, ir *timendi reges* su *savo greges*, o pagal graikų įsitikinimą ir pats θεός—visi pareina nuo anankės (būtinumo). Tačiau mirties būtinumas ir rūpestis (*Cura*) dėl jo daugiau kankina tuos, kurie *habent unde possint suaviter vivere*, būtent turtuolius.

20.

Taigi, jei jau niekas *necessitatem* išvengti negali, lieka viena: gyventi taip, kad šitas likimas būtų lengvesnis pakelti. Be *desiderare quod satis est*, poetas, kalbėdamas apie *impia cervix*, netiesiogiai pasako, kad ir *pietas* gali padaryti žmogaus likimą lengvesnį, o užmindamas *zephyris agitata tempe*, nurodo į teigiamąjį gamtos veikimą: gyvendamas arti gamtos, žmogus nuolat mato amžino keitimosi *necessitatem*, apsipranta su ta mintimi ir yra palyginti ramesnis.

Planas: I **Įvadas** (pareiškiama, kad *Musarum sacerdos* skelbs jaunimui *carmina non prius audita*) 1—4. II. Jupiterio galybė (*cuncta supercilio movet)* 5—8. III. Mirties akyvaizdoje visi lygūs 9—16. IV. Palyginimas *impia cervix* su *vir agrestis* 17—24. V. Saikingumas — ramybės šaltinis 25—32. VI. Mirties baubo niekur negalima išvengti 33—40. VII. **Pabaiga** (poetas atsisako siekti materijalinių gėrybių) 41—48.

Plg. M. Biržiškos vertimą:

Neapkenčiu minios nei prisileidžiu jos.
Nutilkite! ne jums dainuoju aš dainas
dar negirdėtas, muzų tarnas,
dainuoju jas skaisčiam jaunimui.

Karaliai baudžiai valdo žmones ir gaujas,
patiems karaliams yr Jupiterio valdžia,
kurs laužė milžinų galybę
ir tvarko antakiais pasaulį.

Štai viens po kito sodina vis plačiau
medžius, krūmelius, bet kits už juos kilniau
varžytynių aikštelėn eina,
kits ir garsu kitus įveikia;

o šis klijentų miniomis kyla vis aukščiau,
kitus prašoksta, vienodai gi visiems mirtis
bajorams ir mužikams lemia,
vardus iš didžios dėžės traukia.

Kam nuogas kardas kabo vis, nutrūkt žadąs
ir kaltą kaklą kirst, sicilų tam netiks
jokie saldainiai skanumynai,
nei skambios paukščių, kauklių giesmės

neužmigdys; saldus miegelis vėl visus
aplanko, mūs kaimiečių sumerkia akis,
nei uksrės nevengia šešėlių
nei vėjų draskomų krantelių.

Kas moka verstis vis mažu, nebijo tas
nei jūrų ūžiančių putojančių vilnių,
Sietynui leidžiantis — baisybių,
nei Ožio kylančio smarkybių.

Nerūpi tam nei vynmedžiai kirsti ledais,
nei apgaulingas ūkis, kur vis tebegirdėt
skundų, jog medžiui perdaug lyja,
džiovina žvaigždės, šaltos žiemos.

Žuvytės jauste jaučia uolas į marias
įmestas jas suslėgus, ten gi taip dažnai
nuleidžia akmenis kurs meistras
ar ūkininkas, lyg nėr žemės;

tačiau ir baimė ir grūmojimai visur
jį seka, kur žmogus bedrįsta tik nužengt,
juodoji rūpesnis su juojuo
variuotam laive ir ant žirgo.

Jei kenčiančio žmogaus nedžiugina nei kas:
nei frigų marmoras, nei purpurs, kur šviesiau

už žvaigždes šviečia, nei Falernos
vynuogės, nei Achemų (?) kvapsniai —

kam puikią salę turiu pavydui statyt,
naujybinę, nepaprastomis durimis?
Kam gi pakeisiu Sabos (?) klonį
turtų turtais, taip rūpestingais?

21. Angustam amice pauperiem (III, 2).

Pirmoje trečiosios knygos odėje Horacijus eile pavyzdžių įrodė jaunimui, kad ne turtuose reikia ieškoti gyvenimo laimės. Tačiau poeto peršamas tenai saikingumas, atsisakymas nuo turtų, turi visas pasyvaus elgimosi žymes. Tuo tarpu gyvenimas yra aktyvus: reikia veikti, dirbti, ko nors siekti. Šioje odėje, kuri tartum papildo ano eilėraščio mintis, poetas atskleidžia jaunuoliams kilnaus darbo akiračius, pasako jiems, kad *virtus*, tikras vyriškumas, yra tas idealas, kurio siekiant galima garbingai gyventi ir garbingai mirti.

Virtus Romana. kokia ji buvo senovėje, gražiai apibūdinama Salustijaus: *iuventus simul ac belli patiens erat in castris per laborem usum militiae discebat... igitur talibus viris non labor insolitus, non locus ullus asper aut arduos erat, non armatus hostis formidulosus; virtus omnia domuerat*; taip išauklėti vyrai *laudis avidi, pecuniae liberales erant, gloriam ingentem*, *divitias honestas volebant* Cat. con. 7, 4—7.

Tokias pat maždaug mintis ir Horacijus skelbia jaunuoliams šioje odėje.

1. Angustam... pauperiem pati: nesunku pastebėti šitos minties sąryšį su pirmosios šio ciklo odės pagrindine mintimi (*quod satis est*). — **angustam**: užmenamas „ankštumas, suvaržymas", kurį

tenka patirti dėl turto ir lėšų stokos; *angusta pauperies* — vargingas neturtas. — **amice** „draugingai", nemurmant: jaunuolis turi pratintis ne tik pakelti neturtą, kaip kokią naštą ar blogybę, bet ir ramiai bei palankiai jį priimti: neturtingam būti ir nemurmėti — štai tikras vyriškumas, ir tas bus *beatus*, kuris *callet duram pauperiem pati* (carm. IV, 9, 49). — **pauperiem** žiūr. paaišk. 1, 18. | 2. **robustus** (*scil. factus*) *militia* panašiai kaip Cicerono *exercitatione robustus* prasme *corroboratus* (sustiprintas, užgrūdintas). — **acri**; *acer* — aštrus; čia, jungiant su *militia*, „sunki karo tarnyba". — **puer** — jaunuolis: romėnai pradėdavo tarnauti kariuomenėje nuo 17-kos metų amžiaus. | 3. **condiscat** ir tolim. *vexet... agat — coni.* reiškia greičiau įspėjimą, raginimą, nekaip pageidavimą (mintis: *acris militiae usu atque exercitatione hanc laboris tolerantiam, in qua saepenumero vitae commodis carendum est, condiscat puer robustus*). — **Parthos** žiūr. paaišk. 2, 22. — **ferocis**: partai pasidarė *feroces* (žiaurūs, savavalingi, drąsūs) kelis kartus nugalėję romėnų kariuomenę. | 4. **vexet**; *vexare* — purtinti, kankinti, naikinti. — **eques metuendus hasta** papildo tarinio reikšmę; kad jaunuolis-raitininkas sėkmingai kovotų su laukiniais partais (jie buvo geri jojikai), jis turi būti narsus ir *metuendus* (bijotinas = baisus). | 5. **sub divo** (plg. *sub Iove* 1, 25): dieną ir naktį karys turi būti po atviru dangum. — **trepidis in rebus**; *trepidae res* — keblios apystovos, kritiška padėtis, pavojus: kalbama apie neramų kario gyvenimą. | 6. **illum** ir toliau, iki 12 eil. imtinai — piešiamas toks paveikslas: valdovo žmona su dukterim stovi ant romėnų apgulto miesto sienos ir seka kovos eigą; pamačiusi karalaitį, būsimąjį žentą, kuris skuba gelbėti į pavojų patekusį sužadėtinės tėvą, *matrona*

reiškia baimės, kad jaunuolis nesusidurtų su romėnu: jį tiek pat pavojinga užkabinti, kaip kraujo ištroškusį liūtą. Šis paveikslas primena kelias Homero Iliados vietas, pav. XXII, 461:

čia apsistojusi ji apsižvalgė nuo sienos ir matė
velkamą jį priešais miesto tvirtovę...

sakoma apie Andromachą, nuo miesto s i e n o s pamačiusią velkamą Hektoro kūną. — **illum** pareina nuo *prospiciens*. — **hosticis** poet. vietoje *hostilibus*. | 7. **matrona**=*coniux tyranni*. —**tyranni:** kalbama apie karą su partais, kuriuos valdė neaprėžtą valdžią turį valdovai (tironai). | 8. **prospiciens:** abi moters su baime ir smalsumu seka jauno romėno didvyriškus žygius. — **virgo**=*filia; adulta v.* — suaugusi duktė. | 9. **suspiret** *coni. iussivus; suspirare* — giliai kvėpuoti, stenėti, dūsauti; čia: vaitoti. — **ne** (kad ne), kaip graikiškas μή reiškia čia ko n e g e i s t i n o laukimą ir susirūpinimą, kad tatai gali įvykti; jaustukas *eheu* atstoja *verbum timendi*, kurio žymių galima rasti jau ir veiksmažody *suspiret*. — **rudis agminum** statoma prieš anksčiau pasakytą apie romėnų jaunuolį *robustus acri militia puer*; *agmina* čia prasme *bellum*. | 10. **sponsus... regius** atvykęs į karą padėti savo sužadėtinės tėvui; plg. Verg. Aen. II, 341 apie Korebą:

iuvenisque Coroebus
Mygdonides; illis ad Troiam forte diebus
venerat insano Cassandrae incensus amore,
et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat.

— **lacessat;** *lacessere* — erzinti, paliesti, u ž k a b i n t i. — **asperum tactu leonem;** *leo* pavadintas *asper tactu* „baisus paliesti“; plg. Hom. Il. XX, 164:

priešais jį ėjo Pelėjaus gimdytas Achilas, kaip liūtas,
kai susirinkę drauge visi vyrai nudėti jį geidžia.

| 11. **cruenta... ira** „kraujo ištroškusi siūtis. | 12. **rapit** pabrėžia nesuvaldomą potraukį. — **caedis**

„skerdynės". | **13. dulce... mori**: taip pat maždaug sako ir poetas Tirtėjas (VII amž. prieš Kr.):

τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα
ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον

Plg. dar Cicerono: *o fortunata mors, quae naturae debita pro patria est potissimum reddita* Philipp. 14, 12. | **14. mors... virum**: tą pačią mintį randame pas poetą Simonidą (559—469 m.): ὁ δ' αὖ θάνατος κίχε καὶ τὸν φυγόμαχον. — **et** = *etiam*. — **fugacem... virum**; *fugax vir* (bailys) aptariamas tolimesniu *inbellis iuventa* ir statomas prieš herojų, kuriam *dulce et decorum* mirti. — **persequitur** seka paskui ir p a s i v e j a (plg. Simonido κίχε). | **15. nec parcit... tergo**: mirčiai priskiriamas veiksmas, kurio išdava ji eina. — **inbellis** — nekaringas, bailus. — **iuventae** konkrečia prasme (= *iuventutis*). | **16. poplitibus timidoque tergo**: *poplites* (pakinkliai) ir *tergum* (nugara) — į priešą atkreiptos bėgančio bailio kūno dalys (plg. Livijaus pasakymą apie numidus: *terga ferientes et poplites caedentes*, XXII, 48). — **timidoque tergo** poet. vietoje *tergo hominis timidi;* nugaros sužeidimai buvo įtartini ir negarbingi. | **17. virtus** „vyriškumas", kaip tikro vyro savybė; šitokia *virtus* neatskiriamai surišta su *honor*. — **repulsae nescia sordidae**; *repulsa* (rinkimų pralaimėjimas) pavadinta *sordida* („nešvarus, niekšiškas, g ė d ą d a r ą s), tačiau tikroji *virtus* tokios negarbės nepažįsta, nes josios *honor* nepareina nuo nepastovaus minios nusistatymo. | **18. intaminatis fulget honoribus**; būdv. *intaminatus* (nesuteptas, nesuterštas, švarus) tik nuo III-jo amž. po Kr. dažnai vartojamas; galimas daiktas, kad jį bus nukalęs pats Horacijus, kaip priešingą sąvoką žodžiui *contaminatus* (iš čia — *incontaminatus, intuminatus*); kalba na apie „nesuterštą garbę, nesuterštos garbės ženklus". — **fulget**, plg. Cicerono *quae*

(virtus) splendet per sese semper neque alienis unquam sordibus obsolescit Sest. 60. Pagal stojikų mokslą, kuriuo čia seka poetas, vyriškumas (*virtus*, ἀνδρεία) yra garbingas pats savaime ir nepareina nuo žmonių sprendimo; taigi tokios vyriškumo garbės negalima nei apjuodinti nei atimti. | 19. **securis** kaip išorinis valdžios ir garbės ženklas; vaizdas paimtas iš kūrulinių magistratų teisės *sumere secures* (pradedant eiti pareigas) ir prievolės *ponere secures* (metus atitarnavus). | 20. **popularis aurae** = *aurae favoris popularis;* Vergilijus šiuo atveju pavartojo *plur.*: *nimium gaudens popularibus auris* (Aen. VI, 816), o Ciceronas sako net *ventus popularis* (liaudies palankumas). | 21. **virtus** — vyriškumo įasmeninimas sparnuotos dievės pavidalu. — **recludens... caelum**: *virtus* a t i d a r o d a n g ų *immeritis* (neužsipelnusiems) *mori* (= *viris immortalitate dignis*). | 22. **negata** *scil. volgo;* plg. *mortem esse quandam quasi migrationem commutationemque vitae, quae in claris viris et feminis dux in caelum soleret esse, in ceteris humi retineretur* (Cic. Tusc. 1, 27). — **temptat** nurodo į kelionės sunkumą; *temptare* (plg. mūsų „tempti") prasme „stengtis, bandyti, d r į s t i; *temptare iter* = drįsti eiti, o *negata via* — (kitiems) uždraustu keliu. | 23. **coetusque volgaris** — žmonių minios, kurioms neskirtas nemirtingumas. — **udam... humum** statoma prieš dangaus *arces igneae* (carm. III, 3, 10). | 24. **spernit** (niekina, nepaiso, su panieka palieka), nes nėra reikalingas minios užgyrimo. — **fugiente penna** prasme „sparnais plasnodama greitai palieka". | 25. **est.. merces**: vertimas poeto Simonido posakio (ἔστι καὶ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας), kurį, pasak Plutarchą, mėgdavęs kartoti Oktavianas. — **fideli silentio**: „ištikimas tylėjimas" yra lydimas atlyginimo (*merces*). | 26. **Cereris sacrum ....arcanae**; kal-

bama apie Eleusino misterijų paslaptis (*arcana*), kurias buvo draudžiama išviešinti (*volgare*). | 27. **volgarit**; *volgare arcana* (ἐκφέρειν τὰ ἀπόρρητα) buvo palaikoma didžiausia nuodėmė: su taip sunkiai nusidėjusiu pavojinga buvo būti po vienu stogu arba plaukti vienu laivu (pavojus ir žemyne ir jūroje). — **arcanae** pagal prasmę reikia derinti su *sacrum* (*enallage adiectivi*); *sacrum arcanum* = šventoji paslaptis. — **sub isdem... trabibus** pasakyta vaizdžiau, negu *sub eodem tecto;* esant po vienu stogu su nusikaltėliu, *trabes* gali nugriūti ir sutriuškinti nekaltą su kaltu. | 28. **sit** *coni.* (kaip ir tolim. *solvat*) po *vetabo* vietoje įprasto *acc. c. inf.* — **fragilemque** (= *que* prasme „arba"); *fragilis* — lūžtąs, trapus, n e t v i r t a s; čia *fragilis* tartum užmena *nau-fragus,* kuriuo gali virsti kiekvienas, kam tik atsitiks plaukti kartu su nusižengėliu. | 29. **solvat phaselon**; *solvere* arba *solvere navem* = išplaukti. — **phaselon** lengvas pupos (φάσηλος) pavidalo laivas. — **saepe... integrum**: nurodoma priežastis, dėl kurios poetas vengia nusikaltėlio (mintis: *saepe Diespiter offensus una cum incesto, religionum violatore, punivit etiam innocentem, una cum illo fortuito versantem*). — **Diespiter** žiūr. paaišk. 12, 5. | 30. **neglectus** „apleistas", čia: įžeistas. — **incesto**; *incestus* (iš *in-castus*) — nešvarus, suteptas; čia: nuodėmingas, nedoras. — **integrum**; *integer* (iš* *in-tag-ros, ta-n-go)* — neliestas, nesuteptas; čia: nekaltas, doras; *incesto addidit integrum* prasme: su nusižengėliu baudžia ir nekaltą. — **addidit** *perf. gnomicum*: praeity padarytas stebėjimas eina įspėjimu dabarčiai ir ateičiai. | 31. **raro** statomas prieš 29-os eil. *saepe.*—**antecedentem scelestum** (nusižengėlį) seka „šlubuojanti" *Poena* ir nepalieka jo nenubausto. | 32. **deseruit** *perf. gnom.* — **pede... claudo** *abl. qual.* Bausmė vaizduojama šluba: dažnai ji negreit pasi-

veja nusikaltėlį, bet pasprukti tokiam pavyksta retai.

Planas: I. Jauno romėno uždaviniai (*condiscat... vexet... agat*) 1—6. II. Vaizdingas karo epizodas (*matrona... virgo... sponsus... leo*) 6—12. III. Garbingųjų vyrų ir bailio mirtis (*pro patria mori... fugax vir... inbellis iuventa*) 13—16. IV. Vyriškumo garbės pastovumas (*intaminati honores*) 17—20. V. Vyriškumo atpildas — nemirtingumas 24—24. VI. Paslapties išdaviko likimas 25—32.

---

22. Donec gratus eram tibi (III, 9).

Šitam grakščiam eilėrašty dijalogo forma trumpai aprašoma vienos meilės istorija: Lidija, susikivirčijus su mylimuoju, rado paguodą naujoje meilėje; taip pat pasielgė ir buvusysis jos mylimasis. Atsitiktinai pasimatę, jie prisimena savo senąją meilę ir susitaiko.

1. **gratus eram**: šiuo švelniu pasakymu primenama senoji meilė. | 2. **potior** — „pirmenybę gavęs“, šaunesnis, geresnis (kalbama apie konkurentą). — **bracchia... dabat**; *bracchia collo* (*cervici*) *dare* kukliau ir vaizdžiau, negu *bracchia collo subicere* arba *implicare*. | 3. **iuvenis** — naujoji Lidijos simpatija. | 4. **Persarum... rege beatior** = μακαριώτερος τοῦ μεγάλου βασιλέως: Lidijos meilė, kaip didžiausias turtas, lyginama su persų karalių turtais, kurie senovėje virto priežodžiu (plg. 20, 44). — **vigui** „žydėjau“ | 5. **non alia... arsisti**; *alia* — *abl. instr.*; *ardere* — liepsnoti: Lidijos pasakymas žymiai stipresnis, negu jos buv. mylimojo (*gratus eram*). — **magis** versti būdvardžiu. | 6. **Lydia** — kas ji buvo, žinių neturime

(žiūr. 4). — **post** — vietos aplink. prasme (plg. *post-ponere*). — **Chloen:** kalbama apie Lidijos konkurentę. — **post Chloen** = *posthabebatur Chloen*. | 7. **multi Lydia nominis** priedelis veiksnio, gaunamo iš tolim. *vigui; multi nominis* (πολυώνυμος, μεγαλώνυμος) *gen. qual.* „išgarsėjusi". | 8. **Romana... clarior Ilia** hiperboliškai ir žymiai stipriau pasakyta, negu 4-je eil.: Lidija sakosi buvus garsesnė už Rėją Silviją (Iliją), Romulo ir Remo motiną, kurią romėnai laikė savo pranokėja. | 9. **Chloe regit:** naujos simpatijos vardas akcentuojamas (nepasakyta *regit Chloe)*, kaip gerai Lidijai žinomas. | 10. **dulcis modos** „gražias daineles". | 11. **metuam:** sprendžiant iš 15 eil. *patiar*, nesantykiuojančio su 16-os eil. *parcent*, čia ne *futurum*. | 12. **si... fata** „jei ta sąlyga likimas...". — **animae** = *ei quae anima mihi est*. — **superstiti** (*superstes* — likęs gyvas) = (leis jai) pasilikti gyvai. | 13. **torret** stipriau, negu *regit*. — **face mutua**; *fax* — žibintuvas, čia: meilės liepsna, liepsnojanti meilė; *mutuus* — savitarpis, abipusis, bendras. | 14. **Thurini Calais f. Ornyti:** trakietei Chlojai statomas priešais jaunikaitis *Calais*, kuris, neturėdamas tokių privalumų kaip Chloja (*docta... sciens*), vis dėlto yra giriamas dėl savo aukštos kilmės, kaip sūnus *Ornyti* iš *Thurii* (pietinės Lukanijos miestas, kur kitados buvo *Sybaris*); Lidija didžiuojasi bent skambiu vardu savo naujos simpatijos ir jo tėvo. | 15. **bis patiar mori** (plg. Platono οὐδ' εἰ μέλλω πολλάκις τεθνάναι Apol. 30): patetiškas sustiprinimas pirmesnio *non metuam mori*. | 17. **si... redit** — *praes*., tarytum veiksmas jau įvyksta. — **prisca** = *pristina* (senobinė, pirmutinė, čia: senoji). — **Venus** prasme „meilė" (metonimija). | 18. **diductosque... aeneo** — vaizdžiai pasakyta apie s u j u n g i m ą perskirtos poros: „varine grandimi sujungia į vieną".

— **iugo** *abl. instr.* | 19. **flava** „geltonplaukė" (grožio požymys). — **excutitur**; *excutere* — nupurtinti, iškratyti, išmesti, čia = *excutitur regnum Chloes* — atsako 9-os eil. žodžiams *me regit;* „su šaknimis išraunama Chlojos valdžia". | 20. **reiectaeque... Lydiae** *dat.* (mintis: *si Lydiae, quam per aliquod tempus reieci, rursus patet ianua mea*). | 21. **quamquam...** **Hadria** — diplomatiškai pasakyta atsivertusiam garbintojui pamokyti. — **sidere pulchrior** žiūr. paaišk 20, 42. | 22. **levior cortice** (plg. Schiller'io *leicht wie Kork*) = „lengvesnis už lukštą" prasme „lengvabūdis, nepastovus" (*levitas pro inconstantia ac mutabilitate*, plg.: *levis populus*, *levior foliis*). — **improbo... Hadria**: Adriatikos jūra yra audringa be jokio saiko, todėl *improbo* (nedoras, piktas, audringas). | 23. **iracundior**; *iracundus* — greitai supykstąs, dagus, purškus, ūmus, nesusivaldąs; iš to pasakymo sprendžiant, galima manyti, kad Hor. šitam eilėrašty kalba apie save, nes kitur (*epist.* I, 20, 25) pats save charakterizuoja kaip *irasci celer*. | 24. **vivere amem** prasme *libens vivam*. — **obeam libens** prasme „mielai sutikčiau mirti".

Šitas eilėraštis eina pavyzdžiu vad. *carmen amoebaeum* (τὰ ἀμοιβαῖα — *versus alterni*). kuris komentatoriaus šiaip nusakomas: *carminis amoebaei velut lex est, ut qui responderet similibus sententiis atque imaginibus, sed maiore cum vi atque arte expressis alterum vincere conaretur.* Taigi eilėrašty galime stebėti visą eilę *similes sententiae* bei *imagines,* kurie reiškiami vis *maiore vi atque arte.* Štai pavyzdžiai: *gratus eram — arsisti; Persarum rege beatior — Romana Ilia clarior; regit — torret; non metuam mori — bis patiar mori*; *flava Chloe — sidere pulchrior ille est; patet ianua — tecum vivere amem.*

Eilėraščiui nemaža grakštumo bei skambumo teikia lengvai pastebima aliteracija: *candidae — cervici, alia — arsisti, dulcis — docta, metuam — mori, parcent — puero, reiectae — ianua, improbo — iracundior.*

Eilėraščio yra trys dalys, po dvi strofas kiekvienoje: pirmoje daly piešiama pamiltinių buvusioji laimė, antroj — paguoda, kurią dabar abu jie randa kitur, ir pagaliau trečioj — vienos pusės pasiūlymas ir antros sutikimas taikintis.

---

23. Miserarum est neque amori (III, 12).

Griežto dėdės prižiūrima mergaitė Neobulė skundžiasi dėl savo likimo ir svajoja apie šaunųjį jaunuolį Hebrą.

1. **Miserarum est**; kaip matyti iš tolimesnio *metuentes*, Neobulės pasakymu *miserae* žymimos ne visos mergaitės, o tik tokios, kurios, kaip ir pati Neobulė, yra akylai saugojamos; čia tokių mergaičių likimas statomas prieš laimingesnį jaunuolių likimą (verčiant, reikia būdv. *miserarum* papildyti tam tikru daiktavardžiu, nes lietuviškai iš daugiskaitos kilmininko spręsti apie lytį negalima). — **amori dare ludum**; *dare ludum* prasmingiau ir vaizdžiau, negu paprastas *dare iocum:* sąvokoje *ludus* yra pramogos ir malonumo atspalvis; versti kaip *libere amoribus frui,* pav. „laisvai džiaugtis meile". — **dulci... vino lavere (mala)** = „saldžiu vynu išblaškyti sielvartą": nors Neobulė buvo griežtai dėdės saugojama, tačiau iš šitokios jos kalbos negalima manyti, kad ji pati būtų gerai išauklėta, nes jei taip būtų, jai neateitų į galvą *mala vino lavere* (dėl *lavere* žiūr. paaišk. **16**, 18). | **2. aut** „arba vėl"; prasmė: *aut, si ludus detur, statim*

metu percelli, summo angore affici, ubi severior etiam patre patruus nos increpat. — **exanimari metuentis** = „iš baimės žado netekti". | **3. patruae**; *patruus poet.* kaip būdvardis; „dėdės" griežtumas bei rūstumas virto priežodžiu, plg. komedijų *patruus obiurgator* (įkyrus barėjas") arba Cicerono *pertristis quidem patruus* ir Horacijaus *ne sis mihi patruus* sat. II, 3, 88, *adde iratum patruum* ibid. 2, 97. — **verbera** — smūgiai; *v. linguae* = „plakančios kalbos", smarkūs žodžiai. | **4. qualum** arba *qualus* — krepšelis (čia — vilnai laikyti); krepšelis su vilnomis metonimiškai užmena verpimą, kuris *apud Romanos semper laudi fuit virginibus ac matronis*; šitą moteriškąjį darbą dabar užmetė paskendusi svajonėse Neobulė. — **Cythereae** = *Veneris;* Kiteros sala, į pietus nuo Lakonijos pusiasalio, buvo pagarsėjusi Afroditės kultu. — **puer ales... aufert** („sparnuotas sūnelis"...) = *Cupido*; čia Horacijaus piešiamas vaizdas turi hellenistiškojo meno pobūdį: viename Pompėjos sieniniam paveiksle, kur yra atvaizduota Lėda su gulbe, matome Kupidoną, nusinešantį krepšelį su špulėmis ir vilnų kamuoliais. — **telas**; *tela* — audinys, čia: (audeklo) apmatai. | **5. operosaeque Minervae** *gen. obi.;* Venerai statoma priešais Minerva, kaip rankdarbių globėja (Ἀθήνη ἐργάνη). — **studium**; *operosae Minervae studium* poet. = darbo pamėgimas. — **Neobule** *nomen sonorum ex Archilochi carminibus desumptum.* | **6. Liparaei** „kilęs iš Liparos" *(Lipara* — nedidelė sala, kiek į šiaurę nuo Sicilijos): Hebro kilimo vietos nurodyme jaučiamas jo grožio užuominas (λιπαρός — *splendidus*). — **nitor** prasme *decor, pulcherrima forma* („žavingumas"). | **7. simul... lavit**: sąryšis sekančio vaizdo su tuo, kas jau pasakyta, šitoks: *Hebrus mihi aufert omne aliud studium, simulatque eum video vel videre mihi vi-*

deor natantem, equitantem, venantem. — **unctos... umeros** žiūr. paaišk. 4, 8. — **Tiberinis... in undis**; veiksmas atkeliamas į gimtąjį kraštą: imtynėms pasibaigus, Hebras išsimaudė Tiberio vilnyse, nusišveitė ir atrodo ypatingai gražus; šitos Neobulės svajonės apie Hebrą, apie jo laisvą, įvairų ir masinančiai įdomų gyvenimą sudaro ryškų kontrastą su vienodu ir nuobodžiu jaunos mergaitės gyvaliojimu: plg. Ovidijaus laišką, kuriame jaunoji Heronė šiaip piešia vyrų gyvenimą:

vos modo venando, modo rus geniale colendo
ponitis in varia tempora longa mora,
aut fora vos retinent aut unctae dona palaestrae,
flectitis aut freno colla sequacis equi;
nunc volucrem laqueo, nunc piscem ducitis hamo;
diluitur posito serior hora mero epist. 19, 9.

| 8 **eques** — priedelis veiksniui, gaunamam iš tarinio *lavit;* „jis, raituolis...". — **Bellerophonte** *abl.* iš *Bellerophontes*; Belerofontas, Korinto karaliaus Glauko sūnus, Sisifo (žiūr. 19, 20) sūnaitis, mitinis herojus; drąsus jojikas, sugavęs ir prijaukinęs sparnuotą arklį Pegasą, kuriam padedant atlikęs daug garsių žygių; įsidrąsinęs, sumanęs keltis į dangų, bet perpykęs Dijas pasiuntęs gylį, kuris įgėlęs Pegasą, o šis įsiutęs ir numetęs herojų ant žemės (žiūr. dar Hom. Iliadės vertimo 95 psl. 5 eil. virš., 1930 m. leid.). — **pugno.. segni pede** — *abl. causae.* | 9 **segni**; *segnis* (iš * *sek-nis,* plg. ἧκ-ιστος) — lėtas, glebnas, silpnas, menkas; *segni* priklauso ir prie *pugno*; mintis: Hebras niekuomet nebuvo nugalėtas, nes nei kumštis nei kojos jo neapvylė. | 10 **catus iaculari** santykiuoja su **celer excipere**: poetų kalboje *infin.* dažnai jungiamas su *adiect.* (žiūr. paaišk. 1, 3 ir 2, 3). — **catus** žiūr. paaišk. 5, 3. — **apertum**: „plynas laukas" statomas priešais *arto fruticeto* (tankūs krūmai, tankynė). — **agitato grege** (*abl. modi*) priklauso prie *fugientis; agitato = excitato a canibus.*

| 11. **latitantem** (*intens.* iš *lateo,* plg. *fugitare, clamitare etc.*) — slėptis, slapstytis. | 12. **excipere** *scil. venabulo* („pačiupti ragotine") — medžioklių terminas, plg. Senekos (*venator feras*) *et venientis excipit et fugientis persequitur,* de ira I, 11, 2.

Šito eilėraščio pradžia primena poeto Alkajo dainelės pirmąją eilutę, išlikusią iki mūsų laikų: ἐμὲ δειλάν, ἐμὲ παισᾶν (= πασῶν) κακοτάτων πεδέχοισαν (= μετέχουσαν).

Iš pasakymu *tibi qualum... tibi telas... Neobule* galima būtų, rodos, daryti išvadą, kad čia poetas kreipiasi į mergaitę, apgailėstaudamas liūdną jos likimą ir primindamas veiklų Hebro gyvenimą. Tačiau šiuo atveju reikėtų tikėtis, kad poetas stengsis paguosti liūdinčią, suteiks jai geresnio gyvenimo viltį ir ramins jos širdgėlą. Nieko tokio mes čia nematome. Taigi iš dainelės pobūdžio ir josios turinio tenka spėti, kad čia bus pačios Neobulės monologas. O kreipimasis į save, savo vardo minėjimas yra paprastas literatūroje, ypač poezijoje, dalykas (plg. Plauto: *Epidice, vide quid agas?* arba: *enimvero, Antipho, multimodis cum istoc animo es vituperandus,* kur Epidikas ir Antifontas kalba į save).

Eilėraščio dvi dalys: I. Neobulė kalba apie savo likimą 1—6. II. Jos svajonės apie Hebrą 7—12.

Pažymėtina metro ir turinio darna: vienodų jonikų grandinė sužadina ilgesio, beveik įkyrumo nuotaiką, kaip nuobodus ir pats Neobulės gyvenimas. Eilėraštis atrodo tartum neužbaigtas: bet ir mergaitės svajonėms trūksta ryškaus galo.

---

24. Exegi monumentum (III, 30).

„Pasistačiau amžiais tveriantį paminklą, perkėlęs eolišką̨ją giesmę į Italijos žemę. Muza, mano

dieviškoji įkvėpėja, didžiuokis mano atliktu darbu ir vainikuok mane lauro vainiku".

1. **Exegi** = *absolvi*: parašęs 3-ją odžių knygą Hor. buvo pasiryžęs daugiau nebekurti lyriškų giesmių, laikydamas savo darbą šioje srity baigtu; *exegi* prasme „baigiau" tokiomis pat aplinkybėmis pavartojo ir Ovidijus (žiūr. jo *iamque opus exegi* paaiškinimų gale). Pasakymas *exegi monumentum* primena parašus ant kapnamių: *monumentum absolvi, mihi hoc monumentum feci etc.* — **aere perennius**; *aere* = *aereis statuis titulisque aeri incisis*; *perennis* (iš *per-annum*) — „metus tveriąs", pastovus: aukštesniame šito būdvardžio laipsny galima įžiūrėti *oxymoron*, nes *perennis*, pagal savo pagrindinę prasmę, comparativo turėti negali. | 2. **regalique situ pyramidum**: *pyramides regum Aegyptiorum sepulcra* (plg. πυραμίδες τάφοι τῶν βασιλέων); pasikliaudamas asocijacija su dažnai vartotais ant kapnamių parašais *hic situs est*, Hor. teikia daiktavardžiui *situs* prasmę „karsto ramybė"; čia sąvoka *regalis situs*, logiškai būdama žodžio *pyramidum* pažyminiu, paversta savarankiška sakinio dalimi. — **altius** perkelta prasme: „kilnesnį" (už karališkų piramidų nepajudomą ramybę). | 3. **edax** (žiūr. paaišk. 19, 1)=*compagem saxeam paulatim solvens;* čia: graužiąs, naikinąs. — **aquilo** — šiaurys vėjas). — **inpotens** *scil. sui* = *sibi non temperans, vehementer saeviens* (nesusivaldąs, nesuvaldomas, smarkus, audringas). | 4. **innumerabilis annorum series** — nesuskaitoma metų eilė (būtent, „niekuomet"); šitas pasakymas papildomas tolimesniu *fuga temporum*, kuris eina savarankišku sakinio nariu vietoje žodžio *annorum* pažyminio (plg. *fugaces anni*, 19, 1); taigi Horacijaus pasistatyto paminklo nesugriaus nei gamtos gaivalai, konkrečiai reiškiami dviem sąvokom

(*imber—aquilo*=vanduo ir oras), nei laikas, detalizuojamas irgi dviem sąvokom (*annorum series* ir *fuga temporum*). | 6. **non omnis** ir **multa pars mei** — *litotes*: poeto turima galvoj „geresnioji" arba „tikroji mano būtybės dalis", būtent, „mano kūriniai, į kuriuos įdėjau visą savo s i e l ą" (plg. Ovidijaus *vivam, parsque mei multa superstes erit* am. I, 15, 42 arba Senekos *an toti morimur nullaque pars manet nostri?* Troad. 382). | 7. **Libitinam:** *Venus Libitina — dea funerum*, metonimiškai pasakyta vietoje „mirtis". Prie Libitinos šventovės buvo gojelis, kuriame buvo laikomi laidotuvių pabūklai (*feretrum, sandapila, acerra, turibulum etc.*), taigi pasakymą *vitabit Libitinam* pažodžiui reikia versti „išvengs laidotuvių" (plg. Juvenalo *si Libitinam evaserit aeger* 12, 122). — **usque** *adv.* priklauso prie *crescam*, bet turimas galvoj ir prie *recens*. — **postera** poet. vietoje *apud posteros*. | 8. **laude** paversti veiksniu ir derinti su *recens* („nevystanti, visuomet jauna"), o iš *ego* padaryti to paties asmens savyb. įvardį: *l a u s m e a semper r e c e n s atque indelebilis manebit*. — **dum ... pontifex**; mintis: „*quamdiu pontifices cum virginibus Vestalibus religiosum silentium tenentibus diebus festis in aedem Iovis Capitolini sollemni pompa ascendent; hoc est i n s e m p i t e r n u m: cum enim Roma Urbs aeterna civibus suis esset, sacra publica nunquam exstinctum iri iis persuasum erat*". Taigi pasakymas *dum Capitolium scandet...*, atrodąs kiek silpnesnis už *innumerabilis annorum series*, tik papildo, o nesusiaurina 1—8 eilučių mintis, nes poetas ir Romą vaizduoja a m ž i n ą. — **Capitolium scandet** vietoje prozos *ascendet* (*scil. sacrorum faciendorum causa*). | 9. **tacita virgine** ir **pontifex** dauginių pasakymų prasme: iškilmingas apeigas vargu bau galėjo atlikti vieni du — šventėjas ir vestalė, nors jie būtų ir *pontifex*

maximus ir *virgo V. maxima*; be to, ir *tacita* tinka dauginiam pasakymui aptarti: su kuo vaidilutė galėtų kalbėtis, jei ji būtų per iškilmes viena? Taigi *tac. virgine* tenka suprasti, kaip *Vestalibus (sex) venerabunde ac tacite incedentibus*. | 10. **dicar... modos**; žodžių tvarka: *dicar princeps Aeolium carmen ad Italos modos deduxisse, potens ex humili, (ibi natus) qua... populorum.* — **violens** poet. viet. *violentus* — „srautingas". — **obstrepit**; *obstrepere* — ūžti, šniokšti, kriokti. — **Aufidus** — Apulijos, poeto gimtinės, upė (dabar *Ofanto*). | 11. **pauper aquae**: savybė Apulijos, kuri vasarą kenčia nuo sausros, perkelta ant mitinio josios valdovo Dauno (žiūr. paaišk. 9, 14); *pauper*, kaip ir *dives*, poeto vartojamas paprastai su *gen.* — **agrestium... populorum** — žemdirbių tauta: Apulijos miestai seniausiais laikais buvę įkurti Diomėdo (plg. *qui locus a forti Diomede est conditus* sat. I, 5, 92), taigi šios šalies gyventojai buvę krašto senbūviai, pradėję dirbti žemę dar prieš Romos įkūrimą. | 12. **regnavit populorum** graikizmas pagal ἦρξε λαῶν. — **ex humili**; savo žemąją kilmę Hor. mini ir kitur (plg. *libertino natum patre et in tenui re* arba *pauperum sanguis parentum*). — **potens**, kaip *vates*; savo talento dėka pasidaręs „galingas". | 13. **princeps**, kaip *inventor* (εὑρετής), = *primus*. — **Aeolium carmen ad Italos... modos**, būtent: Alkajo ir Sapfo lyriką perkelti į Italijos žemę. | 14. **deduxisse** metaforiškai vietoje *transtulisse*; veiksmaž. *deducere* prasme „kurti, pagaminti, eiles rašyti" Horacijaus vartojamas pasigaunant asociacijos su *filum deducere* (siūlą nuverpti), plg. jo *tenui deducta poemata filo* arba *mille die versus deduci posse* ir Propercijaus *tibi saepe novo deduxi carmina versu*. — **sume... meritis**; mintis: teisėtai didžiuokis dėl savo nuopelnų. | 15. **Delphica**

= *Apollinari*; Apolonas — poetų globėjas, o jo kulto žymiausia vieta — Delfai Fokidoje (vidur. Graikijoje). | 16. **cinge... comam** žiūr. paaišk. 1, 29; iš čia eina tarptautinis žodis „laureatas" (*poeta laureatus*). — **volens** vietoje maldose vartojamo *volens propitius* (plg. Livijaus *precatus deinde... (ut) volens propitius adesset*); todėl versti „maloningai" (o ne „noriai"). — **Melpomene** = *Musa*: atskirų muzų vardus Hor. vartoja kaip įvairius vienos muzos pavadinimus.

Kiekvienam žmogui yra įgimtas troškimas palikti, atsiskiriant su šiuo pasauliu, savo čia buvimo pėdsakus: tik labai retas kuris sutinka miręs tuoj išnykti iš žmonių atminties. Šiuo atveju žmonės elgiasi pagal savo išgales ir pagal savo supratimą: vieni, dar gyvi būdami, rūpinasi paminklais ir užsisako karstus; kiti testamentuose nurodo, kaip turi būti paženklinti jų kapai, kaip turi būti pagerbta jų atmintis; vėl kiti tikisi savo darbais pasistatyti pastovų paminklą. Apie tai kalba čia ir Horacijus: pabrėždamas savo ypatingus romėnų literatūrai nuopelnus, tikisi už juos susilaukti amžinos garbės. Apie tai kalbėjo ir Ovidijus, pabaigęs rašyti savo metamorfozes:

iamque opus exegi, quod nec Iovis ira nec ignis
nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas.
cum volet illa dies, quae nil nisi corporis huius
ius habet, incerti spatium mihi finiat aevi;
parte tamen meliore mei super alta perennis
astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum.
quaque patet domitis Romana potentia terris,
ore legar populi, perque omnia saecula fama,
siquid habent veri vatum praesagia, vivam. met. XV, 871.

Lygindami šiuodu eilėraščiu, negalime nepastebėti bendros pagrindinės minties: ir vienas ir ant-

ras poetas tiki savo darbų nemirtingumu. Ovidijus, sakydamas, kad *illa dies* (*mortis*) *nil nisi corporis huius ius babet*, pabrėžia, jog jis *meliore parte* bus *perennis*, o *nomen eius* — *indelebile;* taip pat ir Horacijus yra tikras, kad *multa pars* jo *vitabit Libitinam*.

Mūsų literatūroje yra du šito eilėraščio vertimai eilėmis: vienas — M. Gustaičio (tikslesnis), antras — M. Biržiškos (laisvesnis):

1.

Baigiau paminklą tvirtesnį už varį
už piramides karalių aukštesnį;
nei bangus lietus, nei šiaurys siutingas,
nei metų metai be skaičiaus be galo
ir laiko bėgis neįstengs sunaikinti jo.
Ne visas mirsiu, didi dalis mano
gyvens per amžius: tol pas palikuonis
nuolat garsėsiu, kol pontifikas
draug su vestale lankys Kapitolių.
Minės mane ten, kur teka Aufidas,
kur bevandenis Daunas viešpatavo;
jogei iš menko patapau galingas,
pirmas pritaikęs Italijos lyrai
Eolo giesmę. Priimk, Muza, garbę
darbais pelnytą, ir man Delfų laurais
apjuosti galvą teikis, Melpomena. M Gustaitis.

2.

Sau paminklą stačiau užu varį tvirčiau.
už Aigipto bones kur kilniau ir aukščiau:
jo nei lietus graužys, nei paspūtęs šiaurys,
neigi metų, amžių begalinė eilė
neįstengs suardyt, nežinioj paskandyt.
Negi mirti visam! Mano didi dalis
giltinės juk išvengs: augsiu jaunas dar vis
paskesniuoju garsu, kol Kapitoliuje

krivis tylinčią vis vaidilutę vedžios.
Kur Aufidas smarkus ūžia varo vilnis,
kur ir Daunas vargius bevandenius laukus
valdė, tengi sakys dainių žemos kilmės
eolines eiles taikinus mūsų garsams.
Tad didžiuokis manim, to nusipelniusiu,
ir delfınų (?) lauru, Melpomene gera,
vainikuoti čia jau imk maloniai mane. M. Biržiška.

---

25. Quem tu Melpomene semel (IV, 3).

„Į ką tu, Melpomena, gimimo valandą pažvelgsi palankia akimi, tam lemta tapti poetu. Tau, muza, dėkoju už poeto vardą ir už ištikusią mane garbę".

1. **Melpomene** žiūr. paaišk. 24, 16. — **semel**: vieno muzos žvilgsnio pakanka, kad iš ką tik gimusio kūdikio išaugtų poetas; panašią mintį randame pas Hesiodą:

ὅντινα τιμήσωσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο
γεινόμενον τ' ἐσίδωσι διοτρεφέων βασιλήων,
τῷ μὲν ἐπὶ γλώσσῃ γλυκερὴν χείουσιν ἐέρσην. theog. 81.

| 2. **placido lumine** — irgi neoriginalus pasakymas: plg. Kalimacho Μοῦσαι γὰρ ὅσους ἴδον ὄθματι παῖδας μὴ λοξῷ („ne kreiva akimi"). | 3. **labor** prasme „imčios, rungčios", kaip Pindaro κάματος arba πόνος. — **Isthmius**: Korinto sąsmaukoje (Ισθμός) Poseidono garbei kas dveji metai įvykdavo žaidimai (Ἴσθμια, *ludi Isthmii*), pirmaisiais (vasarą) ir trečiaisiais (pavasarį) kiekvienos Olimpiadės metais (žiūr. paaišk. 1, 3). | 4. **clarabit** = *clarum reddet, nobilitabit.* — **pugilem**; *pugil* — kumštininkas, „boksininkas"; *clarabit pugilem* santykiuoja su tolimesniu *ducet victorem;* daiktavardžiai *pugilem, victorem* ir 7-os eil. *ducem* su 3-os eil. *illum* sudaro dvejybinius galininkus, kurių

illum bus papildinio, o anie — tarinio gal. — **equus** — daugininio daiktavardžio prasme: kalbama apie k e t v e r t ą arklių, pakinkytų į rungtynių vežimą (*quadrigae*). — **impiger** prasme „bėgštus", smarkus („ristų žirgų ketvertas"). | 5. **ducet** prasme „nuneš". — **Achaico** = *Graeco* (*tunc tota Graecia a Romanis A c h a i a solebat appellari*). | 6. **neque... Capitolio:** trijumfas, romėnų garbės idealas, statomas prieš graikų garbės idealą— nugalėjimą per rungtynes; tačiau tiem dviem idealams toliau (eil. 10—12) priešpastatoma poeto garbė. — **res bellica** „karo žygiai". — **Deliis.. foliis;** čia *Delius*, kaip ir 24, 15 *Delphicus*, = *Apollinaris*; pats Apolonas yra *Delius*, kaip gimęs Delo saloje (žiūr. paaišk. dėl *Cynthius* 8, 2); taigi *Deliis foliis* = *lauro Apollinis* (*in Delo insula nati*). | 8. **tumidas... minas** „pasipūtusius", išdidžius, akiplėšiškus grąsymus (vietoje „išdidžių karalių grąsymus„); *minari* ir *minae* — tipiški Horacijaus pasakymai, kalbant apie laukines, Romai priešingas, tautas (plg. jo *regum colla minacium* carm. II, 12, 12). — **contuderit** = *profligarit atque ultus est* (*contundere* — sutriuškinti, perblokšti); *quod contuderit minas* priklauso prie *ornatum*. | 9. **ostendet** veiksnio *res bellica* tarinys; *ostendet* — paskutinis veiksmažodis grandinėje: *non... clarabit, non... ducet, neque ostendet*. — **Capitolio,** kaip trijumfalinės eisenos paskutinė vieta ir tikslas. | 10. **quae... aquae... et... comae**: gamtos grožybės sudaro tą aplinkumą, kurioje tarpsta poeto talentas. — **Tibur** *n.* Lacijumo miestas (dabart. *Tivoli*), kurio apylinkėse buvo Horacijaus ūkis *Sabinum*; staigus ir beveik betarpiškas mažučio Tiburo gretinimas su Romos *Capitolium* sudaro šiurpulingą kontrastą (kokie vaizdai rišami su *Capitolium* ir *Tibur*?). — **aquae** Anieno upės. — **praefluunt** = *praeterfluunt*. | 11. **nemorum co-**

mae žiūr. paaišk. 8, 5. | 12. **fingent**=*reddent, efficient*. — **Aeolio carmine** priklauso prie *nobilem; Aeolio* = *lyrico* žiūr. paaišk. 24, 13. | 13. **principis urbium** „miestų valdovės, sostinių karalienės", plg. *domina Roma* carm. IV, 14. 44, *regia Roma* epist. I, 7, 44 ir Marcialo:

terrarum dea gentiumque Roma,
cui par est nihil et secundum 12, 8

| 14. **dignatur** prasme „teikiasi". — **suboles** prasme „jaunoji karta" (plg. *virginibus puerisque canto* 20, 4 arba *virginum primae puerique claris patribus orti* carm. IV, 6, 31): Romos jaunimas veikiai suprato ir įvertino poetą, tuo tarpu kai jo vienamžiai ilgokai laikėsi rezervuotai ir pavyduliavo (plg. 16 eil. *dente mordeor invido*). — **amabilis vatum... choros** *enallage adiect.* | 15. **ponere** = *inserere*. | 16. **dente... mordeor invido** vaizdžiai sakoma apie vienamžių-poetų pavydą: „esu kandžiojamas pavyduolio dantimi", plg. Ovidijaus:

livor iniquo
ullum de nostris dente momordit opus
trist. IV, 10, 123.

| 17. **testudine** žiūr. paaišk. 5, 6. — **aureae** (plg. Pindaro χρυσέα φόρμιγξ) — perkelta prasme: „auksinės" = dieviškos. | 18. **dulcem** proleptiškai = „žavingai" (*prolepsis* — teikimas daiktui savybės, kurios šis daiktas dar neturi, bet turės atlikus tam tikrą veiksmą). — **strepitum... temperas** „tvarkai, valdai garsus" = skambini.—**Pieri**=*Musa*; muzos pavadinimas (*Pieris, idis*) eina nuo *Pieria* (Πιερία—pietų Makedonijos sritis), kur atsirado ir žydėjo muzų kultas. | 19. **o mutis... sonum**; *mutis*—išskiriamasis žuvų ypatumas; deivei viskas galima: net nebylės žuvys prabilsta, muzai to norint. — **quoque** prasme *etiam*. | 20. **donatura** — „duosianti" prasme „tu, kuri gali suteikti"

(taip ir versti). — **cycni** — pirmas šio žodžio skiemuo čia trumpinamas; Apolonui pašvęstas *cycnus* (κύκνος, gulbinas, gulbė) — simboliškas poetų žymėjimas. — **sonum:** gulbės balsas senovėje buvo laikomas labai gaidingas ir skambus (plg. Kalimacho μουσάων ὄρνιθες ἀοιδότατοι πετεηνῶν arba Varono *Musarum volucres*). | **21. totum** priklauso prie *hoc*. — **muneris... tui est** = *beneficii tui est* (mintis: *nullum meum proprium meritum, totum tuum donum ac beneficium est*). | **22. monstror digito** lot. kalboje *vox media; sing.* (*digito*) dažniausiai gera prasme; o *plur.* (*digitis*) — bloga; čia teigiama prasme (mūsų „pirštais rodyti" paprastai bloga prasme); plg. Lukiano apie Herodotą: εἴ πού γε φανείη μόνον, ἐδείκνυτο τῷ δακτύλῳ· οὗτος ἐκεῖνος Ἡρόδοτός ἐστιν ὁ τὰς μάχας τὰς Περσικὰς συγγεγραφώς, Persijaus *at pulchrum est digito monstrari et dicier „hic est"* ir Ovidijaus *en digitis designor adultera volgi* amor. 3, 6, 77. | **23. Romanae fidicen lyrae** „Romos lyrikas": taip šlovina Horacijų praeiviai. | **24. spiro:** šiaip absoliučiai poetas sako apie save, turintį dieviškąjį įkvėpimą (*spiritus*, πνεῦμα); terminas πνεῖν (pūsti) buvo vartojamas kalbant apie griežimą tibija (puč. instrumentas, žiūr. paaišk. 1, 32); šiaip ar taip, čia *quod spiro* nereiškia *„quod vivo"*, bet *quod inspiratus sum a Musa, quod verus me movet* ἐνθουσιασμός. — **si placeo:** šiais žodžiais kukliai sušvelninamas griežtas pasakymas *quod placeo* (plg. 20 eil. *si libeat*); tačiau *spiro* tokio sušvelninimo nėra reikalingas: dėl savo talento ir įkvėpimo poetas neabejoja. — **tuum est** = *muneris tui est*; pažymėtinas paskutinės strofos efektingas chijasmas:

totum... tui est, quod monstror
×
quod spiro... tuum est.

Romėnai ne iš karto pripažino Horacijaus talento: dar 20-ais metais savo laiške Mecenatui (*epist.* I, 19) poetas skundžiasi, kad jo veikalus *lector laudat et amat* tik *domi*, o *extra limen — premit* (niekina). Tiktai po 17-tų metų, kada Horacijus parašė ir su jaunuolių choru viešai atliko *carmen saeculare*, jam pavyko atkreipti tautos dėmesį į save ir į savo kūrybą ir susilaukti visuotinio pripažinimo. Po to jis drąsiai galėjo sakyti *monstror digito praetereuntium Romanae fidicen lyrae*. Tačiau, būdamas kuklus, poetas per daug nesididžiuoja, o savo pasisekimo priežastį mato muzos malonėje.

Lygindamas pabaigas pirmosios knygos pirmo eilėraščio (*Maecenas atavis)*, trečiosios — paskutinio (*Exegi monumentum)* ir ketvirtosios — šito (*Quem tu Melpomene*), rasime, kad poetas, kalbėdamas apie savo nuopelnus ir suprasdamas žmogaus menkybę, visur yra pasiryžęs dėkoti deivei -muzai už įkvėpimą ir malonę: poeto talentas — deivės dovana.

Eilėraščio trys dalys: I. Kieno garbė nejaudina poeto *(pugil, victor, dux)*. II. Kas poetui atrodo garbingiausias *(carmine nobilis)* 10—16. III. Entuzijastiškas muzos garbinimas ir dėkingumo jai pareiškimas 17—24.

---

26. Diffugere nives (IV, 7).

Eilėraščio, skirto Torkvatui (jo vardą randame 23-je eil.), šios mintys: „Apmirusi žiemą gamta pavasarį atgimsta; žiemos metu gamtos patirti nuostoliai kiekvieną vasarą vėl atstatomi. Visai kitoks likimas laukia tavęs, Torkvatai: kai kartą nusileisi į požemio karaliją, jokia žemės ar dangaus galybė neišves tavęs į paviršių, nes mirties įstatymo negali pakeisti nei herojai nei dievai“.

1. **Diffugere** „išbėgiojo", nepalikdami jokio pėdsako (=ištirpo); veiksmaž. *diffugere* kelia žiemos ir pavasario imtynių vaizdą: pavasaris nugalėjo ir priešingi *nives* „išbėgiojo". — **redeunt**: žiemos išvyti *gramina* (žolynai, žolė) vėl grįžta į sniego paliktus laukus. | 2. **comae** (κόμη) — lapija, lapai (vietoje *folia, frondes*), žiūr. paaišk. 8, 5. | 3. **mutat... vices** vietoje *mutando peragit vices; vices* reiškia tuos pakeitimus, kurie vyksta žemės paviršiuje, metų laikams keičiantis; taigi čia, kalbant apie pavasarį, *mutat vices* = „numeta žiemos apdarą". — **decrescentia.., flumina**; *decrescere* prasme „sekti, seklyn eiti, slūgti": *Alpium et Apennini nivibus cito liquefactis primo vere intumescunt Italiae flumina; mox adulto vere decrescunt et se continent intra ripas suas.* — **ripas... praetereunt** = „teka savo krantuose" (neišsiliedami iš jų, kaip tat buvo žiemos pabaigoje — sniegui tirpstant). | 5. **Gratia cum... geminis sororibus** = *Gratiae tergeminae* — trys Gracijos (pagal Hesiodą: *Euphrosyne, Aglaia* ir *Thalia).* — **cum Nymphis**; nimfos — skaisčios deivės-mergaitės, kuriose laki graikų fantazija įasmenino gražius ir slėpiningus gamtos reiškinius; jų būta kelių rūšių: 1) vandenų nimfos (vandenės) — okeanidės, nereidės, najadės, 2) kalnų — oreadės ir 3) miškų — drijadės Pabudusiai gamtai gyvumo suteikia Gracijų ir nimfų rateliai. | 6. **nuda** ne todėl, kad žiemą Gracijos būtų šilčiau apsirengusios, bet todėl, kad jos apskritai nevartoja drabužių ir tik pavasarį, orui atšilus, drįsta (*audet*) rodytis gamtoje. | 7. **inmortalia ne speres**: matydamas atgijusią gamtą ir pats pavasarį tartum pajaunėjęs, žmogus yra linkęs pamiršti netolimos mirties buvimą; taigi poetas jam primena: „nemanyk, kad kas nors gali verti per amžius, nesitikėk amžino šiam pasauly

gyvenimo" (plg. jo raginimą Leukonojai: *spatio brevi spem longam reseces* 6, 6). — **monet annus**: metai su jų laikų pasikeitimais („metų laikai") tartum „pamoko" žmogų, primena jam, kad viskas keičiasi ir nieko nėra amžino (plg. Heraklito πάντα ῥεῖ). — **et... diem** = *et hora, quae rapit almum diem;* minimi trys laiko metai: ilgiausias — *annus*, trumpiausias — *hora* ir vidutinis — *dies*. — **almum... diem**; *almus* — nuolatinis dienos epitetas: „gaivinanti, palaiminta", žiūr. paaišk. 2, 42. | 8. **rapit** „pagrobia", nusineša: kiekviena praėjusi valanda trumpina, „nualina" dieną. | 9. **frigora... iners** (12 eil.): suglaustai vaizduojamas metų laikų ratas, pradedant žiema (*frigora*) ir baigiant žiema (*bruma*). — **mitescunt** sėkmingai charakterizuoja švelnų pavasario orą (plg. mūsų „minkštas" ir *mitis*, iš kurio gaunamas *mitescere*). — **zephyris** „nuo šiltų dvelkimų"; *zephyrus* (= *Favonius*) — švelnus vakarų vėjas. — **proterit**, plg. mūsų „nugrūda" (=jėga pavaro). | 10. **interitura** draugę su *proterit* tartum vaizduoja pavasario ir vasaros kovą, kurioje nugali vasara, pati netrukus žūsianti ir užleisianti savo vietą rudeniui. | 11. **pomifer autumnus... effuderit**: įasmenintas ruduo beria savo vaisius iš gausybės rago. | 12. **bruma** iš senob. superlat. *brevima* (= *brevissima scil. dies*), čia perk. prasme; mintis: „trumpiausias metų laikas, žiema". — **iners** (iš *in-ars*) pavadinta žiema, nes jai atėjus gamtos veiklumas sustoja. | 13. **damna tamen... caelestia**: *tamen* parodo, kad *damna* riština su *bruma*, trumpomis žiemos dienomis dangus teikia maža šviesos, tartum turi šviesos nuostolį; tačiau dangaus nuostolis veikiai atstatomas mėnulio atmainomis (*lunae augmenta atque damna*), greitai sekančiomis po viena kitos (=greita laiko eiga). | 14. decidimus (*decidere*

prasme *demitti*) versti būsim. l.: „nužengsime"; panašiai kalbama šeštame pirmosios knygos laiške: *ire tamen restat Numa quo devenit et Ancus* 27. | **15. quo... Ancus**: karalių išvardymas pabrėžia gamtos įstatymo visuotinumą. — **quo** *scil. deciderunt*. — **pater** — Vergilijaus labai dažnai vartojamas Enėjo epitetas. — **dives Tullus**; *Tullus Hostilius*, trečias senovės Romos karalius (672—640), išgriovė Albą Longą, o albaniečius apgyvendino ant *mons Caelius;* buvo palaikomas turtingiausiu iš septynių senovės karalių, plg. Livijaus *cum in magna gloria magnisque opibus regnum Tulli.. esset* I, 31, 1. — **Ancus**; *Ancus Marcius* — ketvirtas sen. Romos karalius (640—616), nugalėjęs latynus apgyvendino juos Aventine, plg. Lukrecijaus *lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit* III, 1025; taigi ir karalių turtai (*dives Tullus)* ir jų gerumas (*bonus Ancus*) negali išgelbėti nuo mirties. | **16. pulvis et umbra**, plg. Sofoklo σποδός τε καὶ σκιά El. 1158 arba Euripido κατθανὼν δὲ πᾶς ἀνὴρ γῆ καὶ σκιά; *pulvis* palieka urnoje, o *umbra* eina į pragarą. | **17. quis scit an** dažnai (kaip ir čia) reiškia nežinomumą, o ne abejojimą. — **hodiernae... summae** *scil. dierum; hod. summa* — visas iki šios dienos išgyventas laikas, *crastina tempora* — rytojus. | **18. di superi**: kai *umbra* nusileis į pragarą, prasidės jai naujas laiko skaičiavimas, kurį jau tvarkys *di inferi*. Šių dviejų eilučių (17—18) mintis: kadangi nežinome, ar gyvensime rytoj, lieka viena, būtent, gyventi pagal patarimą: *carpe diem*. | **19. avidas**, plg. *avidus iam haec auferet heres* sat. 2, 3, 151. — **fugient** = *effugient*. — **heredis** žiūr. paaišk. 16, 20. — **amico... animo** (plg. graik. φίλῳ θυμῷ arba φίλῃ ψυχῇ) = mielam „aš", sau pačiam. | **20. dederis** ir (21 eil.) **occideris** paskutinis skiemuo ilginamas. | **21. splendida... arbitria** —

iudicium sollemne atque augustum — „iškilmingas sprendimas". — **Minos** — Dijo ir Europos sūnus, Radamanto brolis, Krėtos karalius ir įstatymų leidėjas; po mirties, draugė su Radamantu ir Ajaku tapo pragaro teisėju, plg. Odisėjos XI g. 572: Taigi pavyko matyti Minojų, garbingąjį Zeuso sūnų, kursai atsisėdęs ir aukso lazdelę turėdams teismą išduod velioniams, o jų laukia to teismo daugybė (Ralio vert.). | 22. **fecerit arbitria**; čia *fecerit* pagal pasakymą *iudicium de aliquo facere*. | 23. **Torquate**; apie šitą Torkvatą tik tiek težinome, kad jis buvo kilęs iš aukštos giminės (Manlijaus Torkvato ainis?) ir sėkmingai vertėsi advokato praktika; vienam savo laiške (I, 5) Hor. jį priskiria prie savo *fidi amici*. — **facundia** (plg. *fa-ri*, *fa-ma*, *fa- bula*, *fa-tum*) užmena Torkvato verslą. | 24. **restituet** „atstatys", prikels iš mirusiųjų. — **pietas**, plg. *nec pietas moram afferet indomitae morti* 19, 2. | **25—28**: pareikštos minties patvirtinimas pavyzdžiais iš graikų mitologijos. — **Diana... Hippolytum**: Tezėjaus ir Hipolitos sūnus, Ἱππόλυτος, buvo neteisingai apkalbėtas tėvui pamotės Fedros, kurios meilę atmetė; Tezėjui prašant, Poseidonas išsiuntė iš jūros baisų jautį, kurio pabūgę arkliai išmetė Hipolitą iš vežimo; H. užsimušė ir atsidūrė pragare, iš kur jo negali išlaisvinti jo globėja, skaistybės deivė Artemidė (= *Diana*). — **pudicum** = *Phaedrae novercae amori caste resistentem.* | 27. **Lethaea** = *Tartarea: Lethe = Tartarus* (synecdoche). — **Theseus**: Tezėjus su savo draugu Piritoju (Πειρίθοος) nusileido į pragarą, kad pagrobtų Persefonę, bet abudu buvo Plutono prikalti prie Tartaro uolos (todėl *Lethaea vincula*); Tezėjus buvo išlaisvintas Heraklo, tačiau draugo išsivesti negalėjo.

Stebint atgimstančią pavasario gamtą, kyla poetui melancholiška mintis: žiemai mirus, užgimė pavasaris; bet mums mirus, kas bepaliks? Taigi, jei gamtoje žiemos padaryti nuostoliai atstatomi pavasarį, o žmogus negali prisikelti iš mirties patalo, lieka viena: gyventi šios dienos gyvenimu, nesirūpinant neišsprendžiamu klausimu *quis scit an adiciant hodiernae crastina summae tempora di superi.*

Eilėraščio pagrindinė mintis: *pulvis et umbra sumus.*

Planas: I. Pavasario aprašymas 1—6. II. Greitai bėgančio laiko pamoka 7—8. III. Metų laikų ratas 9—12. IV. Skirtumas tarp gamtos ir žmogaus mirties 13—16. V. Patarimas naudotis šiuo trumpu gyvenimu 17—20. VI. Torkvatui mirus, niekas negrąžins jam gyvybės 21—24. VII. Pavyzdžiai iš mitologijos 15—28.

---

27. Beatus ille qui procul (ep. 2).

„Koks laimingas žemdirbio gyvenimas, palyginti su kario, jūreivio arba šiaip miestiečio gyvenimu! Kiek malonumo yra įvairiuose žemės ūkio darbuose! Kiek pramogų teikia kaimo gyvenimas įvairiais metų laikais! O kai dora ir darbšti šeimininkė, padedanti pakelti kasdieninio darbo naštą, pastato ant stalo ką tik pamilžto pieno puodynę ir savo pačios išaugintas daržoves, — jokie miesto skanėsiai negali susidėti su šitokiu paprastu ir sveiku valgiu. O vakarais, kaip malonu žiūrėti į pargenamą iš ganyklos bandą ir į grįžtančius iš laukų darbininkus! — Visa tai pasakęs palūkininkas Alfijus, ką tik nevirtęs paprastu žemdirbiu, skuba išreikalauti iš skolininkų pinigus ir rūpinasi vėl kam nors juos pelningai paskolinti“.

1. **Beatus** prasme „laimingas"; *felix* ir *beatus* santykiavimas: *felix* vadinamas toks, kurio laimė (*felicitas*) yra kaip ir likimo dovana; gi vadinamojo *beatus* laimė yra daugiau pagrįsta jo viduojaus geru nusiteikimu, einančiu iš jo proto, jausmų ir valios pradų darnos; *beatus* ne taip jau aiškiai ir betarpiškai pareina nuo likimo; todėl suprantami, pav., tokie pasakymai, kaip *beati pauperes* arba *beati qui persecutionem patiuntur*, *beati qui lugent*, ir būtų nesuprantama, pav., *felices qui lugent;* „laimės" sąvokai reikšti vartojami dar *fortunatus*, *prosperus*, *faustus*, *secundus* (paskutinieji trys būdv. taikomi tik daiktų pavadinimams, o ne asmenų). — **beatus .. qui** plg. Menandro μακάριος ὅστις οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει). — **negotiis** = *cunctis vitae urbanae molestiis*, *quibuscum comparatum gratissimum exsistit omne opus rusticum;* taigi *procul negotiis* (*negotium* iš *neg-otium*, *neg-* iš *negi* „visai ne", plg. *nego*) pasako ne „dykinėjimą", bet nebuvimą tokių rūpesčių, kurių apsčiai turi miestietis-verteiva. | 2. **prisca**; *priscus* (iš **pris-cos*, plg. *pris-tinus*, *pri-mus*, *pri-dem*) — „pirminis", senobinis. | 3. **paterna** ir **suis** pažymi nuosavą, iš tėvų paveldėtą ūkį ir nuosavus naminius gyvulius, būtent tai ko miestiečiai paprastai neturi ir ko dažnai pavydi kaimiečiams. — **rura** = *agros*, *arva*. — **exercet**: žemės dirbimą poetai dažnai vaizduoja kaip jos kančią, jos ramybės trikdymą, plg. Vergilijaus *excercet... tellurem atque imperat arvis* georg. 1, 99; versti „aria". | 4, **solutus omni f.** = *qui neque dat neque accipit fenori*, versti „laisvas nuo..." — **fenore**; *fenus* (iš kamieno *fe-*, plg. *fe tus*, *fe-lix*, *fe-cundus*) — pelnas, nauda, procentas, palūkanos; čia *fenus* (prasme „palūkanos, palūkanų lupimas") užmena kalbėtojo verslą. | 5. **neque excitatur** *scil. somno*, versti nepriklaus. sakiniu. — **classico**;

classicum (*scil. signum*) — „karo trimitas", plg. Livijaus (*Appius*) *prima luce classico signum profectionis dedit* II, 59, 6. — **miles** eina linksn. sudurt. tarinio dalimi.—**truci;** *trux*—rūstus (*voltus*), žiaurus (*ingenium*), piktas (*oculi*), *trop.* ausį rėžiąs, šiurpus (*vox, classicum*). | 6. **nec horret** = neturi reikalo baugėtis, bugštauti. — **iratum** prasme „audrojanti". | 7. **forum et... limina:** pirmas tų daiktavardžių užmena sostinės aikštę, kur miestiečiai rinkdavosi tarnybiniais ir visuomeniniais reikalais, o antras — klijentų *salutatio matutina.* — **vitat** versti neig. pasakymu (pav., nelanko, neturi reikalo lankyti). — **superba** *enallage adiect.* | 8. **potentiorum** drauge su *civium* versti „šio pasaulio galiūnų". 3—8 eil. aptarti *agricola, miles, mercator* (jam tekdavo keliauti jūra) ir *petitor;* plg. 1-os odės apžvalgą. | 9. **ergo:** daroma išvada iš to, kas iki šiol pasakyta. — **adulta** (*adultus* iš *ad altus, alere*) pasakyta atsižvelgiant į tolimesnį *maritat.* | 10. **altas** *epith. ornans;* plg. Katono patarimą *quam altissimam vineam facito.* — **maritat;** *maritare* (plg. pranc. *marier, mari*) iš *maritus* — turįs jauną žmoną, vedęs; išnykęs, bet lengvai atstatomas. lot, daiktav. *mari* (mergaitė, jauna žmona) gali būti gretinamas su graikų μεῖραξ ir mūsų „mar-ti"; čia *maritat* term. techn. prasme „skiepija". — **populos** plg. pranc. *peuplier* ir mūsų „peplė". | 11. **in reducta valle** nepriklauso prie *prospectat*; versti „tolimam slėnio kampely". — **mugientium** charakteringas daikto požymis vietoje jo pavadinimo (ἀντονομασία), kaip, pav., *balantes* apie avis, *volantes* apie paukščius, *natantes* apie žuvis ir pan.; *mugio* = μυκάομαι = mūsų „mykti", maumti (apie karves). | 12. **prospectat** kaip piemuo. — **errantis** vaizdžiai apie šen ir ten slankiojančius ganykloje gyvulius — **greges;** kamien. *greg-* gi-

miningas su ἀ-γερ- (ἀγείρω rinkti), γέργερα daug, γάργαρα grūstis, kamšatis. | **13. inutilisve** = netikusias. — **falce**; *falx* (plg. pranc. *faux*) čia prasme „daržininko peilis“. — **ramos**; kalbama apie šakeles, o ne apie ataugas, atžalas (*sarmenta*). — **amputans**; *amputo* iš *amb-puto* (*puto*—plg. mūsų „piauti“)—„iš abiejų šonų apipiauti“, nupiauti. | **14. feliciores** pirmykščia prasme (plg. 4 eil. paaišk.) „derlingesnes“, naudingesnes; *arbor felix* sakoma apie tokį medį, kurio *rami fecundi et frugiferi, bacis et pomis onusti.* — **inserit** term. techn. = skiepija. | **15. pressa** vietoje *expressa*, *scil. e favis* (iš korių), plg. Vergilijaus *spumantia cogere pressis mella favis* georg. IV, 140. — **mella**; kamienas *mell-* iš *mel(i)d-*, plg. graikų μέλι, μέλιτ-ος, mūsų „medus“, pranc. *miel.* — **amphoris**; *amphora* = graikų ἀμφορεύς (iš αμφιφορεύς) — dviausis indas vynui ir kitiems skysčiams laikyti. | **16. tondet**; *tondere* — kirpti (kam. *ten-d-* iš *tem-d-* plg. τέμ-νω, τόμος). — **infirmas** prasme „romias“, nes avys lengvai duodasi kerpamos. | **17. cum... caput Autumnus... extulit** rudens įasmeninimas (*personificatio*, προσωποποιία). | **18. agris** *abl.*: kalbama apie sodus ir vynuogynus. — **extulit**: vaizdžiai sakoma apie įasmeninto Rudens vaisiais papuoštą galvą, kurią jis „iškišo“ (pakėlė aukštyn) iš žaliuojančių sodų tankynės. | **19. insitiva** (= *ab ipso inserta); skiepytų* medžių vaisiai statomi prieš laukinius. — **decerpens**; *decerpere* (iš *de-carpere*) — nuskinti, skinti, pav., *pomum arbore, pollice florem.* — **pira** (plg. pranc. *poire*, vok. *Birne*) — kriaušes. | **20. certantem** = galinčią eiti rungčių su... — **purpurae**: pareinąs nuo *certantem* dativ. poet. vietoje *cum p-ra* (plg. μάχεσθαί τινι). | **21. Priape**; *Priapus* (Πρίαπος) — Dioniso ir Afroditės sūnus, derlingumo dievas, daržininkystės ir sodininkystės globėjas; jo kultas iš

Lampsako (M. Az.) paplito po visą Graikiją ir pasiekė Romą. — **pater** — *commune deorum epitheton.* | 22. **Silvane**; *Silvanus* (*silva*) — lotynų senob. dievaitis, miškų ir laukų globėjas, ežių neliečiamybės saugotojas, taigi *tutor finium;* Silvanui ir Priapui ūkininkas aukodavo pirmuosius savo laukų vaisius (*primitiae*). | 23. Vasaros idilija (iki 28 eil.), kaip ją sau vaizduoja miestietis. — **libet** su sąlygos atspalviu (= jei patinka, jei nori, gali...). — **iacere** pirm. prasme reiškia veiksmo *iacio* išdavą, taigi „mestam būti", gulėti, ilsėtis, pagulėti, pasilsėti. — **antiqua** *et propterea patula atque umbrosa.* | 24. **in tenaci gramine:** *gramen adeo densum ac spissum, ut homini in eo iacenti mollius gratiusque cubile praebeat quam gramen rarum;* dėl suf. *-ax* (*tenax*) žiūr. paaišk. 19, 1. | 25. **altis... ripis** (plg. ἐρίπνα) *abl. loci:* aukšti upės krantai vaizdingesni už žemus. — **interim**, būtent *dum recubat sub tegmine antiquae ilicis.* — **aquae** = upė. | 26. **queruntur... aves:** šiuo atveju *queri* nereiškia „graudžiai giedoti" (plg. Ovidijaus *et latere ex omni dulce queruntur aves* am. 3, 1, 4), tik „čiulbėti". | 27. **fontesque... obstrepunt** (*scil. ibi iacenti*) sakoma apie upokšnių čiurlenimą. — **lymphis... manantibus** *abl. instr.* | 28. **quod** = *id quod.* — **invitet** = nuteikia į... — **levis** = *securos ac suaves.* | 29. **at:** visai kitokio pobūdžio (būtent, veiklaus) yra žiemos malonumai kaime. — **tonantis... Iovis** „griaudžiančio Jupiterio", griausmingo J. — **annus hibernus** = *tempus anni hibernum ab Iove adductum* (= *hiems*). — **Iovis:** metų laikų nustatymas buvo priskiriamas Jupiteriui, plg. Ovidijaus

Iuppiter antiqui contraxit tempora veris,
perque hiemes aestusque et inaequales autumnos
et breve ver spatiis exegit quattuor annum met. I, 116.

| 30. **imbris... conparat**: trumpai ir ryškiai apibūdinamas žiemos oras; *imber* (palyg. ὄμβρος) — lietus, liūtis, *trop*.: *imbre per genas cadente*; priežod.: *imbrem in cribrum gerere*. — **nivis**; *nix* (*acc. niv-em* = νίφ-α) — sniegas. | 31. **trudit**; *trudere* (plg. mūsų „trūsti") — prievarta varyti, stumti; čia *trudit* žymiai stipriau, negu *agit*. — **acris** = įsiutusius. — **hinc et hinc** = *hinc et illinc*. — **multa cane**: *in canibus venaticis poetae amant genus femininum* (*canes montivagae. rabidae canes*); versti „šunų gauja". | 32. **apros** (priežod. *uno in saltu duos apros capere*) — šernus. — **obstantis** = *ei loco, ubi transcursuri sunt apri, oppositas* (pastojusias jiems kelią). — **plagas** prasme „kilpas, tinklus". | 33. **amite levi**: kalbama apie dailiai nudrožtą („slidų"—*levis*) dvišakį pastovėlį, palaikantį tinklą — spąstus paukščiams gaudyti. — **rara** *propter maculas* (kilpas) *largiores quam sunt in retibus piscatoriis*. — **tendit** prasme „(įvair. vietose) pastato". | 34. **turdis**; *turdus* (pranc. *tourd*) iš **torsdos* = strazdas. — **edacibus**: atskridę į Italiją žiemoti strazdai minta grūdais, vaisiais ir uogomis, kurių daugybę sulesa ir sunaikina, todėl *edaces*. — **dolos** (prasme „spąstai, vylius") eina priedėliu žodžiui *retia*. | 35. **pavidumque leporem** (plg. pranc. *lièvre*): epodų jambiškam trimetre anapestas pirmoje vietoje tik čia (plg. 65 eil.); trumpųjų skiemenų (anapestas ir tribrachis *-e lepo-*) šioje vietoje sugretinimas ir jų skubotas tarimas užmena „kiškio greitumą". — **advenam... gruem**; *grus, gruis* (plg. γέρανος) — gervė pavadinta *advena* (atėjūnas, paukštis keleivis), nes žiemai atėjus ji atskrenda iš šiaurės į Italiją, o pavasarį vėl išskrenda. — **laqueo** (plg. *lacio* iš **laqu-jo*) = kilpa, sląstais. | 36 **iucunda**: gervių mėsa senovėje buvo palaikoma skaniu valgiu. — **praemia**, kaip atlyginimas už (me-

džioklės) vargą (plg. Propercijaus *sive petes calamo praemia sive cane* III, 15, 46). | **37. quis... obliviscitur?** šios dvi eilutės sudaro perėjimą į antrąją dalį. — **malarum.., habet** tvarkyti: *malarum* (= *molestarum*) *curarum, quas amor habet* (plg. Ovidijaus patarimą *venandi studium cole* kaip *remedium amoris* 199). | **38. haec inter** = *inter haec venationis operisque rustici studia.* | **39. quodsi** = o jei, be to. — **pudica mulier** = skaisti gyvenimo draugė. — **in partem** (plg. ἐν μέρει) *eam curarum domesticarum, quae ad strenuam mulierem pertinent.* | **40. dulcis** (plg. pranc. *doux* ir graikų γλυκύς iš * δλυκύς — saldus): įsisvajojęs kalbėtojas paima švelnų toną. — **liberi** pirm. prasme reiškė „laisvi gimę“ *familiae* nariai ir buvo statomi priešais *servi.* | **41. Sabina**: sabinietės, matyti, garsėjo kaip pavyzdingos žmonos (plg. Ovidijaus *rigidae Sabinae* am. 2, 4, 15 ir Hor. *severae* carm. III, 6, 39; o sabiniečius aplamai giria Ciceronas, vadindamas juos *fortissimos, florem Italiae ac rei publicae robur* pro Lig. 11). — **qualis** (=kokia, pavyzdžiui,...) priklauso ne tik prie *pudica*, bet ir prie viso pasakyto vaizdo. — **perusta solibus** vaizdžiai charakterizuoja apulietę, kaip neišlepintą, saulės spindulių nebijančią darbininkę. | **42. pernicis** = *impigri, agilis.* — **Appuli**: poeto jaunų dienų prisiminimas. | **43.** [nuo 43 iki 48 eil. imtinai vystoma (*si exstruat — si siccet — si apparet*) mintis, aukščiau išreikšta žodžiais *si iuvet domum*]. — **sacrum... focum**; kodėl *sacrum*, aiškėja iš 66 eil. — **vetustis**: iš anksto gero gaspadoriaus parūpintos, senos (sausos) malkos. — **focum**; *focus* (plg. pranc. *feu*) — ugniavietė, židinys. | **44. lassi**; *lassus* vietoje **lad-tos* senov. *ptc. perf.* iš kamieno *lad-* (aptingusiam, pavargusiam būti, plg. pranc. *las*). | **45. claudens**; *claudo* (iš **clavido*, plg. *clavis*, κλῃίζω) — užrakinu,

uždarau. — **textis cratibus** = pinučiuose, tvarte. | 46. **siccet**; *siccare* (*siccus* iš **sit(i)cos* — trokštąs, plg. *sitis*) čia: melžti. — **ubera**; *uber* — tešmuo. | 47. **horna** (= *hornotina*): *ad vitae rusticae simplicitatem pertinet hornotinum vinum bibere.* — **dulci** nuo *vinum* perkelta ant *dolium*. — **promens** (*promo* iš *pro-emo*) prasme *hauriens* „pasemdama, atnešdama" (plg. Cicerono *de dolio haurire*); *dolium* — statinė (papr. vynui laikyti); *trop*. priežod.: *in pertusum ingerimus dicta dolium* prasme „tuščios kalbos". | 48. **dapes inemptas** „vakarienė iš savų (nepirktų) produktų"" (kalbama apie pigų ir sveiką valgį, plg. Vergilijaus *dapibus mensas onerabat inemptis* georg. IV, 132). | 49. **non...**; po dešimties eilučių protasies (jo pradžia 39 eil.) prasideda apodosis. — **me**: įsismaginęs kalbėtojas vaizduoja save tokio laimingo ūkininko vietoje. — **Lucrina... conchylia**: austrės iš *lacus Lucrinus* (netoli nuo kurorto *Baiae* Kampanijoje) buvo miestiečių laikomos, kaip ir toliau išvardinti paukščiai ir žuvys, ypatingais skanėstais. | 50. **magisve** žiūr. paaišk. 17, 25; *magis* — suprask *iuverint* (kaip ir prie *iuverint* suprask *magis*) — **rhombus** (ῥόμβος) — jūros plekšnė. — **scari**; *scarus* (σκάρος) — jūros karšis, aptinkama Viduržo. jūros rytuose. | 51. **Eois... fluctibus** *dat*. pareina nuo *intonata* („superkūnavusi" audra). — **Eois**; *eous* — rytų, iš *eos* (plg. ἕως) = *aurora* (aušra), rytai. — *intonatus* (ἅπαξ εἰρημένον) — pagal *iuratus*, *cenatus*, *titubatus etc*. | 52. **hiems** (kam. **ghei-*, *ghi-*, plg. χεῖ-μα, χει-μών — žiema) čia — ne metų laikas. — **hoc** prasme „mūsų", būtent *Tyrrhenum*; mintis: *si tempestas procellosa cum tonitru in mare Ionicum et Orientale immissa scaros ad hoc mare Tyrrhenum compellat.* | 53. **Afra avis** = *gallina Numidica* — patarška (zool. *Numida meleagris*). plg. Varrono *gallinae Africanae sunt*

grandes, *variae*, *gibberae* (kuprotos), *quas* μελεαγρίδας *appellant Graeci* R. R. III, 9, 18. — **descendat in ventrem**: šitam proziškam vaizde pasireiškia tikras gastronomas. — **ventrem**; *venter* (plg. pranc. *ventre*), trop. *ventre bona lacerare* arba *quidquid quaesierat, ventri donabat avaro*. | **54. attagen** — jarube, ìrbė, vìrbė (plg. Marcialo *inter sapores fertur alitum primus Ionicarum gustus attagenarum* 13, 61), | **55. iucundior** *scil. ventri*. — **pinguissimis... ramis**: *rami, quatenus bacas pingues ferunt, ipsi pingues dicuntur* (žiūr. 47 eil. paaišk.). | **56—60**: eina išvardymas aukščiau minėtų *dapes inemptae* (48 eil.). — **oliva** dauginio pasakymo prasme. — **ramis**; *ramus* (iš **rad-mos*) plg. ῥάδαμνος — šaka. | **57. herba lapathi**; *lapathum* — graikų kalbos žodis (λάπαθον) = *rumex* — rūkštynė. — **gravi** = *onusto*. | **58. malvae** (plg. μαλάχη) — pilrožės. — **salubres**, plg. Marcialo *exoneraturas ventrem mihi vilica malvas attulit* 10, 48, 7. — **corpori** = *ventri, alvo*. | **59. festis... Terminalibus**: dievaičio *Terminus* (ežios ženklas, plg. τέρμα, τέρμων) šventė — *a. d. VII Kal. Mart.* (vasario 23 d.); plg. Ovidijaus:

spargitur et caesa communis Terminus agna
nec quaeritur lactens cum sibi porca datur fast. II, 655.

| **60. ereptus lupo**: kepsnį ūkininkas valgo ne kasdien, o tik progai pasitaikius (kaip čia) ir šventėmis. — **lupo**; *lupus* iš **vlukvos*. plg. mūsų „vilkas" ir gr. λύκος. | **61. pastos** prasme *perpastos* („gerai nupenėtas"); *pastos* iš **pasctos* (*pascere*, plg. pranc. *paitre*, kam.*pa-*: *pabulum, pabulor, pascuum, pastor* ir gal *pa-nis*). | **62. vidére properantis** — *tribrachys* (*-e prope-*), susidaręs iš antros pėdos tesio ir dviem trumpais skiemenimis išreikšto arsio, skubotai tariamas, atitinka veiksmažodžio *properare* reikšmę (plg. 35 eil.;

priešingas vaizdas gaunamas iš 64 eil.). | 63 **fessos**; *fessus* vietoje **fassus* iš *fat-tos*, *ptc. perf.* veiksmaž. *fatisco* — nuvargti. — **vomerem inversum**: apverstą noragą (plūgą) jaučiai traukia iš ryto eidami į lauką ir vakarą grįždami iš jo (plg. Vergilijaus *aspice, aratra iugo referunt suspensa iuvenci* buc. 2, 66); kodėl ūkininkui malonu matyti pavargusius jaučius? | 64. **collo... languido** = nuleidę (nunėrę) galvas. | 65. **positos** = *discumbentes ad cenam; positos* buvo tariamas kaip *postos*, todėl anapesto nesudaro (žiūr. 35 eil.). — **vernas**; *verna* iš *verg-na* (plg. mūsų „verg-as") — šeimininko namuose gimęs vergas, įnamis.— **ditis**: pasiturinčio ūkininko namai ypač vilioja Alfijų (plg. Tibulo *turbaque vernarum, saturi bona signa coloni* 2, 1, 23). — **examen** (iš **ex-ag-smen*) — 1) spiečius (*apium, vesparum*), daugybė būrys, kuopa, 2) svarstyklių rodyklė, *trop.* nagrinėjimas, tardymas, egzaminas; čia — pirmoji reikšmė. | 66. **renidentis laris**; *parva simulacra nitentia cera*, sako Juvenalas (12, 88): vašku glu-dintos (poliruotos) dievų statulėlės, blizgančios nuo židinio ugnies, yra aiškus šeimininko pamaldumo ženklas. | 67. **locutus** *scil. est.* — **fenerator** „palūkininkas" (žiūr. 4 eil. paaišk.). | 68. **iam iam** parodo skubotumą: Alfijus visai jau buvo pasiruošęs tapti ūkininku. — **futurus** *ptc. fut.* iš *fieri.* | 69. **redegit... pecuniam**; *redigere pecuniam* — term. techn. „pareikalauti grąžinti paskolintus pinigus" (Romos bankininkai tatai darydavo Idomis; plg. Cicerono *praetermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis Idibus senties* Catil, 1, 14); iš pasakymo *redegit pecuniam* skaitytojas gali tikėtis, kad už surinktus iš skolininkų pinigus Alfijus įsigys ūkį, tačiau tolimesnis *quaerit* rodo ką kita. | 70. **quaerit** = *circumspicit, apud quem denuo possit*

collocare nummos; netikėtą Alfijaus pasielgimą dar ryškiau pabrėžia *asyndeton* (*redegit* — *quaerit*). — **ponere** *scil. pecuniam*, term. techn.: „padėti pinigus pas ką nors palūkanoms".

Akylas skaitytojas lengvai gali pastebėti, kad šitam eilėrašty laimingas kaimiečio gyvenimas atvaizduojamas nenuoširdžiai: jau pats jambiško metro pasirinkimas kam nors pagirti (o ne pašiepti) yra įtartinas; be to, skaitytoją perspėja perdėtas sodžiaus gyvenimo teigiamybių išvardijimas, nenatūralus jausmingumas ir visiškas nutylėjimas didelių rūpesčių ir vargų, kurių tiek daug tenka patirti ūkininkui. Taip pat įtartinas atrodo tas paviršutiniškumas ir lengvamintiškumas, kurie pastebimi kalboje apie ūkininko darbus. Iš tiesų, ką daro ūkininkas? Kokie jo darbai? — Jis gručiuoja vynmedį su peple, piaustinėja nudžiūvusias šakeles, kirpinėja avis, raškinėja kriaušes, pilstinėja į indus midų, medžioja; o šiaip dažniausiai guli išsitiesęs pievoje prie upelio arba po senu ąžuolu, gi vakarais džiaugiasi savo šeima, darbininkais, gyvuliais. — Eilėraščio pabaiga patvirtina, kad skaitytojo atsargumas ir įtarimas buvo pagrįsti: pasirodo, kad čia būta ne idilijos, o karčios **satiros**. Palūkininkas Alfijus (kas jis buvo, tikslių žinių neturime, greičiausiai — tai tipas, o ne tam tikras asmuo), nutekęs atspėjamą valandėlę, svajoja apie kaimo gyvenimo malonumus. Įdomu, kad jo svajonės eina dviem kryptim: jį masina 1) lengvas ir, svarbiausia, pelningas darbas (*condit mella*, *tondet oves*, *decerpens pira*, *captat praemia*, *feliciores ramos inserit*) ir 2) įvairūs sodžiaus malonumai (*prospectat greges*, *libet iacere*, *iuvat videre oves*). Šiaip ar taip, visi šitie Alfijaus „apdumojimai" nėra rimti: palūkininkas, matyti, pažįsta kaimo gyvenimą tik iš tolo, pats retkarčiais

išvažiuodamas iš sostinės vasaroti į kaimą arba iš kitų prisiklausęs apie sodžiaus gyvenimą. Taip pat nerimtai ir baigiasi Alfijaus pasiryžimas tapti ūkininku: jam teisingai gali būti pritaikytas poeto pasakymas *naturam expellas furca, tamen usque recurret*, nes kuo jis vertėsi iki šiol, tuo ir visuomet versis.

Kiek giliau pažvelgus į šito eilėraščio pagrindinę mintį, galima pastebėti, kad čia poeto konkrečiai vaizduojamas amžinas prieštaravimas tarp žmogaus įgimtų palinkimų ir jo sveiko proto bei širdies diktuojamų dėsnių; retai kam pavyksta sutvarkyti savo gyvenimą pagal šias sveiko proto normas, pradėti gyventi naują gyvenimą, nes daug kam trūksta tvirtos valios ir pirmosios pastangos: aiškiai matome, kaip gyventi reikėtų, bet gyvename taip, kaip esame linkę gyventi.

Planas: I. **Įvadas**: laimingas žemdirbio likimas 1—8. II. Ūkininko darbai įvairiais metų laikais 9—23. III. Poilsis ir pramogos 23—38. IV. Šeimyninio gyvenimo malonumai 39—67. **Pabaiga** 67—70.

---

28. Quo quo scelesti ruitis (ep. 7).

„Ar dar maža išlieta kraujo per tarpusavio karą? Ar jūs siekiate tėvynės pražūties? Koks padūkimas jus apėmė? Atsakykite. Jie tyli — Tai yra likimo prakeikimas ir bausmė už Remo nužudymą".

1. **Scelesti**; *scelestus* iš *scelus, eris* (plg. σκολ-ιός „kreivas", σκολιαὶ δίκαι, σκολιὰ λέγειν) — prasme „prakeiktas": *homo scelestus, res scelesta;* esminis skirtumas tarp *scelestus* ir *sceleratus* yra tas, kad *scelestus = ad scelera promptus*, o *sceleratus = sceleribus pollutus.* — **cur.. aptantur**: *cur ita in manus sumuntur, ut ad ictus inferendos*

habiles sint (= *cur gladii denuo destringuntur*), | 2. **aptantur**; *apto* (iš *aptus*) „pritaikyti" *alci alqd*; *aptare enses dexteri* kaip *aptare arma corpori* — „apginkluoti". — **conditi** = *vaginis inclusi.* | 3. **campis...** **Neptuno** pareina nuo *super* [nėra reikalo įžiūrėti čia *tmesis* (*superfusum*), nes pats vienas *fusum* turi logišką kirtį ir, be to, *tmesis* nedera jambų stiliui]. — **campis**; *campus* (pranc. *champ*) pirm. prasme reiškė „įlinkimą", plg. καμπή ir mūsų „kampas"; santykis tarp žodžio *campus* reikšmių „įlinkimas" ir „lyguma, laukas" toks pat, kaip ir tarp mūsų „lenkti" ir „lanka". — **Neptuno** = *mari; Neptunus frequenter a poetis pro mari et pro quavis aqua ponitur.* | 4. **Latini**; su vidur. Italijos srities pavadinimu *Latium* gretinami šie būdv.: *Latius*, *Latialis* (*Latiaris*), *Latinus*, *Latiniensis* ir daiktav. *Latiar* (latynų Jupiterio šventė), *Latinus* (Albalongos karalius), *Latinienses* [Latijumo (= Lacijumo) gyventojai, latynai]; iš čia eina, kad mūsų vartojamam žody „lotynų, lotyniškas" garsas „o" bus atsiradęs klaidingai (negi sakoma „proncūzų" greta „Prancūzija"). | 5. **non ut...** santykiuoja su 9-os eil. *sed ut...*: tuodu pasakymai turi būti (skaitant) ypatingai kirčiuojami, — **ut... ureret**: tai buvo rimta ir pateisinama priežastis. — **invidae**, nes, anot Salustijaus, *Carthago fuit aemula imperii Romani* Cat. 10, 1. | 6. **arcis ureret**: tatai įvyko 146 m. pr. Kr.; atkreipti dėmesį į santykiavimą *Romanus ureret*, *Britannus descenderet*, *urbs periret.* | 7. **intactus** *scil. armis Romanis* = *nondum domitus.* — **Britannus**: poetas užmena Oktaviano pasiryžimą galutinai pavergti Britaniją; dėl tarpusavio karų tatai vis dar negalėjo įvykti. | 8. **Sacra via** („Šventoji gatvė") *dicebatur, quia ibi foedus ictum erat inter Romulum et Tatium.* — **catenatus** (*catena* iš * *cates-na* plg. pranc. *chaine*) — sukaus-

tytas. | 9. **secundum** prasme „atitinkamai". — **vota**; *votum* (*ptc.* iš *voveo*, plg. pranc. *voeu*) prasme „noras, troškimas". — **Parthorum** žiūr. paaišk. 2, 22 ir 51. — **sua** ypatingai kirčiuojamas. | 11. **neque... feris**; žodžių tvarka: *neque hic mos fuit lupis neque leonibus*, *nunquam feris* (iš *fera*) *nisi in dispar*. — **hic mos**, būtent, naikinti panašius į save; *mos*—kam. *mo-*, plg. μῶ-σθαι norėti, „užsi-*mo*-ti"; čia prasme „paprotys". — **fuit** *perf. gnomicum* pažymi ne tik būtąjį laiką. | 12. **nunquam nisi** = tiktai. — **dispar** (būdv. *sing. neutr.* daiktavardžio prasme) = *dispar genus* (plg. Plinijaus *leonum feritas inter se non dimicat*, *serpentium morsus non petit serpentes, ne maris quidem beluae ac pisces nisi in diversa genera saeviunt. At hercule homini plurima ex homine sunt mala* hist. nat. 7). | 13. **furorne caecus**; *furor* pavadintas *caecus* proleptiškai („apjakimas" yra tiktai „pasiutimo" išdava, gi pats pasiutimas nėra „apjakęs"); *caecus* iš * *kaikos*, plg. καικίας ir mūsų „klaikus." — **vis acrior** *fati ipsius* (= *fatalis necessitas*). | 14. **culpa** „kaltė", reikalinga atlygio (žiūr. 17—20 eil.) | 15. **tacent**, nes nieko neturi pasakyti sau pateisinti. — **albus** dar labiau sustiprina sąvoką *pallor* (plg. mūsų „palvas") — išblyškimas, išbalimas. | 16. **mentesque... stupent** „siaubo sukrėsti stersta". | 17. **sic est** santykiuoja su 15 eil. *tacent*: jiems tylint, poetas pats pasako priežastį. — **agunt** = *agitant* | 19. **ut** = ex *quo*. — **inmerentis... Remi**: Remo nusižengimas buvo tiek nerimtas, kad poetas jo nužudymą palaiko *scelus* (plg. Livijaus *fama est ludibrio fratris Remum transiluisse muros; inde ab irato Romulo, cum verbis quoque increpitans adiecisset „sic deinde, quicumque alius transiliet moenia mea"*, *interfectum* I, 7, 2) | 20. **sacer** = *expiandus*. — **cruor** iš * *crev-os*, kaip mūsų „kraujas" iš *krev-jos*.

28.

39 m. pr. Kr. Oktavianas ir Sekstas Pompėjus padarė Puteoluose (ties *Misenum* kyšuliu) taikos sutartį, ir *enses* pagaliau buvo *conditi*. Žinia apie vadų susitaikymą sukėlė Romoje tikrą entuzijazmą. Tačiau džiaugsmas neilgai tetruko: tų pačių metų pabaigoje vadai vėl griebėsi ginklo, vėl grėsė tarpusavio karo baisybės.

Šio epodo, kuriuo poetas kreipiasi į pasiruošusius vienas antrą pulti vadus, tokios mintys: „Tarpusavio karas yra didelis nusikaltimas; kas tokiam kare dalyvauja, tas iš pamatų griauna valstybę, ir kas su kardu rankoje puolą tėvynietį, tas pakartoja Romulo padarytą brolžudystę. Romai lemta žūti, jei jos vadai kardu spręs tarpusavio ginčus“.